

EVAKOSSA NORMAALIELÄMÄSTÄ
Kiinansuomalaisten naisten kokemuksia sosiokulttuurisesta
sopeutumisesta

Saara Eder-Falck
Pro gradu-tutkielma
Sosiologia
Yhteiskuntatieteiden
ja filosofian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2015

TIIVISTELMÄ

EVAKOSSA NORMAALIELÄMÄSTÄ

Kiinansuomalaisten naisten kokemuksia sosiokulttuurisesta sopeutumisesta

Saara Eder-Falck

Sosiologia

Pro gradu-tutkielma

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

Jyväskylän yliopisto

Ohjaaja: Tapio Litmanen

Kevät 2015

sivumäärä: 126 sivua + liitteet 2 sivua

Tutkimuksessa tarkastellaan kiinansuomalaista naiseutta informanttien sopeutumis-kokemuksista käsin. Aineisto kerättiin kirjoituspyynnöllä kiinansuomalaisten tiedotuskanavien kautta ja kirjoituksen toimitti yhteensä 17 informanttia. Analyysissä on käytetty sisällönanalyttisiä keinoja, kuten tyyppittelyä, luokittelua ja yhteyksien tarkastelua.

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata millaisena kiinansuomalaiset naiset kokevat oman positionsa kiinalaisessa yhteisössä ja kulttuurissa sekä identifioituvatko he johonkin viiteryhmään. Työssä pohditaan millaisia vaikutuksia kulttuurien välisillä eroilla ja toisaalta yksilöiden omilla akkulturaatiostrategioilla on kiinansuomalaisten naisten sopeutumis-kokemuksiin.

Analyysi jakautuu kahteen osaan. Ensimmäisessä kiinalaisuuden erityispiirteitä, kuten konfutselaista moraalioppia, guānxì-verkostoitumista ja kasvot-käsitettä tulkitaan suomalaisesta näkökulmasta käsin ja pohditaan niiden vaikutusta kiinansuomalaisten naisten sopeutumiseen. Lisäksi pohditaan kiinansuomalaisen naisen hyväosaisuuden, sekä toiseuden ja ulkopuolisuuden positioita eri viiteryhmistä käsin.

Analyysin toisessa osassa informantit jaotellaan kertojaprofiileihin informantin sosiaalisen roolin ja viiteryhmäidentifikaation kautta. Kertojaprofiileita löytyi kolme: opiskelija, uranainen ja kotirouva. Jokaisesta primaariprofiilista kuvaillaan tyyppikertomus. Kaikki kirjoittajat sijoittuivat selvästi johonkin kolmesta profiilista, mutta lähes jokaisella oli olemassa myös toissijainen vaihtoehto – profiili, joka oli esimerkiksi tauolla tai taka-alalla elämänvaihemuutoksen vuoksi. Osa informanteista käytti identifioitumista sekundaari-profiilinsa kautta sopeutumiskeinona silloin, kun primaariprofiili ei ollut omasta näkökulmasta toivottava.

Avainsanat: Kiina, kiinalaisuus, siirtolaisuus, ulkosuomalaisuus, integraatio, akkulturaatio, sopeutuminen, identiteetti, sisällönanalyysi, ulkopuolisuus, toiseus, identiteettityö

”Opiskelu ilman ajattelua on hyödytöntä. Ajattelu ilman opiskelua on vaarallista.”
Kungfutse, Keskustelut II:15

KUVIOT

Kuvio 1. Kiinan, Suomen ja maailman keskiarvon vertailu tasa-arvokuiluindeksistä ja sen dimensioista.....	28
Kuvio 2. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Kiinaan vuosina 2002–2012.....	29
Kuvio 3. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Kiinaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin vuosina 2002–2012.....	30
Kuvio 4. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Espanjaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin vuosina 2002–2012.....	30
Kuvio 5. Akkulturoivat ryhmät muuton luonteen mukaan.....	36
Kuvio 6. Akkulturaatioviitekehys ilmiön opiskeluun ja konseptualisointiin.	36
Kuvio 7. Interkulturaalisten strategioiden malli siirtolaisryhmissä ja vastaanottavassa yhteisössä.	38
Kuvio 8. Aineiston luokitteluperiaatteet.	57
Kuvio 9. Identifikaation voimakkuus primaari- ja sekundaariprofiilien välillä	89
Kuvio 10. Kertojaprofiilit ja niiden leikkauskohdat esimerkkinumeroineen.	91

TAULUKOT

Taulukko 1. Suomalaiselle ja kiinalaiselle kulttuurille tyypillisiä seikkoja.	5
Taulukko 2. Assimilaation muuttajat.	40
Taulukko 3. Kirjoitusaiheiden esiintyvyys kertojaprofiileittain.	60
Taulukko 4. Perustietoja tutkimukseen osallistuneista informanteista ja heidän muutostaan ja oleskelustaan Kiinassa.	61
Taulukko 5. Konfutselaisten hierarkiaperiaatteiden tärkeysjärjestys kiinansuomalaisten naisten kokemusten perusteella.	69
Taulukko 6. Informanttien jakautuminen kertojaprofiileihin muuttosyyntä perusteella.....	86
Taulukko 7. Kertojaprofiilien jakautuminen muuttajatyyppeihin muuton keston mukaan.	87
Taulukko 8. Informanttien primaari- ja sekundaariprofiilit.....	90

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	3
2	SUOMENSIIRTOLAISISTA EKSPATRIAATTEIHIN	9
3	KIINALAISUUDEN JA KIINANSUOMALAISUUDEN NYKYPÄIVÄÄ.....	13
3.1	Kiinalaisen ajattelun kolme suurta oppia	13
3.2	Muuttuvat kasvot	18
3.3	Guānxi	20
3.4	Naisten asema Kiinassa.....	24
3.5	Muuttoliike Suomen ja Kiinan välillä 2000-luvulla	29
3.6	Suomalaisyhteisö Kiinassa	31
4	SOPEUTUMISEN MONTA MUOTOA	34
4.1	Akkulturaatiostrategiat yksilö- ja ryhmätasolla.....	34
4.2	Näkökulmia identiteettityöhön	41
4.3	Ulkopuolisuus.....	43
5	TUTKIMUKSENI TAVOITTEET.....	45
6	VIIDAKKORUMMUN VOIMA.....	48
6.1	Avoin kirjoituspyyntö kiinansuomalaisille.....	48
6.2	Kirjoitetut tarinat sosiologisena tutkimusaineistona.....	49
7	KIRJOITUSAINIESTON ARKEOLOGIAA	52
7.1	Hakut ja lapiot	54
7.2	Kirjoitusten kaivauksilla	59
8	TUTKIMUKSEN TULOKSET	63
8.1	Sopeutumisen kiinalaisia erikoisuuksia	63
8.1.1	Hiljaiset ja häveliäät.....	65
8.1.2	Suurta teatteria ja katkeamatonta peliä	67
8.1.3	Hämentävää suorasukaisuutta	74

8.1.4	Hyväosaiset ulkopuoliset	79
8.2	Kertojaprofiilit	85
8.2.1	Profiilit liikkeessä	88
8.2.2	Opiskelija: Paikalliskokemuksia ja lohtusalaattia	92
8.2.3	Uranainen: Itseään kehittävä maailmankansalainen	96
8.2.4	Kotirouva: ”Äiti ei tiedä mitä tehdä”	99
9	YHTEENVETO	106
9.1	Keskeiset tulokset	106
9.2	Pohdinta.....	111
	KIRJALLISUUS.....	117
	LIITTEET.....	127

1 JOHDANTO

Oma kiinnostukseni Kiinaa kohtaan alkoi sattuman kaupasta: lukiossani järjestettiin ylimääräisenä toimintana Kiina-kerhoa, joka sattui aikataulullisesti sopimaan koulupäiväni ja koripalloharjoitusteni väliin. Uteliaisuus voitti ja sen sijaan, että olisin käynyt kodin eteisessä pyörähtämässä ennen harjoituksia, ajattelin viettää viikoittain hetken kuunnellen mielenkiintoisia tarinoita, maistaen uusia ja jännittäviä ruokia, opetellen omituista kieltä sekä sen kirjoittamista. Kiinan kieli oli jotakin niin mielenkiintoista, että en ole tähän päivään mennessä kyllästynyt sen opiskeluun – se todella vei mennessään. Kiinan kielen rakenne ja kirjoitusmerkit ovat tiiviissä yhteydessä kiinalaiseen kulttuuriin ja se minut opiskeluun koukuttikin. Kiinan kieltä ei voi ymmärtää tai puhua kääntämällä merkityksiä suoraan sanasta sanaan, vaan pitää tuntea taustalla olevaa kulttuuria syvällisemmin pystyäkseen ymmärtämään lauseiden merkityksiä. Yliopisto-opiskeluni alkuaikoina sain kipinän lähteä opiskelemaan kiinaa Pekingin kieli- ja kulttuuriyliopistoon – halusin päästä selville tuosta kummallisesta ja mielenkiintoisesta kielestä.

En toki ollut Pekingissä ainoa suomalainen: Kiinaan suuntautuva muuttoliike Suomesta on ollut kasvussa jo hyvän aikaa (Tilastokeskus 2013). Kiinaan muuttavat suomalaiset voidaan karkeasti jakaa työn, opiskelun tai läheisen ihmissuhteen vuoksi muuttajiin. Kokonaiset perheet tavallisimmin muuttavat jomman kumman vanhemman työn vuoksi. Muuttoliikkeen noususuhdanteessa nähtiin kuitenkin vuonna 2008 talouskriisin vaikutuksesta nopea pudotus erityisesti suomalaisten työkomennuslaisten määrässä. Notkahdus oli väliaikaista ja Suomesta Kiinaan muuttaneiden aikuisten määrä elpyi talouskriisiä edeltäneelle tasolle noin kahdessa vuodessa. Sen jälkeen Suomesta Kiinaan muuttaneiden aikuisten määrä on edelleen kasvanut ja on pysynyt korkeammalla tasolla kuin ennen talouskriisiä, vaikka kriisin jälkeisen muuttopiikin vaikutukset ovat laantuneet jo hieman. (Emt.) Valtaosa tilastoihin rekisteröidyistä muuttajista on Kiinaan työkomennukselle lähteviä korkeakoulutettuja ammattilaisia, mutta heidän lisäksi ja heidän mukanaan Kiinaan muuttaa usein puoliso ja lapsia. Lisäksi kasvava joukko kiinalaisesta kulttuurista kiinnostuneita ennakkoluulottomia opiskelijoita päättää vuosittain hypätä tuntemattomaan ja ottaa ensiaskeleitaan kohti Kiina-asiantuntijuutta viettämällä maassa pidempiä aikoja. Opiskellessani Pekingissä, tapasin siellä suomalaisia kaikista mainitsemistani ryhmistä; opiskelujen ohessa opetin suomea Pekingin Suomi-koulussa, jossa tutustuin suomalaislasten

vanhempiin sekä muihin opettajiin. Heistä moni oli puolison mukana komennuksella ja osa opiskelijoita, kuten minäkin.

Vasta siirryttyäni työelämään Pekingissä, kiinnostukseni suomalaisten naisten Kiina-kokemuksia kohtaan heräsi. Huomasin silloin, kuinka erikoisiin tilanteisiin saatoin joutua paitsi länsimaalaisuuteni, myös sukupuoleni vuoksi, ja siksi halusin kuulla myös muiden kokemuksia. Aloin reflektoida omia aiempia kokemuksiani uudelleen, ja kuullessani muiden tarinoita huomasin myös, että tapaamieni suomalaisnaisten kokemukset Kiinassa asumisesta olivat usein joko erittäin myönteisiä tai erittäin kielteisiä. Pohdin jo silloin syytä moiseen polarisaatioon. Miksi toiset yksilöt kokevat jotakuinkin samat olosuhteet erittäin mukavina ja miellyttävinä, kun taas toisille elämä lähes samassa ympäristössä on todella tuskallista?

Suomalaiselle kiinalainen kulttuuri aiheuttaa paljon haasteita, mutta myös mielenkiintoisia tilanteita sopeutumisen suhteen. Pohdinkin, miten paljon omalla asenteella oleskelun alussa on tekemistä varsinaisen viihtyvyyden ja sopeutumisen kanssa. Kiinalainen yhteisökulttuuri ja ihmisten sosiaalinen kanssakäyminen perustuu edelleen pitkälti konfutselaiseen hierarkiajärjestelmään, joka asettaa omat haasteensa ihmisten ”lokeroimiseen” (Morton & Lewis 2004; Dong & Lee 2007). Puhuttaessa yksinomaan kiinalaisesta yhteisöstä, lokerointi saattaa olla suhteellisen suoraviivaista. Sen sijaan suomalaisen naisen tullessa paikalle käy usein niin, että hierarkiaan sopivaa lokeroa ei löydykään. Näin tapahtuu varsinkin silloin, jos kyseessä on ammatillisesti menestynyt nainen. Mitä sitten tapahtuu, kun kyseessä on henkilö, joka ei solahda mihinkään valmiiseen kategoriaan? Kuinka häneen suhtaudutaan? Pohdin myös, käytetäänkö helpoiten sovellettavissa olevaa kategoriaa lokeroimisen apuna vai käykö mahdollisesti niin, että tilanne hämmentää siinä määrin, että siinä toimiminen on mahdotonta? Entä millä tavoin tällainen ulkopuolisuus tai kulttuurin rakenteisiin sopimisen hankaluus vaikuttaa siihen, kuinka kotoiseksi tai epäkotoiseksi henkilö olonsa tuntee? Onko näissä tilanteissa omalla asennoitumisella mahdollisuutta vaikuttaa omaan sopeutumiseensa?

Seuraava taulukko summaa hyvin yhteen suomalaisnaistenkin Kiinassa kohtaamien kulttuuristen erojen taustoja, joiden kautta informanttien kokemuksia on helpompaa jäsentää.

Taulukko 1. Suomalaiselle ja kiinalaiselle kulttuurille tyypillisiä seikkoja. Mukailtu Arja Rankisen (2008, 14) väitöskirjan samannimisen taulukon pohjalta.

Kulttuurinen ulottuvuus	Suomalaisen kulttuurin tyypillisiä piirteitä	Kiinalaisen kulttuurin tyypillisiä piirteitä
Ihmisten välinen eriarvoisuus yhteiskunnassa	Ihmisten välinen eriarvoisuus pyritään minimoimaan ja kaikilla odotetaan olevan tasa-arvoiset oikeudet.	Ihmisten välinen eriarvoisuus on odotettavaa ja hyväksyttävää ja valtaa vailla olevien hyväksytään olevan riippuvaisia vallankäyttäjistä.
Yksilöllisyys/ yhteisöllisyys	Kulttuurissa korostetaan yksilöä ja yksilön tarpeita ja merkitystä.	Kulttuurissa korostetaan yhteisöllisyyttä ja yhteisön tarpeet menevät yksilön tarpeiden edelle.
Epävarmuuden välttäminen	Epävarmuutta siedetään kohtuullisen hyvin.	Epävarmuutta siedetään hyvin.
Kulttuurin maskuliinisuus/ feminiinisyys	Pikemminkin feminiininen kuin maskuliininen kulttuuri.	Kulttuurissa on voimakkaita maskuliinisia, mutta myös feminiinisiä piirteitä.
Kieli ja viestintä	Kieli on suoraa ja länsimaisittain abstraktia. Viestinnässä sanallisen viestin tulkinta on tärkeää. Toleranssi henkilökohtaisen tilan vaatimukseen ja fyysisen kontaktin sietokyky ovat pieniä. Suhtautuminen aikaan on monokronista, lineaarista. Hiljaisuuden sietokyky on hyvä.	Kieli perustuu merkkeihin ja jokainen merkki itsessään kantaa symboliarvoa ja tarkoitusta. Viestinnässä viestintätilanteen kontekstin tulkinta on tärkeää. Toleranssi henkilökohtaisen tilan vaatimukseen ja fyysisen kontaktin sietokyky ovat suuria. Suhtautuminen aikaan on pikemminkin polykronista kuin monokronista. Hiljaisuuden sietokyky on hyvä.
Uskonto ja filosofiat	Kristinusko, etenkin luterilaisuus, on vallitseva uskonto. Uskonnot korostavat tasavertaisuutta ja realismia.	Kiinan pitkän historian aikana maassa vallinneet uskonnot ja filosofiat ovat muodostuneet synkretismiksi, jossa ne kaikki vaikuttavat toisiinsa. Uskonnot ja filosofiat korostavat yhteiskunnassa vallitsevaa hierarkkisuutta ja ne sisältävät myös taikauskoisuuteen liittyviä piirteitä.
Kasvot	Johdonmukaisuus ihmisen yksilöllisten ja julkisten kasvojen välillä on tärkeää.	Johdonmukaisuus ihmisen yksilöllisten ja julkisten kasvojen välillä ei ole yhtä tärkeää kuin Suomessa, vaan yksilö määrittää pikemminkin sosiaalisten ja persoonallisten suhteidensa muodostaman verkon kautta. Kasvoilla on yhteyttä kiinalaisessa kulttuurissa esiintyvään ilmiöön, guanxiin.

Sopeutuminen uuteen kulttuuriin ei ole helppoa ja Kiina kohdemaana muodostaa omia erityispiirteitä myös sopeutumisen kannalta, kuten edellä voitiin havaita (taulukko 1). Suomalaisten yhteiskuntatieteilijöiden kiinnostuksen kohteeksi ovat useimmiten valikoituneet työkomennukselle lähtevät korkeakoulutetut ammattilaiset (Junkkari & Junkkari 2003; Ruckenstein 2004), komennuksille mukaan lähtevät perheenjäsenet (Oksanen 2007) tai kohdemaahan avioituneet siirtolaiset (Järvinen-Tassopoulos 2005; 2007). Useat tutkimukset ovat käsitelleet sopeutumista etnisen identiteetin näkökulmasta (Sintonen 1999). Yhteiskuntatieteilijöiden lisäksi aihetta ovat käsitelleet muun muassa taloustieteilijät ja heistä erityisesti henkilöstöjohtamisen asiantuntijat. Näissä tutkimuksissa on käsitelty muun muassa ekspatriaattien eli työkomennukselle lähtijöiden sopeutumista työnantajan tarjoaman tuen avustamana ja tutkittu yritysten henkilöstöhallinnon prosesseja (Björkman 1990; Metsänen 2007).

Omassa tutkielmassani olen analysoinut Kiinaan muuttaneiden suomalaisnaisten narratiiveja heidän sopeutumiskokemuksistaan sisällönanalyttisin keinoin. Käytin analyysimeteodeina teemoittelua, luokittelua ja lopulta tyypittelyä. Tyypittelin kertomuksista kolme tyypillistä kertojaprofiilia: opiskelijan, uranaisen ja kotirouvan. Pohdin millä tavoin Kiinaan muuttamisen syy ja toisaalta muuttajan omat sopeutumiskeinot vaikuttavat suomalaisnaisten kokemukseen uuteen kulttuuriin sopeutumisesta. Tutkimukseni on aiheeltaan sikäli ainutlaatuinen, että Kiinasta kohdemaana ei tätä kirjoittaessa ole tehty yhtäkään tutkimusta suomalaisesta naisnäkökulmasta ottaen huomioon kaikki edellä mainitut muuttajaryhmät.

Tutkielmassani käytän Kiinaan muuttaneista suomalaisista sanaa kiinansuomalainen, vaikka he eivät itse kyseistä termiä itsestään kovin yleisesti käytäkään. Syy termin käyttämiseen tässä tutkimuksessa on sen neutraalius ja selkeys – käyttämällä kiinansuomalais-sanaa, lukijalle ei jää epäselväksi kenestä puhutaan. Vaikka kiinansuomalaiset eivät sanaa itsestään käytäkään, he käyttävät kuitenkin yleisesti sen vastineita asuinkaupungin mukaan; esimerkiksi pekinginsuomalaiset, shanghainsuomalaiset tai chengdunsuomalaiset. Tutkielmassani vieraan ja muukalaisen käsitteet ovat myös tärkeässä osassa. Näiden sijaan käytän kuitenkin informanteistani yleisesti termiä oleskelija (englanniksi *sojourner*), koska kyseinen sana kuvaa hyvin kaikkien informanttien Kiinassa asumisen luonnetta. Oleskelijaksi katsotaan sellainen henkilö, joka on muuttanut toiseen maahan väliaikaisesti ja toisaalta muuttosyynä on tavallisesti oma tai puolison työ tai opiskelu (Berry, Poortinga, Breugelmans, Chasiotis & Sam 2011, 365). Oleskelija-sanana käyttöä puoltaa myös, että koen

muukalaisen ja vieraan olevan liian etäyttäviä termejä. Lisäksi oleskelija-sanasta välittyy hyvin maassa asumisen väliaikaisuus ja tietty irrallisuus, joka on informanteilleni tyypillistä. Kauppateieteellisessä tutkimuksessa usein käytetty termi ekspatriaatti puolestaan jättää irrallisuus-aspektin huomiotta suhteessa uuteen kotimaahan. Tutkimuksessaan kreikansuomalaisista naisista Johanna Järvinen-Tassopoulos (2007, 10) käyttää informanteistaan termiä muukalainen ja perustelee sitä naisten avioitumisella paikallisväestöön kuuluvan miehen kanssa: ”*naismuukalainen on ”orgaanisesti sidoksissa” (Simmel 2005, 78) yhteisön jäseniin sukulaisuuden perusteella*”. Tällöin muukalaisuus korostuu, koska lähimmän viiteryhmän homogeenisuus tekee erilaisuuden niin näkyväksi.

Omassa tutkimuksessani informantin perhe on yleensä suomalainen, vaikka toki kansainvälisiäkin perheitä löytyy ja näin muukalaisuus ei korostu ainakaan kotioloissa. Annika Oksanen (2007) puolestaan on tutkinut miehen ulkomaankomennukselle Singaporeen mukaan lähteneitä puolisoita ja käyttää heistä termejä ekspatriaattikotirouva ja puolisopestiläinen. Tämä kuvaa omasta informanttijoukosta vain reilua kolmannesta, mutta käytän sanaa puolisopestiläinen kuitenkin silloin, kun haluan korostaa tätä puolta kotirouvainformanttieni Kiinan kokemuksista (erityisesti luvussa Kotirouva: ”Äiti ei tiedä mitä tehdä”). Informanteistani yksikään ei ollut muuttanut Kiinaan jostakin tässä aiemmin mainitsemattomastani syystä, joten on mielestäni relevanttia käyttää koko otoksesta termiä oleskelija. Puhuessani informanteista oleskelijoina, haluan siis samalla erottaa heidät siirtolaisista ja maahanmuuttajista alleviivaten heidän Kiinassa olonsa väliaikaista luonnetta.

Kiinalainen naiskollegani otti taannoin naiseuden puheenaiheeksi lounaspöydässä. Hän sanoi, että heillä (kiinalaisilla naisilla) on päähänpinttymä siitä, että heidän tulee olla heikkoja ja pikkuruisia. Hän oli vasta aloittanut työskentelyn globaalisti toimivassa suomalaisyrityksessä ja oli toisaalta hyvin hämmästynyt kulttuurieroista ja toisaalta taas aidosti kiinnostunut suomalaisen kulttuurin naisihanteesta. Aloin pohtia asiaa ja totesin tosiaan, että siinä missä kiinalaisen naisen ihanne on miestä heikompi, suojeltava ja hauras kaunokainen, meidän suomalaisten ajatukset ihanteellisesta naisesta liittyvät enemmän kykenevyyteen, sitkeyteen ja itsenäisyyteen, itse pärjäämiseen. Ulkonäköihanteita toki on, mutta ne eivät vaikuta olevan yhtä korostuneita ja toisaalta yhtä voimakkaasti määriteltyjä kuin kiinalaisessa kulttuurissa. Tässä tutkielmassa käsittelem erillisessä kappaleessa naisen asemaa Kiinassa ja kuvailen, kuinka Kiinassa naisia on vuosisatoja alistettu nostamalla heitä

jalustalle – ikään kuin näyttelyesineiksi ja miesten viihdykkeeksi (Moeller 2003). Suomessa puolestaan naiset ovat olleet työvoimaa.

Aloitan kiinansuomalaisten naisten positiota ja sopeutumiskokemuksia käsittelevän tutkielmani esittelemällä ulkosuomalaisista tehtyä tutkimusta ja sen viimeaikaisia painopistealueita. Tämän jälkeen jatkan kertomalla kiinalaisen kulttuurin erityispiirteistä ja avaan samalla muutamia kiinalaiselle kulttuurille ominaisia avainkäsitteitä, kuten konfutselainen hierarkia, kasvot ja guānxì. Tarkastelen naisen asemaa Kiinassa ja myöhemmin analyysiosiossa vertailen siihen naisen asemaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Kerron myös muuttoliikkeestä Suomen ja Kiinan välillä, sekä suomalaisyhteisöstä Kiinassa. Lisää kiinalaisen kulttuurin erityispiirteitä kuvailen analyysin ensimmäisessä osassa. Tutkimukseni teoreettisessa keskiössä ovat John W. Berryn akkulturaatioteoreettinen viitekehys (esim. Berry 1974; 2001; 2006; 2011) ja hänen työnsä jatkajien – sekä jalostajien – näkemykset aiheesta (ks. esim. Liebkind 2000; Ward, Bochner & Furnham 2008; Ward & Kus 2012; Jasinskaja-Lahti 2008).

Teoreettisen viitekehysten jälkeen kerron tarkemmin käsillä olevasta tutkimusongelmasta ja määrittelen tutkimuskysymykset. Tutkimukseni menetelmäosiossa kuvailen aineiston hankintaa ja käyttämiäni sisällönanalyttisiä tutkimusmenetelmiä: teemoittelua, luokittelua ja tyypittelyä. Työni analyysiosuus jakautuu kahteen osaan: ensimmäisessä osassa tarkastelen informanttien sopeutumiskokemuksia sisällönanalyysin keinoin kiinalaisen kulttuurin näkökulmasta. Pohdin suomalaisen naisen paikkaa kiinalaisessa yhteiskunnassa sekä erilaisten kulttuuristen erojen ja erityispiirteiden vaikutusta naisten sopeutumiskokemuksiin. Analyysin toisessa osassa tyypittelen informantit kertojaprofiileihin, joita tunnistin aineistosta kolme erilaista. Tyypikertomukset kuvailevat tiettyyn kertojaprofiiliin kuuluvan suomalaisen naisen näkökulmaa kiinalaisuuteen, Kiinassa elämiseen ja Kiinaan sopeutumiseen. Yhtäläisyyksien lisäksi nostan esiin myös kertojaprofiileille tyypillisiä eroavaisuuksia.

2 SUOMENSIIRTOLAISISTA EKSPATRIAATTEIHIN

Ulkomaalaisten sopeutumista suomalaiseen yhteiskuntaan ja kulttuuriin on tutkittu varsin runsaasti, mutta sen sijaan suomalainen siirtolaisuustutkimus on verrattain nuori aihepiiri yhteiskuntatieteellisessä kehyksessä. Korkiasaari (1989) teki ensimmäisen laajan selvityksen suomalaisesta siirtolaisuudesta, ja siitä lähtien Suomen siirtolaisuusinstituutti onkin aktiivisesti tukenut myös muiden tutkijoiden pyrkimyksiä tällä alalla. Korkiasaaren tutkimus käsittelee suomalaista siirtolaisuutta aloittaen tarkastelunsa jopa 1500- ja 1600 – lukujen vaihteesta, jolloin Suomesta muutettiin isommalla joukolla Keski-Ruotsin asumattomille seuduille levittyen osin Norjaan saakka. Korkiasaari jakaa tutkimuksensa kahteen osaan: ennen ja jälkeen toisen maailmansodan. Jos Korkiasaari tekisi tutkimuksensa nyt, uskoisin, että hän lisäisi kolmannen osan: tietoyhteiskunnan ja globalisaation aikakauden. Korkiasaaren tutkimuksen ensimmäinen osa keskittyy pitkälti muuttoliikkeen seurantaan ja muuttosyiden – kuten elintason ja elinkeinojen – analyysiin. Tutkimuksen toisessa osassa hän puolestaan kuvailee laajasti eri maissa asuvien suomalaisten yhteisöllisiä toimintamuotoja, kuten uskonnon (kirkot), politiikan (puolueet) ja koulutuksen (Suomi-koulut) saralla järjestettyjä yhteisiä tapahtumia.

Ulkosuomalaisuutta on pohdittu pitkään kansallisen identiteetin näkökulmasta (esim. Suojanen & Suojanen 2000; Punta-Saastamoinen 2010) ja tarkastelun kohteena on ollut usein nimenomaan ulkosuomalaisen akkulturaatioprosessi. Akkulturaatiota on tarkasteltu esimerkiksi kansainvälisen avioliiton näkökulmasta – millä tavalla puoliset sopeutuvat toistensa kulttuureihin silloin, kun puoliso muuttaa toisen puolison kotimaahan (esim. Tuomi-Nikula 1989; Järvinen-Tassopoulos 2005). Siirtolaisuustutkimuksessa on käytetty paljon myös niin kutsuttua veto-työntömallin analyysiä, jossa tarkastellaan muuttajan syitä lähteä uuteen maahan (Wiman 1975; Korkiasaari & Söderling 1994). Tätä on kuitenkin kritisoitu kattamattomaksi tarkastelutavaksi (Jackson 1986, 38–39), koska se jättää huomiotta yksilön siirtolaisuuteen liittyviä tärkeitä taustatekijöitä tai vaikuttimia. Siirtolaisuustutkijoiden yleisimpiä kiinnostuksen kohteita olivat Amerikkaan, Australiaan tai Ruotsiin pysyvästi muuttaneet suomalaiset (esimerkiksi Hirvonen 1920; Pentikäinen 1982 & Virtaranta ym. 1993; Koivukangas & Westin 1999; Korkiasaari & Tarkiainen 2000; Punta-Saastamoinen 2010; Kostiainen 2014). Maailmansotien jälkeen suomalaisten ulkomaille suuntautuvan muuttoliikkeen luonne on muuttunut pysyvästä siirtolaisuudesta yhä

useammin väliaikaiseksi oleskeluksi. Jopa pysyvästi muuttavat ja siirtolaisiksi itsensä kokevat pitävät usein paluuta ainakin mahdollisena, ja monet myös todennäköisenä. Ehkä tästä muutoksesta johtuen myös ulkosuomalaisten tutkimuksen painopiste on muuttunut siirtolaisuuden tutkimuksesta väliaikaisen oleskelun tutkimukseksi. Siirtolaisuustutkimustakin on viime aikoina toki tehty, esimerkiksi Paula Könnilän (2014) tutkiessa suomalaisia siirtolaisia Espanjan Aurinkorannikolla talouskriisin aikana. Myös amerikansuomalaisista (Björklund 2005), australiansuomalaisista (Punta-Saastamoinen 2010; Beverley 2011), kreikansuomalaisista naisista (Järvinen-Tassopoulos 2007) ja ruotsinsuomalaisista (Björklund 2012) on kirjoitettu viime vuosinakin.

Ulkosuomalaisten nykytutkimuksessa on ekspatriaattitutkimus ollut voimakkaasti esillä ja sitä onkin tehty verrattain runsaasti. Ekspatriaatteja on tutkittu paljon eritoten kauppatieteissä ja erityisesti henkilöstöhallinnon näkökulmasta, myös kansainvälisesti. Teoksessaan ”Nykyajan paimentolaiset” (2003) Kaija-Maria ja Lari Junkkari haastattelivat ympäri maailman asuvia suomalaisia ja kokosivat yhteen tietoa ulkomaankomennuksille valmistautumisen ja itse komennuksella vietetyn ajan vaikutuksesta perheenjäseniin. Haastatteluillaan he pyrkivät selvittämään, miten komennukselle lähtijät voivat vaikuttaa omaan henkiseen hyvinvointiinsa ennen komennusta, sen aikana tai jopa paluun yhteydessä. Minna Ruckensteinin (2004) toimittama ”Työpaikkana maailma – lähtijöiden näkökulmia globaaliin talouteen” artikkelikokoelma yhdistää tutkimusaineiston ja journalistisen kirjoittamisen. Teokseen on haastateltu ulkomailta työskenteleviä suomalaisia New Yorkin talousammattilaisista Bristolin sairaanhoitajiin ja Shanghain insinööreistä Moskovan yritysjohtajiin. Loppupäätelmät ovat kahtalaiset kirjoittajan miettiessä yksilön hyötyjä ja suomalaisen yhteiskunnan menetystä. Yhtäältä pohdinnan keskiössä on yhteiskunnallisesta ja kaupallisesta näkökulmasta yksilön motiivit ja henkilökohtaiset hyötynäkökohdat lähteä ulkomaille töihin, usein paremman ansiotason, lempeämmän verotuksen ja mielenkiintoisempien tehtävien perässä. Toisaalta nostetaan esiin huoli Suomen niin sanotusta ”aivovuodosta” eli koulutetun työvoiman muuttamisesta ulkomaille.

Puhdasta ekspatriaattitutkimusta sivuaa niin sanotuista puolisopestiläisistä (trailing spouses) tehty tutkimus, jolloin tutkimuskohteena ovat komennukselle puolison mukaan lähteneet henkilöt (Junkkari & Junkkari 2003; Oksanen 2007). On ollut mielenkiintoista huomata, että huolimatta siitä, että suomalaisten naisten urakehitys on ollut voimakasta, puolisopestiläisten tutkimuksesta miehet puuttuvat kokonaan, sillä he tavallisesti ovat itse

komennukselle lähtijöinä (Oksanen 2007, 15). Usein onkin niin, että ulkomaankomennukselle lähtevä nainen on joko perheetön tai molemmat puolisoista ovat yhtä aikaa komennuksella. Annika Oksanen (2007) kirjoitti väitöskirjansa ulkomaankomennukselle mukaan lähteneiden suomalaisnaisten kokemuksista Singaporessa. Oksasen tavoitteena oli tehdä puolisopestiläisten diskursiivista todellisuutta näkyväksi tutkimalla sitä, millaisia tulkintoja puolisopestiläisyydestä heille tarjotaan ja toisaalta millaisia tulkintoja heidän omien kokemustensa pohjalta on mahdollista tehdä. Oksanen toi esiin puolisopestiläisten elämäntilanteeseen liittyviä ongelmakohtia heidän omien kokemuksensa ja näkemyksiensä kautta. Hän tutki suomalaisten puolisopestiläisten asemaa useista eri näkökulmista: naisena, puolisona, suomalaisena ulkomailla että ansiotyössä käymättömänä kotirouvana.

Johanna Järvinen-Tassopoulos (2007) valitsi tutkimuskohteekseen puolison perässä ulkomaille muuttaneet kreikansuomalaiset naiset. Tutkimuksen punaisena lankana oli arjen muukalaisuus ja nykyisyyttä ranskalaisen sosiologian näkökulmasta. Järvinen-Tassopoulosin tutkimuksen näkökulma poikkeaa ulkosuomalaisista tehdyn tutkimuksen tyypillisimmistä teoreettisista sovelluksista. Sen sijaan, että hän olisi tutkinut ulkomaalaisen kanssa naimisiin menneiden kreikansuomalaisten naisten kulttuurista kohtaamista, sopeutumista ja akkulturaatioprosessia, hän halusi selvittää millä tavoin heidän elämänsä uudessa kotimaassa ilmentää modernia arkea ja millä tavoin he käsittävät muukalaisuutensa prosessina. Järvinen-Tassopoulos käsittelee informanttiansa arkikokemuksia modernin elämän murroksen kautta. Hän kiinnittää huomion siihen, kuinka haastattelupuhe kytkeytyy aikaan ja näin tulkitsee informanttien arkikokemuksia myös tästä näkökulmasta. Muukalaisuuteen hän ottaa prosessinäkökulman, joka korostaa tutkijan näkemystä muukalaisuudesta kehityskulkuna staattisen olotilan sijaan. Vaikka Järvinen-Tassopoulos ei suoranaisesti tutkikaan kreikansuomalaisten naisten sopeutumis- tai akkulturaatioprosessia, tulee hän monesti sivunneeksi aihetta. Hän nostaa esiin tilanteita, joissa muukalaisuus ikään kuin loppuu, koska informantti on omaksunut paikallisia tapoja, asenteita ja arvoja siinä määrin, että tulee luontevaksi osaksi yhteisöä.

Ulkosuomalaisia ryhmiä tutkimuskohteena tarkasteltaessa vaihto-opiskelijat ovat yllättäen kiinnostaneet suhteellisen harvoja tutkijoita. Vaihto-opiskelijoita ovatkin tutkineet pääasiassa korkeakoulun perustutkinnon päättötyön tekijät sekä yliopistoissa, että ammattikorkeakouluissa. Matti Taajamo (1999; 2005) on tutkinut vaihto-opiskelijuutta

kasvatustieteiden näkökulmasta sekä Suomessa että suomalaisten ollessa lähtijöinä. Kiinassa olevien suomalaisten opiskelijoiden tutkimuksesta löysin ainoastaan Kimmo Ristimäen opinnäytetyön Vaasan ammattikorkeakoulusta vuodelta 2009, jossa hän käsitteli Kiinassa ja Thaimaassa oleskelleiden vaihto-opiskelijoiden kokemuksia. Opiskelijoihin liittyvän syvällisemmän tutkimuksen löytämisen hankaluus voikin viestiä siitä, että vaihto-opiskelijoiden tutkimus kiinnostaa lähinnä heitä, joilla oma kokemus vaihto-opiskelijuudesta on vielä lähimenneisyydessä ja näin aiheesta löytyvät tutkimukset ovat lähinnä ammattikorkeakoulun tai yliopiston opinnäytetöitä.

Suuri osa tutkimukseni informanteista kuuluu edellä esiteltyyn niin kutsuttuun puolisopestiläiskategoriaan, mutta muutama heistä on itsekin komennuksella Kiinassa tai muuten työelämässä uraa tekemässä. Informanttieni joukossa on myös useita Kiinaan opiskelujen kautta päätyneitä.

3 KIINALAISUUDEN JA KIINANSUOMALAISUUDEN NYKYPÄIVÄÄ

Tämän kappaleen tarkoituksena on kuvata ja selittää kiinalaisen kulttuurin erityispiirteitä suomalaisesta näkökulmasta. Kerron avainkäsitteitä apuna käyttäen kulttuurisista erityispiirteistä, jotka vaikuttavat tutkimukseni kohteena olevien suomalaisten naisten sopeutumiskokemuksiin Kiinassa. Erityishuomio kohdistuu sosiaalisen elämän sääntöihin, kommunikaatioeroihin. Pysin myös vertailemaan naisen asemaa Kiinassa ja Suomessa taustoittaakseni informanttien positiota paikalliskulttuurin keskuudessa. Kiinassa oleskelee tällä hetkellä pidempiaikaisesti noin 2000 suomalaista, joista lähes kaikki asuvat maan suurimmissa liikekeskuksissa (Gustafsson 2014). Kiinansuomalaisten ja heidän yhteisöjensä tilannetta tämän päivän Kiinassa taustoitan tarkastelemalla ensin muuttoliikettä ja sen kehitystä Suomen ja Kiinan välillä lähimenneisyydessä. Kerron myös suomalaisyhteisöistä Kiinan kahdessa suurimmassa kaupungissa, Pekingissä ja Shanghaissa. Shanghaiin osalta olen koostanut tietoa yhteisöstä heidän internetsivujensa (Shanghai suomalaiset 2014) avulla ottaen huomioon myös informanttien kokemukset kyseisen kaupungin suomalaisyhteisön toiminnasta. Pekingin osalta tietoni perustuvat osin myös omiin kokemuksiini, joskin olen ottanut selvää yhteisön nykyisestä toiminnasta myös Pekingin suomalaisten sivustolta (Pekingin suomalaiset 2014).

3.1 Kiinalaisen ajattelun kolme suurta oppia

Vaikka Kiina virallisesti luokitellaankin ateistiseksi kansakunnaksi, sillä on pitkät ja voimakkaat uskonnolliset ja filosofiset juuret kolmen suuren aatesuunnan maaperässä: konfutselaisuus, buddhalaisuus ja taolaisuus vaikuttavat tänäkin päivänä valtavasti kiinalaisten elämään. Konfutselaisuus ja taolaisuus ovat kiinalaista alkuperää, kun taas buddhalaisuus on lähtöisin Intiasta (Guang 2013, 305). Nämä kolme oppisuuntaa eivät ole toisiaan poissulkevia, vaan yleensä kiinalaiset pyrkivät noudattamaan kaikkien näiden oppeja ja ohjeita elämässään, vaikkakin buddhalaisuus erottuu muista selvästi koko filosofiselta perustaltaan (Huotari & Seppälä 2005; Weiming 2011; Guang 2013.) Kiinalaisen kulttuurin ja ihmisten kanssakäymisen perusnormistona toimii edelleenkin konfutselaisuus, vaikka valtion virallisen moraaliopin aseman se menetti lähes kahden

tuhannen vuoden jälkeen Qing-dynastian kukistuttua 1912. Tällöin kommunistinen kansanpuolue syrjäytti konfutselaisen moraalifilosofian omalla poliittisella ideologiallaan (Morton & Lewis 2004; Huotari & Seppälä 2005; Dong & Lee 2007). Konfutselaisuuden selviämiseen – ja jopa kukoistamiseen – kommunismin rinnalla on arveltu vaikuttaneen pääosin se, että nämä kaksi oppirakennelmaa eivät ole niinkään ristiriidassa toistensa kanssa, vaan niistä löytyy paljon yhtäläisyyksiä. Näin molempien olemassaolo tavallaan ruokkii toisen olemassaoloa. Sekä konfutselaisuus että kommunismi pyrkii muuttamaan maailmaa nykypäivästä lähtöisin, olevaisesta maailmasta. Molemmat painottavat sosiaalisen käyttäytymisen ja koulutuksen tärkeyttä poliittiselle missiolleen. On myös ehdotettu, että konfutselainen kulttuuripohja tasoitti tietä kommunismille Kiinassa. (Weiming 2011, 75–78.)

Voisi jopa ajatella, että kiinalaisittain filosofia tarkoittaa oppia, jonka joku on jo kehittänyt suuressa viisauudessaan eikä siihen välttämättä nähdä jatkojalostustarvetta. Länsimaisittain ajateltuna taas filosofinen oppi voisi olla viitekehys, jota testataan, kyseenalaistetaan ja filosofin työtä jatketaan. Seuraavassa kuvailen näiden kolmen kiinalaisen opin pääperiaatteet ja niiden yleiset soveltamistavat tämän päivän kiinalaisessa yhteiskunnassa. Näiden avulla pyrin kuvailemaan samalla modernin kiinalaisen mielenmaiseman psykokulttuurista ja hengellistä taustaa.

Konfutselaisuus ei ole perinteisellä tavalla uskonnoksi luokiteltava oppi vaan moraalifilosofinen oppirakennelma, jossa tosin on uskonnollisia elementtejä. Konfutselaisuudesta puhuttaessa voidaan tarkoittaa joko juuri tätä oppirakennelmaa tai – kuten useasti varsinkin arkikielessä puhuttaessa – sillä tarkoitetaan niin sanotusti perinteistä kiinalaista maailmankuvaa. (Huotari & Seppälä 2005.) Laajemmassa merkityksessä puhuttaessa tulee kuitenkin muistaa, että kiinalaiseen maailmankuvaan on vaikuttanut myös muita vahvoja oppeja, kuten kommunismi, ja uskonnoista juuri aiemmin mainitut buddhalaisuus ja taolaisuus. Konfutselaisuus on omalla tavallaan hyvin säännöstelty ja noudattelee tiettyä – usein ankaraakin – logiikkaa. Siinä keskitytään pääasiassa yksilön ja yhteiskunnan väliseen suhteeseen määrittelemällä hyvin tarkka hierarkiajärjestelmä ja moraaliopit. Uskonnollista sävyä filosofisten aatteiden lisäksi tuo ns. ”taivaan mandaatti”, joka oli perua vanhoista kansanuskonnoista ja tarkoittaa, että ”[Kiinan] keisari eli ”Taivaan poika” oli kansalaisten edustaja maan päällä”. (Jakobson & Sarvimäki 2001, 85; Yao 2000, 145.)

Konfutselaisuudesta puhuttaessa ei tavallisesti tarkoiteta vain Konfutsen lausumia asioita tai pelkästään hänen ajatuksiaan, vaan myös opin myöhemmin kehitetyt systemaattisesti alkuperäisiä periaatteita seuraavia versioita. (Huotari & Seppälä 2005.) Konfutselaisuus perustuu ajatukseen siitä, että maailmankaikkeus koostuu kolmesta asiasta: taivaasta (天 tiān), maasta (地 di) ja ihmisistä (人 rén). Nämä ns. ultimaatit eli äärimmäisyydet eivät ole vastakohtia tai taistele toistensa kanssa, vaan ennemminkin ovat olemassa harmonisesti yhtä aikaa. (Yao 2000, 139–141.) Länsimaisille ihmisille filosofia tarkoittaa elämän perimmäisten kysymysten äärellä olemista ja niiden pohtimista. Kiinalaisten käsitys filosofiasta terminä on toisenlainen, sillä konfutselaisuuteen ei kuulu niinkään paljon elämän tarkoituksen pohtiminen, vaan konfutselaisen normiston ja käyttäytymisopin mukaan eläminen. (Morton & Lewis 2004.)

Konfutselainen normisto koostuu kolmesta eettisestä periaatteesta ja viidestä hierarkkisesta suhteesta. Kongfuzin mukaan yksilön tärkein tavoite on kehittää réniä (仁), joka sanana merkitsee ydintä, sisintä ja sydäntä. Kongfuzi tarkoittaa tällä kuitenkin *”ihmisellisyyttä, hyvántahtoisuutta, ihmisrakkautta, humanismia”*. Lǐ (禮) tarkoittaa sananmukaisesti käännettynä rituaalia, etikettiä, hyviä tapoja sekä lahjaa. Kongfuzin tulkinta sanasta oli ennemminkin niiden käyttöön kuuluva asenne, kuten *”kunnollisuus, säädyllisyys, itsensä hallinta”*. (Haavisto & Seppälä 2005, 181–182.) Varhaisessa konfutselaisuudessa li:tä kuvailtiin tarkoittamaan sitä, että tehdään oikeita asioita oikeaan aikaan, osataan toimia kulloinkin voimassa olevien sosiaalisten normien mukaan ja toisaalta osataan toimia niitä vastaan silloin, kun tilanne moraalisesti vaatii vastustusta (Bonevac & Phillips 2009). Nykykielelle käännettynä voidaan ajatella, että puhutaan moraalisesta tilannetajasta. Kun yksilö kehittää réniä lín avulla, hän voi tavoittaa jūnzǐn arvon (君子), joka tarkoittaa viisasta ja ylevää ihmistä. Perinteisesti jūnzǐ on käännetty herrasmieheksi (gentleman), joka alun perin oli syntyperän kautta saatava arvonimi, mutta Kongfuzi muutti arvonimen itse saavutettavaksi ja tavoiteltavaksi. (Haavisto & Seppälä 2005, 181.)

Nämä eettiset periaatteet muodostavat yleisarvot konfutselaiseen moraalioppiin, mutta vielä yksityiskohtaisempia ja käytännönläheisempiä käyttäytymissääntöjä Kongfuzi saneli hierarkkisilla periaatteilla, joiden juuret ovat vanhempien kunnioituksessa. Kongfuzin oppilaista eräs Zheng Shen kirjoittikin kirjan *The Book of Filial Piety* (arvioitu kirjoitusajankohta noin 400 e.a.a.), jossa käsitellään pojan asemaa ja velvollisuuksia

vanhempiansa nähden. Kirja perustuu keskusteluihin Kongfuzin ja oppilaansa Zhengzin (mestari Zheng) välillä. Kantavana ajatuksena on, että pojan tulee aina osoittaa kunnioitusta vanhempiaan kohtaan ja tämä on heille ikuisessa kiitollisuudenvelassa saamastaan elämästä. (Chang 2013.) Konfutselaisuuden *viisi suhdetta* (hallitsija–virkamies, isä–poika, mies–vaimo, vanhempi veli–nuorempi veli ja suhteista ainoa tasa-arvoinen, ystävä–ystävä) määrittelevät yhä tänäkin päivänä raamit kiinalaiselle hierarkiajärjestelmälle. Nämä suhteet perustuvat vanhemman kunnioitukseen ja toisaalta heikommasta huolehtimiseen. (Esim. Kohn 2009, 11.)

Konfutselaisuuden lisäksi kiinalaisten maailmankuvaan ja ajatusmaailmaan vaikuttavat kaksi uskontoa: taolaisuus ja buddhalaisuus. Konfutselaisen opin ollessa keskittynyt lähinnä yksilöiden välisiin suhteisiin ja yhteiskunnallisiin kysymyksiin, taolaisuus pyrkii ihmisen ja luonnon sekä ihmisen ja kosmoksen välisen yhteyden tutkimiseen (Huotari & Seppälä 2005, 196–197). Taolaisuuden katsotaan yleisesti alkaneen filosofi Laozin (老子) ajasta noin 500 e.a.a. ja siihen ovat voimakkaasti vaikuttaneet kiinalaiset luonnonuskonnot ja konfutselainen moraalioppi, jota tässä yhteydessä voidaan kutsua myös sosiaalisesti omatunnoksi (Kohn 2009, 1–10). Konfutselaisuuden tarjotessa käytännöllisiä ohjeita ja oppeja elämää varten, taolaisuudessa keskitytään nimenomaan henkisiin ja mystisiin asioihin. Taolaisuuden pyhä kirja on Laozin kirjoittama Daode Jing (道德经), joka sananmukaisesti käännettynä tarkoittaa *pyhää kirjaa hyvyyden tiestä* (suomennos Saara Eder-Falck). Kirja on kokoelma Laozin lyhyitä kirjoituksia, moni niistä muistuttaa arvoitusta tai runoa. Luonto on siinä keskeisessä osassa ja moraalisia kysymyksiä käsitellään paljon luonnon vertauskuvien kautta.

*Suurin hyve on kuin vesi.
Vesi on kaikkeen hyvä.
Se pääsee pääsemättöimpiinkin paikkoihin vaivatta.
Sen tähden se on Taon kaltainen.
Se on hyveellinen niin kuin sydän olemalla syvä.
Antamalla itsensä alttiiksi on sillä rakkauden hyve.
Se on hyveellinen kuin puhe olemalla luotettava.
Se on hyveellinen kuin hallitus puhdistessaan ja järjestäessään.
Se on hyveellinen kuin palvelija kyvykkyydessään.
Se on hyveellinen kuin toiminta saapumalla aina oikeaan aikaan.
Ja koska se ei kilvoittele, ei sillä ole vihamiehiä.
(Huoeka luonto, Laozi, Tao-Te-King 1925)*

Konfutselaisuuteen verrattuna taolaisuudessa ei niinkään korosteta oppimisen tärkeyttä vaan asioiden ja ajattelun luonnollista tilaa. Toisaalta taolaisuus jakaa konfutselaisuuden sosiaalisen tietoisuuden ja harmonian arvostuksen. (Kohn 2009, 12). Taolaisuudessa henki ja materia ymmärretään toistensa jatkumoiksi ja osin buddhalaisuuden vaikutuksesta, mietiskely- ja joogaharjoitukset tulivat osaksi kiinalaisten arkea. Niiden koettiin ravitsevan qì:tä (气), ”elämänvoimaa”, ja samalla vahvistavan kehon terveyttä edistämällä energioiden kulkua kehossa. (Huotari & Seppälä 2005, 204.)

Buddhalaisuus saapui Kiinaan Han-dynastian aikaisen keisari Ming Di:n kautta vuonna 67 j.a.a. Tai ainakin virallinen tarina näin kertoo. Sen mukaan keisari Ming Di näki muutamaa vuotta aikaisemmin unessa suuren kultaisen sädekehän leijuvaan palatsinsa yllä. Keisarin neuvonantajat tulkitsivat tämän olevan intialaisen Buddhan kutsu ja näin keisari lähetti joukon kiinalaisia virkamiehiä Intiaan tutkimaan tuota oppia. (Hodus 2009, 13–14.) Buddhalaisuuden sisällyttäminen kiinalaiseen ajatusmaailmaan ei ollut aivan mutkatonta: ongelmia aiheutui muun muassa yksilökeskeisestä ajattelusta yhteisön sijaan, avaruuden ja ajan suhteen käsittelystä (johon Kiinassa ei ollut keskitytty aiemmin lainkaan) ja perheen ja suvun hylkäämisen mahdollisuudesta luostarimunkkina eläen. Jälleensyntymän ja karman konseptit olivat vainajanpalvontaan tottuneille kiinalaisille hankalat omaksua. (Huotari & Seppälä 2005, 214–215.)

Kiinalaisen nykyajattelun keskiössä hallitsee edelleen konfutselaisuus, jota taolaisuus ja buddhalaisuus ikään kuin tukevat (Guang 2013, 305). Nämä kaikki kiinalaiset ajattelumallit ja opit ovat tänäkin päivänä arjessa mukana tavalla tai toisella. Itse olen monesti todistanut, miten esimerkiksi konfutselaisuus näkyy kiinalaisten arkikäyttäytymisessä, kun ryhmän vanhimman tai arvovaltaisimman istuutuessa ruokapöydän ääreen, lähes poikkeuksetta on huomattavissa sanaton koordinaatio ja pieni säpinä. Näin henkilö ohjataan pöydän kunnioitettavimpaan, ovesta katsottuna pöydän kauimpaan paikkaan. Taolaisuus on puolestaan läsnä erityisesti terveydenhoidollisissa asioissa: jos kehon yīn ja yáng (阴 yīn 阳 yáng) ovat epätasapainossa, sitä voidaan hoitaa kiinalaisella perinteisellä lääketieteellä, joka on alun perin taolaisuudesta omaksunut tämän vastakohtaparin. (Huotari & Seppälä 2005, 204.) Buddhalaisuuden vaikutusta ovat kiinalaiskaupungeissa varsin näkyvästi esillä olevat temppelit ja rituaalinomainen suitsukkeiden polttaminen. Buddhalaisuus on myös ainoa oppirakennelma, johon liittyy vuosittaisia juhlia tai festivaaleja, kuten Buddhan

syntymäpäivä ja henkien festivaali (ghost festival), jossa riemukkain menoin juhlietaan vainajien ja esi-isien nousemista maan päälle. (Guang 2013, 314.)

3.2 Muuttuvat kasvot

Kasvot-käsite on hankala määritellä yksiselitteisesti. Sillä on tekemistä maineen, imagon, kunnian, arvokkuuden ja ylpeyden kanssa. Eri kulttuureissa sillä ymmärretään toisistaan hieman poikkeavia asioita. Suomalainen voisi määritellä kasvot-käsitteen maineena, asemana tai luotettavuutena. Kasvojen (tai maineen) menetys voi olla luonteeltaan tilannekohtaista, kuten vaikkapa epäonnistuminen puhetta pitäessä, tai pysyvämpää, kuten rattijuopumuksesta kiinni jääminen. Kiinalaisessa yhteiskunnassa kasvojen käsite on läsnä jatkuvasti ja siitä ollaan tietoisia koko ajan. Kiinalaiset esimerkiksi arvioivat ihmisten mielentilaa ja terveydentilaa jatkuvasti kasvojen värin perusteella.

Kiinalaista alkuperää olevalla kasvot-käsitteellä on kaksi toisistaan poikkeavaa määritelmää, jotka molemmat ovat jokaisella olemassa samanaikaisesti. Huomattavaa on myös, että kasvot eivät ole pelkästään ihmisten yksinoikeus, vaan myös yrityksillä on omansa. Ensimmäinen on niin sanottu mianzi (面子), joka pääpiirteissään tarkoittaa tekojen kautta saavutettua mainetta. Mianzin määrä vaihtelee tilannekohtaisesti ja – kuten kasvot muutoinkin – sen voi sekä menettää, että sitä voi hankkia resurssinomaisesti lisää. (Ho, Fu & Ng 2004.) Kasvot käsitteenä ei ole siis pelkästään negatiivisiin tilanteisiin liittyvä asia. Omien kasvojensa tilaan voi vaikuttaa muun muassa henkilökohtaisilla pyrkimyksillä, ahkeralla työnteolla, olemalla hyödyksi yhteisölle, rikkaudella ja maineella (Huang, Davison & Gu 2008, 455).

Kasvojen määrä ei ole kuitenkaan aina pelkästään henkilön omaa saavutusta, vaan toiset voivat myös auttaa kasvojen menetyksen välttämässä sekä kasvojen lisäarvon hankinnassa (emt.). Esimerkiksi, ystävä saattaa auttaa toista välttämään häpeällisen tilanteen huomattessaan sen tulevan. Erving Goffman (1955) pohti kasvot-käsitettä laajasti artikkelissaan ”Kasvotyöstä”. Hän pohtii kasvoja muun muassa kasvojen omistajan itse valitseman tai hänelle valitun linjan kautta. Linjalla tarkoitetaan sitä, että henkilö pyrkii välittämään kaikilla tekemisillään vaikkapa olevansa vahva johtaja. Jos hän tästä linjasta poikkeaa, hänellä on Goffmanin mukaan ”väärät kasvot” ja se tulee näkyväksi ainoastaan

silloin, kun hän poikkeaa joko tästä ennalta määritellystä linjasta tai linjasta, jonka muut hänellä olettavat olevan. Goffmanin mukaan henkilö voi olla myös ”ilman kasvoja”, jolloin sekä henkilö itse että muut paikallaolijat eivät oikein osaa määritellä hänen linjaansa tai käyttäytyminen on epäjohdonmukaista. Tämä saattaa sosiaalisessa tilanteessa johtaa lamaan tai jopa julkiseen romahtamiseen. Puhekielessä yleisesti käytetty kasvojen menettäminen voi siis Goffmanin mukaan johtua joko vääristä kasvoista tai siitä, että kasvoja ei ole sillä hetkellä.

Kasvojen menettämisellä on Kiinassa suuri merkitys ja se tarkoittaa pelkistetysti häpeän, syyllisyyden ja nolostumisen äärimmäistä ilmaisua. Näillä mainituilla tunteilla on kiinan kielessä yli 150 erillistä sanaa, verrattuna englannin kielen muutamaankin tusinaan. Tämäkin johtaa jotakin kasvot-käsitteen ja siihen liittyvien ilmiöiden merkityksestä kiinalaisessa yhteiskunnassa. Artikkelissaan Ho (2004) määrittelee kasvojen menettämisen seuraavasti:

[...] vahingoittava sosiaalinen tapahtuma, jossa henkilön teolle annetaan julkisesti huomiota ja jonka muut tuomitsevat negatiivisesti, mikä johtaa moraalisen ja sosiaalisen statuksen menettämiseen.
(suomenos Saara Eder-Falck)

Kiinaksi kasvojen menettämistä kuvataan verbillä diū (丟), mikä tarkoittaa suoraan käännettynä hukkaamista ja hävittämistä, mutta toisaalta myös pois heittämistä ja viskaamista. Kielen kautta voimme siis ymmärtää kasvojen menettämisen voivan olla joko yhtäkkinen tahdonvastainen tapahtuma (hukata, hävittää) tai toisaalta henkilön piittaamattomuudesta tai huolimattomuudesta johtuvaa toimintaa (heittää pois, viskata). Kasvojen saavuttaminen puolestaan tarkoittaa sitä, että henkilö menestyy jossakin, auttaa toisia ja täten saavuttaa myönteistä mainetta. On myös tärkeää osata vetäytyä tilanteista ilman, että tuloksena on myös toisen henkilön kasvojen menetys. (Emt. 4, 8.) Toisen henkilön menettäessä kasvonsa, myös muut osanottajat tuntevat suurta häpeää vaikka heidän kasvonsa säilyisivätkin (Goffman 1955).

Toinen merkitys kasvot-käsitteelle on lianzi (脸子), jota Kiinassa pidetään henkilön moraalisen luonteen peilinä. Tämän tapainen käsitys kasvot-käsitteestä on hitaammin muuttuva mittari henkilön maineesta. Menettäessään mianzi-kasvot, henkilö yleensä joutuu negatiivisen huomion kohteeksi vain hetkellisesti, mutta menettäessään hitaammin muuttuvan lianzin, on maine menetetty dramaattisemmin. (Emt.) Esimerkiksi

käyttäytyessään tökerösti vaikkapa ruokapöydässä, ei koskaan menetä lianzi-kasvoja, vaan nopeasti muuttuva mianzi. Toisaalta, esimerkiksi melamiinimaito-skandaalissa maitoyhtiöt menettivät hitaammin muuttuvat lianzi-kasvot, jonka seurauksena yhtiöiden päämiehet menettivät omat lianzi-kasvonsa myös. Eri kulttuureista on löydettävissä myös kiinalaisten mianzia vastaavia kasvot-käsitteen määritelmiä. Esimerkiksi jo 1900-luvun alkupuolella ranskalainen tunnettu etnologi Marcel Mauss (1990, 77–78) tutki Amerikan intiaanien heimoja ja huomasi, että heidän keskuudessaan kasvot-käsite vertautuu kiinalaista käsitettä vahvemmin vielä yksilön ”henkeen” ja ”henkilöllisyyteen”, jolloin kasvojen menettämällä on todella pitkäaikaiset seuraukset.

Kasvot käsitteenä on siis hyvin monimuotoinen. Se saavutetaan, ylläpidetään, menetetään, sitä hankitaan lisää – kaikkia näitä vuorotellen. Artikkelissaan Dong & Lee (2007, 2–3) kuitenkin pohtivat vielä kasvojen lainaamisen, jakamisen ja antamisen mahdollisuutta. Heidän mukaansa on siis mahdollista lainata, jakaa ja antaa omat kasvonsa, toisin sanoen maineensa, toiselle henkilölle tilannekohtaisesti. Esimerkkinä he mainitsevat tilanteen, jossa liikemies haluaa tehdä tuttavuutta ja kauppaa itselleen tuntemattomien liikemiesten kanssa. Tällöin yhteinen ystävä esittelee tuntemattomat toisilleen, ja tavallaan ”menee takuuseen” toisesta osapuolesta. Ystävä täten lainaa kasvonsa sille, joka haluaa tehdä tuttavuutta ja kauppaa toisten henkilöiden kanssa. Tällä välittäjä-henkilöllä tulee kuitenkin olla tietylle tasolle saavutettu maine, muuten tilanne ei onnistu. Jos tällaisessa tilanteessa tuntematon liikemies menettää kasvonsa, Dong ym. (emt.) mukaan suhteet menevät myös välittäjän kanssa pilalle eli jaetut kasvot menetetään yhdessä.

3.3 Guānxi

Kasvot-käsitteen lisäksi, ymmärtääkseen kiinalaisesta kulttuurista ja sosiaalisesta kanssakäymisestä jotakin, on tiedettävä mitä guānxi merkitsee. Länsimaisesta näkökulmasta ajatellen guānxin ymmärtämisestä ja määrittelystä hankalaa tekeekin se, että guānxi ei ole mitään käsin kosketeltavaa tai konkreettista, se ei ole yksiselitteinen ja selkeä, eikä sillä ole suoraa vastaavuutta muissa kulttuureissa. Yksinkertaistetusti sillä voidaan käsittää yksilön sosiaalisia suhteita, verkostoja ja palvelusten tekemistä näiden osapuolten välillä.

Guānxì (关系) -sanana määrittelemisen sekä monimuotoisuus että hankaluus kertovatkin paljon sanasta itsestään. Sanan ensimmäinen osa *guān* tarkoittaa sulkemista ja kiinni laittamista, *xì* puolestaan yhteen sitomista sekä huolta. Kun nämä kaksi osaa yhdistää, sanan käänös tilanteesta riippuen voi olla mikä vain seuraavista ja myös paljon muuta: sitoa yhteen, olla huolen kohde, yhteys tai linkki useamman kohteen välillä, luottamukseen perustuva suhde, jalansija, ihmissuhde, järjestys tai järjestely, sopimus tai suosittelu. Kun kutakin käänöstä pohtii mielessään ja pyrkii löytämään niistä jotakin yhteistä nimittäjää, voi lopputulos olla jotakin tällaista:

Hierarkkisesti rakentunut sosiaalisten suhteiden verkosto (guānxì), johon ihmiset ovat sulautuneet johtuen velvoitteiden julkisesta luonteesta sekä siitä pitkästä aikajänteestä, jona nämä veloitteet ovat syntyneet kasvojen ja muiden vastaavien symbolien itsetietoisien manipuloinnin seurauksena. (Hwang 1989, suomennos Anne Regnér)

Guānxì-termiä voidaan käyttää sekä positiivisessa että negatiivisessa merkityksessä, tosin negatiivinen on yleisempi. Positiivisena sitä pidetään yleensä tilanteissa, jolloin sosiaalisten suhteiden merkitys korostuu esimerkiksi auttamisen kautta. Kuitenkin moni liittää guānxìn ensisijaisesti korruptioon ja sanotaankin, että se olisi koko kiinalaisen korruption perusta. Guānxìn määrittelemisen sosiaalisina suhteina jättää paljon määrittelemättä. Toki, guānxìn onnistunut hankkiminen antaa mahdollisuuden saada lisää guānxìa – aivan kuten verkostoituminen jo laajasti verkostoituneen henkilön kanssa mahdollistaa uusiin kontakteihin tutustumisen. Guānxìsta tekee erilaisen tietynlainen oletuksena tuleva, guānxìin sisäänrakennettu kiitollisuudenvelka. Usein sitä käytetään mm. koulu- tai hoitopaikan saamiseen lapselle, ostosten tekemiseen, tapahtumalippujen hankkimiseen, ja niin edelleen. Palveluksesta saatu vastapalvelus saattaa odottaa hyvinkin kauan, eikä sitä toisaalta penätä. Palvelusta voidaan joko pyytää tai sitä voidaan tarjota. Saattaa olla, että palveluksen tehnyt tekee useita palveluksia samalle henkilölle saamatta vastapalvelusta takaisin. Usein näissä tilanteissa toinen on selvästi vaikutusvaltaisempi henkilö ja toisaalta saa sitten vastapalveluksena esimerkiksi lahjoja kiitollisuudenvelkaan jääneeltä. (Lin 2001; Gold ym. 2002.)

Guānxìsta moniulotteisemman tekee vielä se, että henkilö voi käyttää myös toisen henkilön guānxìa – vaikkapa hankkiessaan hoitopaikkaa lapselleen tuttavien kautta, joka tuntee päiväkodin johtajan. Palveluksesta neuvottelemisen on luottamuksellista luonteeltaan, eikä siitä keskustella muiden kanssa ennen tapahtuman varmuutta. Näin vältetään molempien

osapuolien kasvojen menetyks. Palveluksesta voidaan siis kieltäytyä puolin ja toisin - *guānxi* on luonteeltaan vapaaehtoista. Jos näin käy, se on selvä merkki molemmille osapuolille, että heidän välisensä *guānxi* on purkautunut. *Guānxi*n menestyksellinen hankkiminen ja käyttäminen nostavat sekä palveluksen saajan, että sen tekijän arvoa. Saajan näkökulmasta hän on onnistunut pääsemään käsiksi tarpeellisiin resursseihin ja kenties verkostoitumaan hierarkiassa korkeammalla olevan kanssa, kun taas palveluksen antajan maine hyväntekijänä kasvaa. *Guānxi*lla onkin paljon vaikutusta yksilön maineeseen – verkostoituminen hyvämaineisen kanssa on tietenkin tavoiteltavaa ja toisaalta *guānxi*n (erityisesti julkinen) menettäminen johtaa kasvojen menettämiseen. (Lin 2001; Gold ym. 2002.)

Guānxi-verkostoitumisen lähtökohtia (*guānxi base*) on määritelty kolme (Chen & Chen 2004). Niistä ensimmäinen perustuu jaettuun sosiaaliseen identiteettiin (Jacobs, 1979). Tästä esimerkkinä voisi olla vaikkapa yhteinen yliopisto, työpaikka tai kotikaupunki. Toinen lähtökohta *guānxi*n syntymiselle voi olla ”yhteinen kolmas”, esimerkiksi yhteinen tuttava. Kolmas *guānxi*n lähtökohta voi olla ennakoitava *guānxi*, yksinkertaistetusti ajateltuna kohdistettu yhteydenotto. Tällä tavalla voidaan toimia silloin, kun ajatellaan verkostoitumisesta olevan yhteistä hyötyä tulevaisuudessa, vaikka yhteistä tuttavaa tai instituutiota ei olisikaan. (Chen & Chen 2004.)

Guānxi ei ole siis mitään materiaa sinällään, vaan monimutkaisten ihmissuhteiden ja kiitollisuudenvelkaan perustuva verkosto. Pienet lahjat, joita Kiinassa usein vaihdetaan tuttavien kesken, ovatkin näkyvämpi osa *guānxi*n rakentamisesta ja vahvistamisesta. Lahjojen avulla ylläpidetään ja hankitaan *sosiaalista pääomaa*, jota yksilö voi tarvittaessa käyttää hyödykseen tarvitessaan apua ongelmanratkaisussa. Sosiaalisen pääoman hyödyt voidaan luokitella kolmella tavalla: Ensiksi, se auttaa pääsemään käsiksi laajempiin tiedonlähteisiin. Toiseksi, se antaa mahdollisuuksia vaikutusvaltaan ja johtamiseen. Kolmanneksi, se tuottaa solidaarisuuteen perustuvia etuja ja luottamusta (Leana & Van Buren 1999). Putnamin (2002) käsitys sosiaalisesta pääomasta ja sen hyödyntämisestä on hyvin myönteinen – se helpottaa elämää ja yhteisössä toimimista. Sen sijaan Pierre Bourdieun (1986) näkemys sosiaalisesta pääomasta nimenomaan tasa-arvokuilun syventäjänä ja eriarvoisuuden vahvistajana on varsin kielteinen. (Smart 1993, 2008.) Sosiaalista pääomaa voidaan nähdä olevan yhteisössä myös liikaa. Tällöin yhteisö tavallaan eristyy muista, koska sen sisäiset siteet ovat niin vahvat ja tätä kutsutaan *amoraaliseksi familismiksi*. Yhteisöstä tulee ”sisäänpäin lämpiävä”. (Woolcock 1998.) Tällaisia yhteisöjä on tutkittu jo 1950-luvulta

alkaen, kun Edward C. Banfieldin (1958) tutkimuskohteeksi valikoitui eteläisen Italian mafia, joka onkin ääriesimerkki amoraalisen familismin esiintyvyydestä. Kiinassa konfutselainen hierarkiajärjestelmä määrää jo ennalta, kenellä on sosiaalista pääomaa eniten suhteessa muihin paikalla oleviin (Chow & Ng 2004).

Kuten Italian mafian tapauksessa, myös muualla länsimaalaisessa kulttuurissa on olemassa samantyyppisiä piirteitä ja tilanteita, joissa sosiaalisen pääoman merkitys korostuu. Tästä kiinalainen verkostoitumisen ja kiitollisuudenvelka eroaa kuitenkin siten, että se on rakenteellista ja jokapäiväistä, kaikille tuttua ja etukäteen suunniteltavaa toimintaa. Suomalaisittain puhutaan hyvä veli -verkostoista, niitä on tosin tutkittu suhteellisen vähän (Salminen ym. 2013). Brittiläiset taas tuntevat yliopistomaailmasta ”old-boy networkit”, jotka jakautuvat pitkälti yliopistoittain. Suomalaisen ja brittiläisen guānxì-vastineet eroavat kiinalaisesta myös siten, että ne ovat lähes suljettuja piirejä, joihin päästään suosituksilla ja ne koostuvat ainoastaan miehistä. Kiinalainen guānxì ulottuu myös naisiin yhtä lailla. Piirissä oleminen on luonteeltaan pysyvää, jollei tapahdu isompaa konfliktia. Hyvä veli -verkostojen ja old-boy networkien jäsenet viettävät aikaa keskenään myös ilman ilmeistä hyötynäkökulmaa. Kiinalainen guānxì puolestaan on luonteeltaan näkymättömämpää, tarvittaessa käyttöön otettavia ihmissuhteita, eivätkä ne koostu ryhmistä ihmisiä vaan yksilöiden välisistä suhteista. Toki nämäkin ihmissuhteet vaativat jatkuvaa ylläpitoa, mutta silloin tällöin vaihdettavat sähköpostikuulumiset ovat usein tarpeeksi eikä enempää edes oleteta. Guānxia on verrattu erityisesti kauppatieteissä myös mm. sellaisiin länsimaisiin konsepteihin kuin kilpailuetu, verkostoituminen ja suhteiden markkinointi (relationship marketing). (Fan 2002.)

Kaikkia aiemmin mainittuja sosiaalisten suhteiden verkostoja yhdistää suosinta, *favouritism*, joka perustuu ainoastaan osapuolten välisiin ihmis- tai ryhmäsuhteisiin. Esimerkiksi hyvän työpaikan saamisessa ansioluettelo saattaa näytellä pienempää osaa, kun työ hankitaan verkostojen kautta (Salminen ym. 2013, 23). Guānxia on tutkittu paljon erityisesti kauppatieteissä, mutta on tärkeää muistaa, ettei se liity pelkästään työelämän ihmissuhteisiin (Fan 2002). Länsimaalaisia on kiinnostanut erityisesti se, kuinka guānxia voi käyttää hyväksi liike-elämässä. Toisaalta on myös ollut tarve ymmärtää kiinalaisen tuttavuuden tiiviiltä tuntuvaa sidettä, huolimatta sen irrallisesta luonteesta.

3.4 Naisten asema Kiinassa

Tarkasteltaessa naisen asemaa yhteiskunnassa on väistämättä keskusteltava sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Pohjoismaita pidetään sukupuolten välisen tasa-arvon edelläkävijöinä. Maailman talousfoorumin (World Economic Forum) sukupuolten välistä tasa-arvokuilua mittaavassa vuosittaisessa raportissa vuonna 2014 kaikki pohjoismaat mahtuivat kärkekkymmenikköön. Suomen sijoitus 142 maan joukossa oli toiseksi paras Kiinan ollessa sijalla 87 (WEF 2014). Kiinassa valtio on perinteisesti säännellyt kansalaisten henkilökohtaisia valintoja paljon enemmän kuin Suomessa – radikaaleimpana esimerkkinä syntyvyyden säännöstely ja yhden lapsen politiikka. Konfutselaiseen perinteeseen kuului aikanaan voimakas hierarkiajärjestelmä, jossa muun muassa mies on aina naisen yläpuolella. Toisaalta, sekä Suomi että Kiina ovat molemmat tunnettuja siitä, että naiset ovat verrattain aikaisessa vaiheessa tulleet osaksi yhteiskunnallista vaikuttamista sekä työelämää. Tähän tilanteeseen on päädytty hyvin erilaista reittiä. Viime vuosisadan aikana tarve naisten työntekoon oli toki molemmissa maissa suuri. Suomea koettelivat useat sodat ja väkiluvun ollessa pieni, jokainen liikenevä käsipari oli tarpeen. Kiinassa puolestaan väkiluvun ollessa niin valtava, käsipareja tarvittiin muun muassa tuottamaan ruokaa koko väestölle ja täten osallistumaan yhteiskuntaan. Naisten osuus korkeakouluissa kuitenkin kasvoi voimakkaasti vasta Kiinan kansantasavallan perustamisen jälkeen 1950-luvulla (Ma 2004, 109–113.)

Han dynastian aikana (156–87 j.a.a.) Kiinassa omaksuttiin konfutselainen oppi ainoana oikeana filosofiana. Konfutselainen patriarkaalinen ja patrilineaarinen perherakenne korosti naisten alemmuutta miehiin nähden. Tämä johti kiinalaisten naisten ja tyttöjen esineellistämiseen ja seksuaaliseen diskriminaatioon, joista tunnetuimpina alisteisina tapoina naisten kouluttaminen kurtisaaneiksi, myyminen jalkavaimoiksi sekä Song dynastian ajalta lähtien (960–1279 e.a.a.) heidän jalkojensa sitominen, joka sen ajan kiinalaisen käsityksen mukaan korosti naisellisuutta ja oli kaunista. Konfutselaisuuteen kuului laajennetussa mielessä vanhempien kunnioitus (filial piety) – joka siis koski ketä tahansa vanhempia ihmisiä. Lisäksi toinen tärkeä periaate oli naisten ”kolme kuuliaisuutta/tottelevaisuutta” (three obediences): ennen avioliittoa isälle ja veljille, avioliiton aikana puolisolle ja mahdollisesti leskeydyttyään omalle pojalleen. Vaimoilla ei ollut oikeutta omistaa maata tai erota miehestään, edes epävirallisesti. Jalkavaimojen tilanne oli vielä huonompi – heidän tarkoituksenaan oli joko toimia jälkeläisten tuottajana tai jopa

olla pelkästään miehen viihdyttäjänä. Jalkavaimon tuli palvella ensimmäistä vaimoa ja hänet saatettiin milloin tahansa häätää pois joko miehen toimesta, tai miehen kuoltua, muun perheen aloitteesta. Vaimot ja heidän synnyttämänsä lapset kuuluivat miehen sukuun, myös tämän kuoleman jälkeen. Miehen perhe tosin saattoi halutessaan myydä vaimon eteenpäin. (Moeller 2003; Zheng 2004.) Naisten emansipaatio Kiinassa alkoi toden teolla jalkojensitomistradition vastustamisesta. Sitominen kuitenkin kiellettiin vasta reilut 50 vuotta vastustusliikkeen alkamisesta, joten muutokset eivät tapahtuneet kovinkaan nopeasti, vaikkakin käytännön vaikutus oli dramaattinen. 1929 tehdyn tutkimuksen mukaan vielä vuonna 1890 99,2 prosentilla naisista oli sidotut jalat kun taas sitomisen kieltämisen jälkeen 1919 syntyneistä eteenpäin kenelläkään ei enää ollut. (Moeller 2003.)

Perustettaessa Kiinan kansantasavaltaa 1900-luvun puolivälissä, kommunistipuolueen ensimmäiset säädetyt lait olivat maaudistuslaki ja avioliittolaki. Kommunistisen puolueen reforminaikaisen uudistuksen yksi päätarkoituksista oli tehdä naiset tasa-arvoisiksi miesten kanssa. Tähän pyrittiin voimakkaasti muun muassa ottamalla naiset mukaan työelämään ja antamalla heille oikeus omistaa maata. Taustalla oli ajatus siitä, että naisten arvostus ja valta kasvavat taloudellisen riippumattomuuden ja yhteiskuntaan osallistumisen kautta. (Salmenkari 2005, 89–92) Keskushallinto jakoi työpaikat työikäisten kansalaisten kesken vuoteen 1978 asti, jonka jälkeen työmarkkinat vapautuivat ja naisten osuus työelämässä notkahti. Alle kymmenen vuoden aikana kiinalaisten työssäkäyvien naisten osuus kuitenkin nousi jälleen 80–90 prosenttiin. (Therborn 2004, 95; Jiang 2004, 207–208.)

Konfutselaisen perinteen mukaan naisella ei ollut perheen tai yhteisön asioissa mitään sananvaltaa. Vuonna 1950 säädetty uusi avioliittolaki takasi mahdollisuuden vapaaseen puolison valintaan sekä antoi mahdollisuuden avioeroon. Perinteiset mallit olivat vaikeasti muutettavissa – maaseudulla vanhemmat kuitenkin edelleen hankkivat lapsilleen puolisoehdokkaista tuttavapiiristä ja kaupungeissakin välikätenä toimi niin kutsuttu esittelijä. Toisaalta avioerojen määrä kasvoi voimakkaasti kiinalaisten naisten saadessa mahdollisuuden irtautua avioliitostaan omasta tahdostaan. Uudistusta toteutettiin myös muilla tavoin, kuin antamalla naisille uusia oikeuksia: valtio alkoi suosittelaa miehille muun muassa kotitöihin osallistumista ja antoi tukea lastenhoitoon ja ruokahuoltoon. (Salmenkari 2005, 89–92.) Nykyisin kiinalaiset miehet osallistuvatkin kotitöihin noin kolmanneksella ja naisen vastuulle jää kaksi kolmasosaa, mikä on enemmän kuin länsimaissa yleensä (Parish & Farrer 2000; WEC 2014). Vertailun vuoksi suomalaisten miesten osuus kotitöistä on

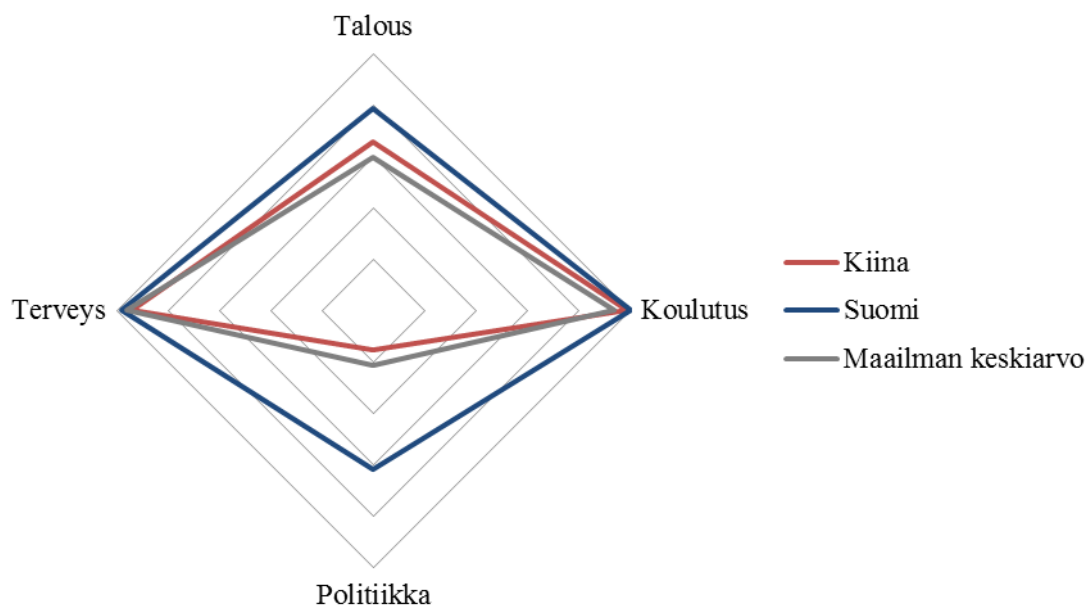
Väestöliiton tutkimuksen (Miettinen 2008, 52) mukaan 36 % ja Maailman talousfoorumin tasa-arvokuilua mittaavan vuosiraportin (2014) mukaan 41 %. Miesten osallistuvuus kotitöihin on molemmissa maissa jotakuinkin suhteellisen yleistä, joskin hieman yleisempää Suomessa.

Kommunistisen uudistuksen laajuus oli kuitenkin käytännössä aiottua pienempi, vaikka lainsäädännölliseen sukupuolten väliseen tasa-arvoon päästiinkin. Näin suuret käytännön muutokset ovatkin vieneet vuosikymmeniä. (Therborn 2004; Salmenkari 2005.) Muutoksilla oli silti suuria vaikutuksia. Kommunistien hylätessä konfutselaiset ajatukset, perustettiin esimerkiksi monia sovitteluinstituutioita auttamaan henkilökohtaisten suhteiden selvittelyissä. Nämä kortteli- tai työpaikkakomiteat antoivat näin naisillekin äänen. Lisäksi, kommunistien ajaessa tasa-arvoisuutta niin kodin sisä- kuin ulkopuolella, naisten jopa alettiin olettaa käyvän töissä kodin ulkopuolella. (Salmenkari 2005, 89–92.) Moneen muuhun maahan verrattuna Kiinassa on kohtuullisen pitkät perinteet naisten työssäkäynnistä juuri tämän asian vuoksi. Esimerkiksi Etelä-Euroopassa, kuten Italiassa, naisten työskenteleminen on selvästi harvinaisempaa – saati sitten heidän eteneminen urallaan. Naisten suurta osuutta myös fyysisesti raskaissa työtehtävissä on selitetty juuri vasemmistolaisella ideaalilla sukupuolten yhtäläisyydestä. 1970-luvun lopulta lähtien on ollut käynnissä muutos keskushallintojohtoisesta työpaikkojen jakamisesta vapaan valinnan kilpailuhenkiseen urakehitysmalliin. (Jiang 2004, 210.)

Naisen asema kiinalaisessa yhteisössä ja perheessä määrittyy edelleen pitkälti miehen statuksen kautta. Tässä kontekstissa miehellä ei välttämättä tarkoiteta naisen aviomiestä, vaan se voi olla yhtä hyvin isä tai velikin. Kulttuurintutkijat ovat määrittäneet neljä eri tapaa, millä nainen voi itse nostaa sosiaalista statustaan yhteisössä miehen kautta. Ensiksi, hän voi synnyttää poikalapsen. Tämä ajatusmaailma on edelleen voimassa varsinkin maaseudulla, jossa naiset – yhden lapsen politiikasta huolimatta – synnyttävät pojan toivossa monta lasta, jos ensimmäiset ovat tyttöjä. Tämä statuksen nostamisen tapa on tosin väistymässä paitsi siitä syystä, että naisilla on muitakin keinoja parantaa tilannettaan, mutta myös siksi, että usean lapsen synnyttäminen tuo sakkujen muodossa niin paljon kuluja, ettei sitä koeta kannattavaksi. Toiseksi, nainen voi antaa aviomiehelleen omalta isältään perittyä mainetta ja vaurautta, jotka nostamalla puolison statusta kohottavat siten myös naisen asemaa. (Ma 2004, 172.) Tässä on siis kyse edellisessä kappaleessa kuvaamastani kasvojen lainaamisesta (Dong ym. 2007, 2–3). Kasvojen lainaaminen appiukolta vävypojalle on sikäli riskialtista, että se

voi johtaa molempien kasvojen menettämiseen. Kolmas tapa naisen sosiaalisen statuksen kohentamiseen on puolison rakkauden ja laupeuden suoma valta perheen päätöksentekoon (Ma 2004, 172). Toisin sanoen hurmaamalla mies saavutetaan perheen sisäistä päätäntävaltaa. Neljäs tapa on länsimaalaisen ajattelun kautta suoraviivaisin ymmärtää. Nainen voi mennä naimisiin vauraan ja vaikutusvaltaisen miehen kanssa vahvistaakseen omaa asemaansa yhteisön silmissä (emt.).

Naisten yhteiskunnallista asemaa ja siten sukupuolten välistä tasa-arvoa on hankala mitata, joskin kattavan ja luotettavan tutkimustiedon hankkiminen on välttämätöntä objektiivisen vertailun mahdollistamiseksi. Yhden kattavimmista vuosittaisista raporteista on vuodesta 2006 lähtien aiheesta julkaissut Maailman talousfoorumi. Raportissa selvitetään maailman valtioiden tilannetta sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Vuonna 2014 tutkittiin yhteensä 142 maan tietoja. Tutkimusta varten on kehitetty sukupuolten välistä tasa-arvokuilua mittaava indeksi (Gender Gap Index), joka kokoaa yhteen tilastotietoa naisten ja miesten osallistumisesta ja mahdollisuuksista koulutukseen, talouselämään ja politiikkaan, sekä tietoa terveysasioista ja elinajanodotteesta. (WEC 2014, 3–5.) Indeksien lukema 1 tarkoittaisi täysin tasa-arvoista yhteiskuntaa. Mitä kauempana luku on numerosta 1, sitä epätasa-arvoisempi yhteiskunta on. Suomen indeksiluku vuonna 2014 oli 0,845 ja Kiinan 0,683. Indeksit siis koostuu neljästä eri dimensiosta: talous, koulutus, politiikka ja terveys. Kuten alla olevasta kuvasta voidaan nähdä, kuvio on jotakuinkin samanmuotoinen Kiinan ja muun maailman keskiarvon suhteen. Koulutus- ja terveysdimensioiden suhteen sukupuolet ovat lähes samanarvoisia eikä sukupuolten välistä kuilua ole. Dimensiot kestävät vertailun myös Suomen, Kiinan ja muun maailman kesken.

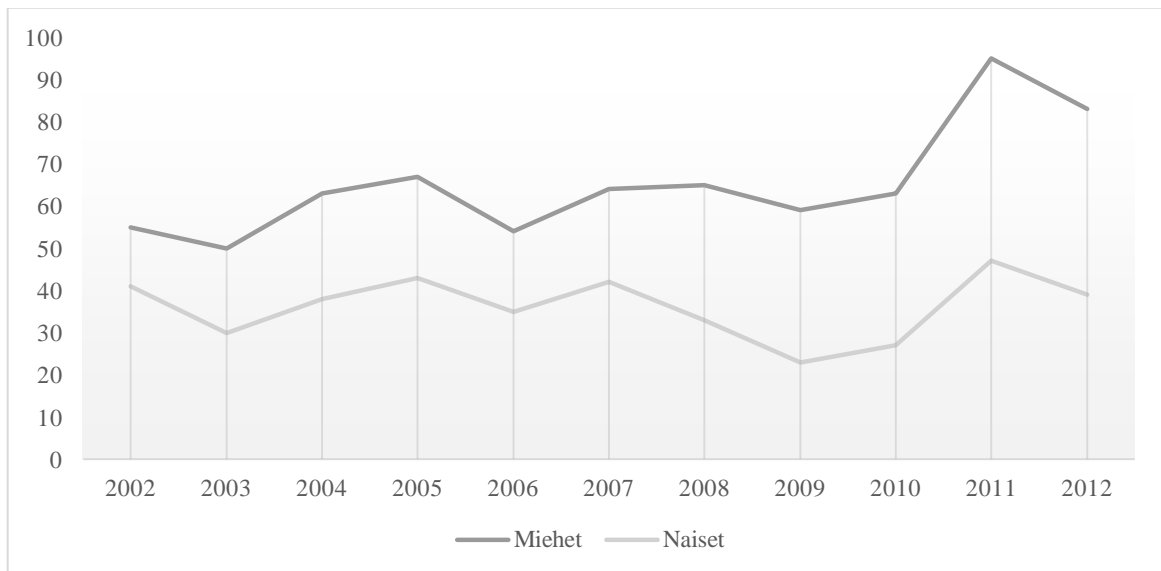

Kuvio 1. Kiinan, Suomen ja maailman keskiarvon vertailu tasa-arvokuiluindeksistä ja sen dimensioista. Mukailtu WEC 2014 raportin maakohtaisten ja maailman keskiarvotulosten perusteella. (Kuvion uloimmat reunat vastaavat arvoa 1,0 ja kuvion keskusta arvoa 0,0. Viivat ovat 0,2 yksikön välein.)

Yllä olevan kuvion tulkitessa on hyvä pitää mielessä, että raportissa mitataan nimenomaan sukupuolten välistä tasa-arvoa, eikä maiden välistä paremmuutta kyseisen dimension suhteen. Sukupuolten välisen kohtelun erot nousevatkin enemmän esiin sekä taloudellisessa, että poliittisessä osallistumisessa. Suomi on molemmissa selvästi vertailun kärjessä, kun taas Kiina on maailman keskiarvoa hieman korkeammalla taloudellisessa osallistumisessa ja matalammalla puolestaan poliittisessä osallistumisessa. Suurimmat erot Suomen ja Kiinan tasa-arvotilanteen suhteen näkyivätkin yksittäisissä aiheissa nimenomaan poliittisessä vaikuttamisessa ja osallistumisessa. Esimerkiksi ministeritehtävien sukupuolijakauma oli Suomessa tasa-arvoinen (1,00), kun taas Kiinassa indeksiluku osoitti huomattavasti epätasaisempaa jakaumaa (0,09). Suuria eroja löytyi myös naisten osuudesta parlamentissa/eduskunnassa (Suomi 0,74; Kiina 0,31). Tärkeää on myös huomioida, että tutkimuksessa selvitetään valtion suhtautumista eri sukupuolen edustajiin ja täten yhteisön asenteita ei tutkita.

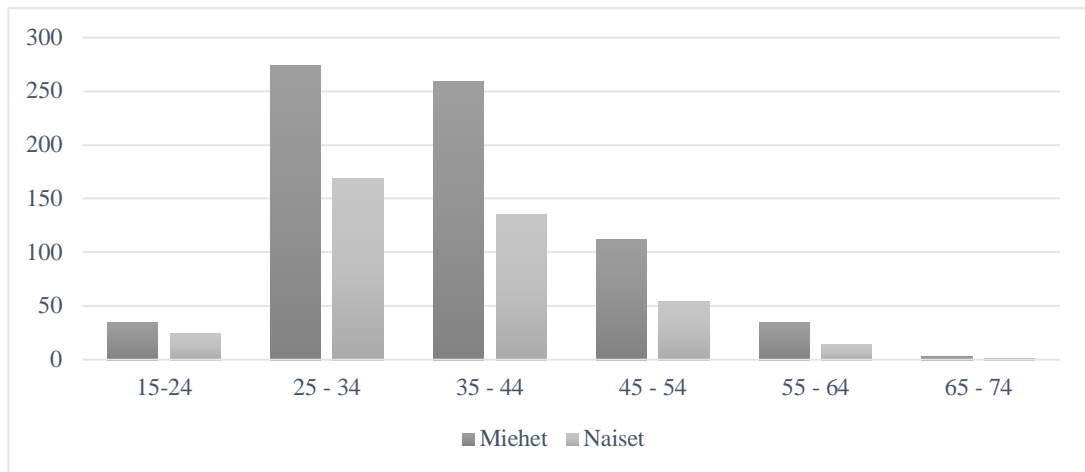
3.5 Muuttoliike Suomen ja Kiinan välillä 2000-luvulla

Yli 15-vuotiaiden henkilöiden muuttoliike Suomen ja Kiinan välillä on koko tarkastelujakson ajan vuosina 2002–2012 ollut kallellaan Kiinan suuntaan. Alla olevasta kuviosta on nähtävissä vuoden 2008 talouskriisin vaikutukset. Komennustyöntekijöiden suuri osuus Kiinassa asuvista suomalaisista tulee näkyväksi vuoden 2008 kohdalla, kun talouskriisin aiheuttamat säästötoimenpiteet ja investointien jäädyttäminen aiheuttivat myös kalliiden ulkomaankomennusten supistamisen. Itse olin tuohon aikaan Pekingissä vapaaehtoistyönäni viikonloppuisin opettamassa suomalaisia lapsia Suomi-koulussa ja muistan käyneeni monet keskustelut lasten vanhempien kanssa heidän komennuskausiensa jatkon epävarmuudesta.

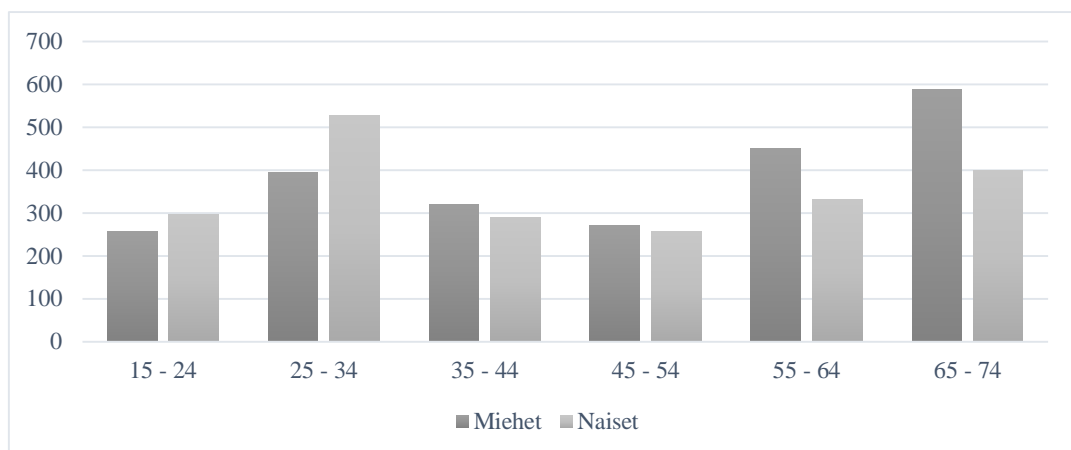
Kuvio 2. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Kiinaan vuosina 2002–2012. Lähde Tilastokeskus: Suomen virallinen tilasto (<http://tilastokeskus.fi/til/muutl/>, viitattu 11.6.2013).

Parin epävarman vuoden jälkeen kuitenkin muuttovilkkaus elpyi aikaisemmalle tasolle ja vuonna 2011 voidaan huomata jo Kiinaan muuton suosion nousseen jo selvästi talouskriisiä edeltävän tason yläpuolelle etenkin miesten osalta. Naisten osuus romahti talouskriisin aikaan voimakkaammin kuin miesten osuus. Voidaan tietenkin pohtia, voisiko taustalla olla juuri työnantajien kohdistamat säästötoimenpiteet kalliisiin komennuksiin ja eritoten sellaisiin, joissa perhe on kustannettuna paikan päälle. Nämä komennukset ovat luonnollisesti työnantajalle hyvin kalliita ja talouskriisi varmasti laittoi kyseenalaistamaan jokaisen komennuksen todellisen tarpeen ja hyötysuhteen.

Kuvio 3. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Kiinaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin vuosina 2002–2012. Lähde Tilastokeskus: Suomen virallinen tilasto (<http://tilastokeskus.fi/til/muutl/>, viitattu 11.6.2013).

Suomesta Kiinaan muuttaneiden naisten ja miesten ikäjakauma tekee jo aiemmin todettua tilannetta näkyväksi: Kiinaan muutto houkuttelee erityisesti työikäisiä suomalaisia ja 50 ikävuoden jälkeen muuttoinnostus laskeekin rajusti. Vertailun kohteeksi otin Suomen ja Espanjan välisen muuton havainnollistaakseni muuttosyyntä vaikutusta tilastoihin tutkittaessa maastamuuttoa ikä- ja sukupuolijakautuman perusteella. Kiinaan muuttavat suomalaiset ovat pääasiassa työikäisiä, kun taas Espanjaan muutetaan Suomesta perinteisesti viettämään leppoisia ja aurinkoisia eläkepäiviä (Korkiasaari 1989, 104–105).

Kuvio 4. Yli 14-vuotiaiden Suomen kansalaisten maastamuutto Espanjaan sukupuolittain ja ikäryhmittäin vuosina 2002–2012. Lähde Tilastokeskus: Suomen virallinen tilasto (<http://tilastokeskus.fi/til/muutl/>, viitattu 11.6.2013).

Kuten yllä olevasta kuviosta näkyy, espanjansuomalaisten ikähaarukka ulottuu äärilaidasta toiseen. Huomionarvoista on, että miehet ovat kaikissa muissa ikäryhmissä innokkaampia

Espanjaan muuttajia, paitsi työuran alkupäässä olevissa ikäryhmissä. Korkiasaari (emt.) toteaaakin, että nuorten naisten muuttoaktiivisuus Espanjan kohdalla on yhteydessä matkailuturismiin, sillä esimerkiksi matkaoppaista suurin osa on naisia.

Kuten jo aiemmin totesin, Kiinaan muuttavien muuttosyistä selvästi yleisimmät ovat työperäisiä. Seuraavaksi yleisin lienee opiskelu ja yleinen kiinnostus kulttuuria kohtaan. Kiinaan ei tyypillisesti mennä viettämään eläkepäiviä kuten Espanjaan, joskin yksi informanteistani on päättänyt vanhemmalla iällä hyvin epätyypilliseen ratkaisuun: hän haki ja pääsi suomalaisperheeseen au pairiksi. Tavallaanhan hänen muuttosyynsä on työperäinen, toisaalta hän itse mainitsee halunneensa tehdä jotakin erilaista, kun lapsetkin ovat jo kasvaneet itsenäisiksi. Joka tapauksessa Kiinassa asuvista suomalaisista selvästi suurin osa on opiskelu- ja/tai työssä ja voidaankin turvallisesti olettaa, että myös muuttosyyt johtuvat suurimmaksi osaksi joko omista tai jonkun perheenjäsenen opiskelusta tai työstä. Myös informanttieni muuttosyyt näyttäisivät tukevan tätä sekä vertailu esimerkiksi juuri Espanjan ja Suomen väliseen muuttoliikkeeseen.

3.6 Suomalaisyhteisö Kiinassa

Suomalaisyhteisö Kiinassa ei ole kovin tiivis isojen kaupunkien ekspatriaattiperheitä yhdistävää toimintaa lukuun ottamatta, vaikkakin esimerkiksi sähköpostilistojen kautta tiedottaminen on verrattain aktiivista. Suurimmissa kaupungeissa ovat omat sähköpostilistansa, joiden kautta hoituu sekä virallinen, että epävirallinen tiedotus ja esimerkiksi pekinginsuomalaisten listalla on myös paljon muualla Kiinassa asuvia suomalaisia. Näiden sähköpostilistojen kautta ilmoitellaan vapaaehtoisista aktiviteeteista, joita suuremmissa kaupungeissa kuten Peking ja Shanghai, järjestetään varsin säännöllisesti.

Kohtaamispaikkana Pekingissä toimii suomalaisomisteinen ruokaravintola, jossa voi käydä maistelemassa perinneruokia ja -juomia koti-ikävän iskiessä sekä tilata esimerkiksi jouluruuat kotiin. Tämän lisäksi Shunyi-nimisellä aidatulla ekspatriaattiasuinalueella lentokentän tuntumassa asuvilla Suomi-perheillä on melko läheiset suhteet toisiinsa ja perheet ovat ystäväystyneet keskenään mm. lasten Suomi-koulun kautta. Suomi-koulu on Pekingissä joka toinen lauantai vapaaehtoisvoimin toimiva koulu, jossa opetetaan suomalaisen peruskoulun oppimäärää äidinkielessä alaluokilta lukioon saakka. Asuessani

itse Pekingissä 2008–2009, opetin kyseisessä koulussa 8–9-vuotiaita lapsia ja tuona aikana tutustuin ensimmäisiin kiinansuomalaisiin. Olin tätä ennen asunut Kiinassa yhteensä jo lähes vuoden törmäämättä ensimmäiseenkin suomalaiseen ja nyt yhtäkkiä suomalaistuttavia tulikin roppakaupalla. Koulukontaktieni kautta tiedän, että monella muulla suomalaisella tilanne on samankaltainen. Siitä syystä uskonkin, että yleisesti ottaen perheelliset kiinansuomalaiset tuntevat paljon enemmän toisia suomalaisia juuri näiden koulukontaktien kautta, kun taas opiskelijat eivät juuri toisiin suomalaisiin törmää. Toisaalta vaihto-oppilaat levittävät verkostonsa helposti pitkällekin ja minulle kerrottiin aina suomalaisuuteni tullessa ilmi kuulopuheita siitä, missä suomalaisia opiskelijoita milloinkin oli huhuttu olevan. Toisella Kiinan oleskelullani pääsin jopa tutustumaan erääseen näistä jo aiemmin huhuista tutuksi tulleeseen suomalaiseen, joka hänkin oli minusta jo paljon kuullut muilta ulkomaalaisilta kavereiltaan. Oli kiinnostavaa huomata, että minäkin olin hänelle ensimmäinen suomalainen, jonka hän useamman Kiinan vuotensa aikana tapasi kasvotusten. Hän ei kuitenkaan ollut pyrkinyt välttämään suomalaiskontakteja, joten tapahtuma kertonee kuitenkin myös hieman siitä, kuinka suomalaisopiskelijat Kiinassa ovat varsin eristyksissä muista kanssakansalaisistaan.

Työn vuoksi Kiinaan muuttaneet naiset puolestaan tuntevat usein jo työnsä puolesta toisia komennuksella olevia suomalaisia, jos sattuvat työskentelemään suomalaisessa yrityksessä. Jos työnantaja ei ole suomalainen, saati länsimaalainen, suomalaiskontaktit ovat vähissä heilläkin. Tutkimuksessani ei uranaisten kohdalla tullut ilmi kuitenkaan erityistä kaipuuta toisten suomalaisten seuraan, vaan ystävien ja tuttavien kansalaisuudet vaikuttivat olevan heille jokseenkin yhdentekeviä. Oman alaryhmänsä suomalaisverkostoissa muodostavat vielä lähetystöjen ja konsulaattien työntekijät. He voivat olla joko lähetettyjä työntekijöitä tai paikalta palkattuja. Tämä ryhmä erottuu muista Kiinaan työn perässä muuttaneista sillä, että Kiina on usein kohteena heistä kiinnostavampi ja he ovat erityisesti pyrkineet juuri sinne töihin. Useat työn mukana Kiinaan muuttaneet ovat pääsääntöisesti lähteneet uuteen maahan työtehtävien takia, eivätkä kulttuurin tai maantieteellisen paikan.

Vaikuttaakin siltä, että pääsääntöisesti kotirouvat ja muut perheelliset Kiinassa asuvat naiset kokevat suomalaiskontaktit ja suomalaisuuden ylläpitämisen tärkeämpänä uudessa asuinpaikassa kuin muut keskimäärin. Pekingissä oleskeluni aikana pekinginsuomalaiset kotirouvat järjestivät itselleen kerran viikossa tai kahdessa jotakin vapaamuotoista tekemistä – joskus he menivät silkki- tai helmimarketille ostoksille, toisinaan golfaamaan tai

länsimaiseen ravintolaan syömään. Muutkin olivat toki tervetulleita, mutta tapahtumat olivat tavallisesti arkena keskellä päivää, joten käytännön syistä tapahtumat olivat selvästi suunnattu puolisopestiläisille. Myös muulle perheelle (yleensä lapsille) löytyy toimintaa, mutta se organisoidaan tavallisesti sähköpostilistojen kautta, eikä tapahtumista ilmoitella Pekingin suomalaisten kotisivuilla. Sieltä tosin löytyy ohjeet listoille liittymistä varten. (Pekingin suomalaiset 2014.) Shanghaiin suomalaiset ry:n kotisivujen mukaan myös siellä järjestetään samantyyppistä toimintaa ja tapahtumia – viikoittainen perjantaipäivän jalkahieronta ja lounas. Myös muulle perheelle on tekemistä, kuten sählytreenejä tai musiikkileikkikouluja. Kerran kuukaudessa aikuiset voivat kokoontua yhteistä publi-iltaa varten. (Shanghaiin suomalaiset 2014.)

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että kiinalaisen suomalaisyhteisön kantavana voimana toimivat ekspatriaattiperheiden kotirouvat ja ainakin Shanghaissa näin onkin (Mykkänen 2004, 133). Heiltä toki löytyy jonkin verran enemmän aikaa järjestää tapahtumia kuin työssäkäyviltä suomalaisilta. Kiinassa on hyvin yleistä, myös paikallisten keskituloistenkin keskuudessa, että kotityöt hoitaa kotiapulainen, ayi (suom. täti). Monilla on myös autonkuljettaja jo siitä syystä, että ulkomaan kansalaisten ajoluvan hankkimiselle on tiukat kriteerit. Arkipäivän avusta johtuen kotirouvilta jäänee enemmän aikaa kodin ulkopuoliselle toiminnalle.

Suomalaisyhteisö on hyvä tapa verkostoitua uudessa asuinmaassa, jossa kontaktit ja ystävyysuhteet luodaan usein alusta alkaen uudelleen. Tällaisen vapaaehtoistoiminnan – johon sekä suomalaisverkostojen ylläpito että Suomi-koulussa opettaminen kuuluvat – merkitystä kotirouvien itsetunnolle ja identiteetille käsittelen vielä erityisesti työni analyysiosan kotirouvaprofiilista kertovassa kappaleessa.

4 SOPEUTUMISEN MONTA MUOTOA

Maasta toiseen siirtyvät muuttajat joutuvat kohtaamaan useita haasteita pyrkiessään elämään ja järjestelemään arkeaan uudessa kulttuurissa. Tässä kappaleessa kirjoitan akkulturaatioteorian keskeisistä käsitteistä ja akkulturaatioteorian periaatteista. Pohdin myös sitä, millä tavalla akkulturaatioteoriaa voi hyödyntää tutkittaessa ulkomaille muuttaneiden yksilöiden sopeutumista. Kappaleessa käsitelen myös identiteetin olemusta silloin, kun se on kahden kulttuurin vaikutuspiirissä uuden elämäntilanteen vuoksi. Muokkaavatko muuttuvat roolit yksilön identiteettiä ja millä tavalla uusi kotikulttuuri tähän prosessiin vaikuttaa? Miten ulkopuolisuus enemmistöryhmästä vaikuttaa identiteettiin?

4.1 Akkulturaatiostrategiat yksilö- ja ryhmätasolla

Kaksisuuntaisten akkulturaatioteorioiden perustana ja varsinaisena tunnetuimpana akkulturaatioteoreetikkona voidaan pitää kulttuurienvälisen psykologian tutkijaa John W. Berryä. Hän lähestyi akkulturaatioilmiötä aluksi erityisesti ryhmien kautta ja erotti prosessista neljä akkulturaatioasennetta/-strategiaa: integraation, assimilaation, separaation ja marginalisaation. (Esim. Ward & Kus 2012, 472.)

Akkulturaatio käsitteenä hyvin pelkistetysti tarkoittaa henkilön mukautumista uuteen kulttuuriin siten, että hän säilyttää vanhaa ”kotikulttuuriaan” soveltuvin osin ja mukauttaa toimintaansa sekä mukautuu myös ajatuksellisesti uuden kulttuurin olosuhteisiin. Kattavammin akkulturaatio määriteltiin *ilmiöksi, joka syntyy kun eri kulttuuriryhmät ovat jatkuvassa kontaktissa toistensa kanssa niin, että prosessin aikana molemmat ryhmät muuttuvat* (Redfield, Linton & Herskovits 1936, 149). Akkulturaatio käsitetäänkin perinteisesti prosessina, matkana kotikulttuurista uuteen kulttuuriin (Berry ym. 2011, 309). Kaksisuuntaisuus näyttäytyy akkulturaatioprosessissa siten, että akkulturoivan henkilön/ryhmän mukauttaessa omaa toimintaansa ja tapojaan uuteen kulttuuriin, myös vastaanottava yhteisö joutuu sopeuttamaan toimintaansa uusiin tulokkaisiin. (Liebkind 2000, 14–18.)

Yksilön *psykologisella akkulturaatioprosessilla* tarkoitetaan yksilön käyttäytymisessä tapahtuvia muutoksia uuden kulttuurin vaikutuksesta. Näitä muutoksia yleensä tapahtuu

muun muassa käyttäytymisessä, arvoissa, ajatusmaailmassa ja identiteetissä. Yksilön *sopeutumisella* (adaptation) puolestaan tarkoitetaan esimerkiksi henkistä hyvinvointia uudessa kulttuurissa sekä sosiokulttuurista pärjäämistä. (Sam & Berry 2010; Berry ym. 2011.) Psykologinen ja sosiokulttuurinen sopeutuminen ovatkin myöhemmin pyritty erottamaan kahdeksi erilliseksi sopeutumisen muodoksi (Searle & Ward 1990). *Psykologisella sopeutumisella* tarkoitetaan esimerkiksi uudessa kulttuurissa viihtymistä ja yleistä tyytyväisyyttä. Elämänmuutokset, persoonallisuus, henkiset voimavarat sekä tukiverkosto vaikuttavat siihen voimakkaasti – puhutaan myös stressin ja pärjäämisen viitekehystä. Psykologinen sopeutuminen on herkkä muutoksille ja sen tila saattaakin vaihdella suuresti riippuen esimerkiksi nopeista muutoksista edellä mainituissa tekijöissä. *Sosiokulttuurinen sopeutuminen* puolestaan merkitsee sitä, kuinka luontevasti muuttaja sopeutuu uuden kulttuurin käyttäytymismalleihin oppimalla uusia taitoja arjessa selviytymiseen ja alkaa osallistua yhteiskunnan toimintaan sen jäsenenä. Kontaktien säännöllisyys (myös määrä ja laatu) uuden kulttuurin jäsenten kanssa, uudessa kulttuurissa oleskelun pituus sekä kulttuurinen etäisyys ovat voimakkaimmin sosiokulttuuriseen sopeutumiseen vaikuttavia tekijöitä. Tätä sopeutumisen kategoriaa voidaan tulkita siis kulttuurisen oppimisen näkökulmasta. Edellä esiteltyt psykologisen ja sosiokulttuurisen sopeutumisen kategoriat voidaan siis erotella niin, että psykologinen sopeutuminen viittaa yksilön omaan emotionaaliseen tilaan uuden kulttuurin vaikutuspiirissä, kun opitut uudessa kulttuurissa toimimisen taidot liittyvät sosiokulttuuriseen sopeutumiseen. (Esim. Ward ym. 2008; Jasinskaja-Lahti 2008; Sam & Berry 2010; Berry ym. 2011.) On tutkittu, että koulutustason kasvu tavallisesti korreloi positiivisesti sopeutumiseen liittyvän psykologisen hyvinvoinnin kasvun kanssa. Lisäksi itsensä fyysisesti terveeksi tuntevat voivat myös psyykkisesti paremmin, mutta naiset sen sijaan sopeutuvat psyykkisesti hieman miehiä huonommin muuttaessaan uuteen maahan. (Berry 2006; Jasinskaja-Lahti 2008, 7.)

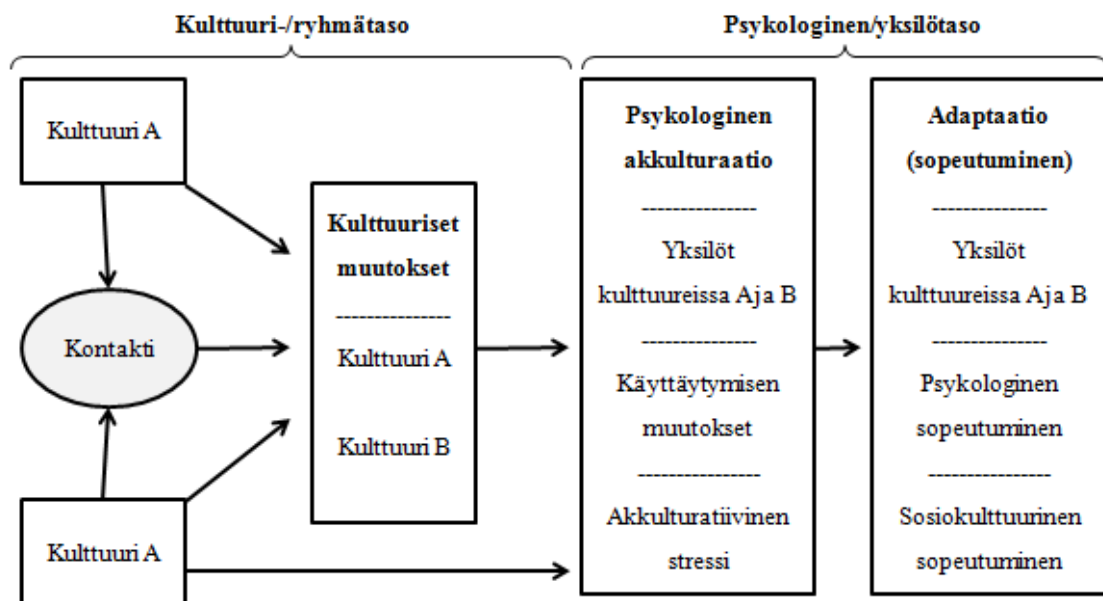
Berry ym. (2011, 310–311) mukaan maahanmuuttajat voidaan jaotella erilaisiksi akkulturoiviksi ryhmiksi sen mukaan, onko muuttosyy alun perin vapaaehtoinen vai pakotettu sekä onko odotettu oleskelu maassa väliaikaista vai pysyvää. Lisäksi he kategorisoivat akkulturoivat ryhmät sen mukaan, onko heidän oleskelunsa luonteeltaan paikallaan pysyvää (sedentism) vai muuttavaa (migrant). Tässä tutkimuksessa akkulturaatioryhmistä ulkopuolelle sedentismin vuoksi jäivät etnokulttuuriset ryhmät ja alkuperäisväestöt. Kohdistan mielenkiintoni siis yksilöihin, jotka kuuluvat vapaaehtoisesti muuttaviin ryhmiin. Muuton vapaaehtoisuuden ja pysyvyyden perusteella muuttajat voidaan

jakaa neljään ryhmään: oleskelijoihin/vierailijoihin (kuten Berry ym. edellä heitä kutsuvat), turvapaikanhakijoihin, siirtolaisiin sekä pakolaisiin (kuvio 5).

	Vapaaehtoinen	Pakotettu muutto
Väliaikainen	”Sojourners” Oleskelijat, vierailijat Muuttosyy mm. määräaikainen työ tai opiskelu (esim. komennus tai opiskelijavaihto)	Turvapaikanhakijat Muuttosyy pakotettu, mutta oleskelu toistaiseksi väliaikaista
Pysyvä	Siirtolaiset Vakituinen muutto omasta tahdosta. Yleensä oma tai puolison työ tai pysyvä opiskelupaikka. Paluumuuttajat.	Pakolaiset Muuttosyy pakotettu, oleskelu pysyvää

Kuvio 5. Akkulturoivat ryhmät muuton luonteen mukaan (Berry ym. 2011).

Akkulturaatioviitekehysessä ja ilmiön konseptualisoinnissa apuna toimivassa kuviossa (kuvio 6) on nähtävissä sekä akkulturaatioprosessin yleisimmät tutkimus- ja tarkastelunäkökulmat sekä ilmiöiden suhteet toisiinsa.

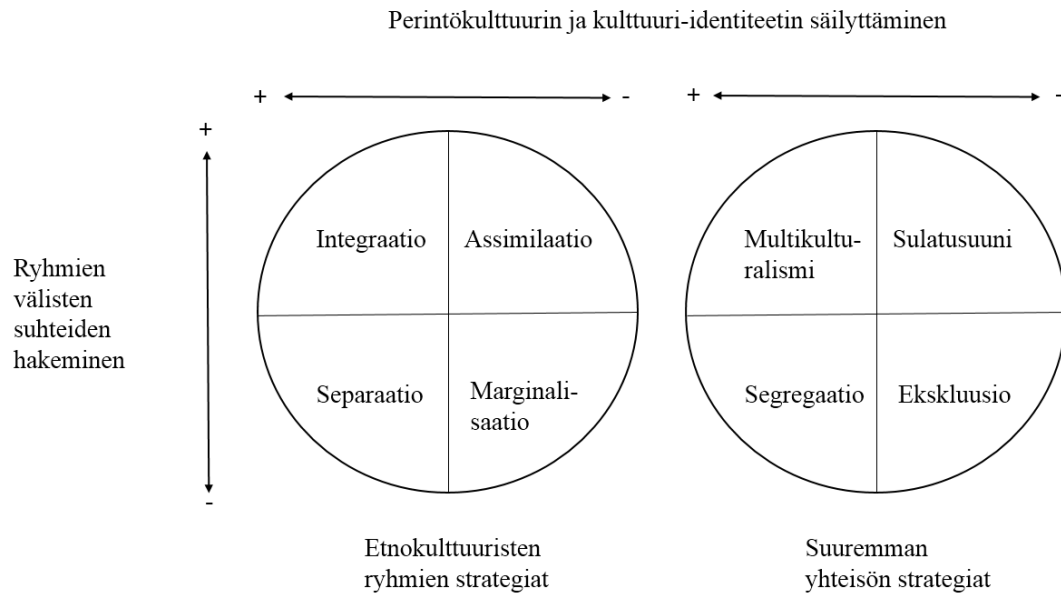

Kuvio 6. Akkulturaatioviitekehys ilmiön opiskeluun ja konseptualisointiin (Berry ym. 2011, 312).

Kuvion vasemmalla puolella olevalla kulttuuri-/ryhmätasolla tarkastellaan kahden eri kulttuurin erityispiirteitä ennen kuin ne ovat kontaktissa toistensa kanssa. Kulttuurien tai

kulttuuristen ryhmien väliset suhteet ovat keskiössä sekä ennen, että jälkeen kontaktin. Kontaktin tapahduttua mielenkiinto kohdistuu molempien kulttuurien tai kulttuuriryhmien sisäisiin muutoksiin. Pluraalisen yhteisön *akkulturoivat ryhmät* jakautuvat Berryn mukaan erilaisiin alaryhmiin kolmen erotteluperiaatteen kautta. Ensimmäinen erottelu tulee siitä, perustuuko kulttuurissa eläminen vapaaehtoisuuteen vai onko se pakotettua. Toinen erottelu liittyy liikkuvuuteen – pysyykö ryhmä alkuperäisessä sijainnissaan vai onko kyseessä muutto. Kolmas erottelu liittyy akkulturaatiotarpeen pysyvyyteen – onko tilanne pysyvä vai väliaikainen. Tällaisilla erotteluilla saadaan aikaan kuusi akkulturoivaa ryhmää: alkuperäiskansat, etnokulttuuriset ryhmät, siirtolaiset, oleskelijat (sojourners), pakolaiset ja turvapaikanhakijat. Kuviossa oikealla puolella olevalla psykologisella/yksilötasolla tarkastellaan kulttuurisen kohtaamisen aiheuttamia henkilökohtaisia muutoksia ja sopeutumista psykologisen ja sosiokulttuurisen sopeutumisen kautta. (Berry ym. 2011, 310–315.)

Ryhmien akkulturaatioprosessia on kuvattu perinteisesti kategorisin mallein (Ward 2008, 102). Erityisen kuuluisa tästä on John W. Berryn (1990) akkulturaatioviitekehys, jota hän kollegoineen kehitti akkulturoivien ryhmien ja näille ryhmille ominaisten *akkulturaatiostrategioiden* (myös *akkulturaatioasenteiden*) tutkimiseen. Viitekehysten tausta on kaksisuuntainen. Ensimmäiseksi Berry halusi selvittää, kuinka tärkeänä perintökulttuurin säilyttämistä ja ylläpitämistä pidetään. Toinen ydinkysymys paneutuu siihen, kuinka tärkeänä uuden kulttuurin omaksumista ja suhteiden luomista pidetään. Näiden kysymysten avulla Berry (1974) kehitti akkulturaatiomallin (kuvio 7), jonka avulla voidaan identifioida neljä erilaista akkulturaatiostrategiaa: integraatio, assimilaatio, marginalisaatio ja separaatio. Samoja ydinkysymyksiä käyttämällä voidaan Berryn mukaan selvittää myös vastaanottavan yhteisön strategioita uuden akkulturoivan ryhmän tullessa enemmistön keskuuteen. Enemmistöryhmän strategioita Berry erotteli myös neljä: multikulturalismi, sulatusuuni, eksklusio ja segregatio. Nämä strategiat (akkulturaatio-odotukset) edustavat enemmistön näkemystä siitä, kuinka tulokkaiden tulisi akkulturoitua. (Berry 2001, 618–619.)

Kuvio 7. Interkulttuuristen strategioiden malli siirtolaisryhmissä ja vastaanottavassa yhteisössä (Berry 2001, 618).

Nämä strategiat ovat jokseenkin yksilön tietoisia valintoja, mutta niitä ohjaavat voimakkaasti sekä henkilön emotionaalinen tila että aiemmin omaksutut asenteet. Berryn (emt.) mukaan yksilön identifioituessa voimakkaasti uuteen sekä vanhaan kulttuuriin, akkulturaatiostrategioista kyseessä on *integraatio*. Tällöin yksilö haluaa säilyttää oman kulttuurinsa myös voimakkaana, mutta on halukas omaksumaan myös uuden kulttuurin tapoja ja ajatusmaailmaa. Käsitteenä integraatio on monella tavalla kiistelty yhteiskuntatieteissä ja sille ei olekaan olemassa yksiselitteistä, kaikille sopivaa määritelmää. Se monesti sekoitetaan myös *assimilaatioon* eli sulautumiseen. Integraatio kuitenkin eroaa assimilaatiosta sillä, että integraatio käsitetään kaksisuuntaiseksi prosessiksi, jossa yksilöstä tulee luonteva osa paikallisyhteisöä. Kaksisuuntaisuus näyttäytyy siinä, että vaikka maahanmuuttaja mukauttaa omaa toimintaansa uuden kulttuurin mukaiseksi, myös vastaanottava yhteisö mukautuu uuden yksilön erilaisuuteen. (IOM 2010, 57.) *Assimilaation* määritelmän (Berry 1990) mukaan yksilö hylkää alkuperäisen kulttuuritaustansa ja identiteettinsä ja päättää identifioitua ja olla vuorovaikutuksessa uuden yhteisön kanssa. Assimilaatiota pidetään myös ennemminkin yksisuuntaisena sulautumisena, jolloin assimiloitunut yksilö ei enää erotu paikallisväestöstä millään tavalla. Akkulturaatio erottuu assimilaatiosta siten, että sen sijaan että akkulturaatio nähtäisiin prosessina jolla on alku- ja loppupisteet, akkulturaatioteoreetikot painottavat sopeutumisen kaksisuuntaista luonnetta ja kulttuurien sekoittumista. (Berry ym. 2011, 309.) Assimilaatio käsitetään usein myös

akkulturaatioprosessin osana (Berry 2008), vaikka sosiologiassa niitä käytetään toisinaan synonyymeinäkin. Sosiologiassa onkin tutkittu enimmäkseen sulautumisen käsitettä akkulturaation sijaan (Liebkind, Mannila, Jasinskaja-Lahti, Jaakkola, Kyntäjä & Reuter 2004, 47). *Separatio* akkulturaatiostrategiana on nähtävissä silloin, kun yksilö haluaa säilyttää oman kulttuurinsa ja kulttuuri-identiteettinsä eikä halua olla tekemisissä tai toimia uuden kulttuurin kanssa. *Marginalisaatio* puolestaan tarkoittaa sitä, kun yksilö (usein pakon alaisena) eristyy tai eristyy uudesta kulttuurista. Hän ei tällöin identifioi itseään voimakkaasti kumpaankaan kulttuuriin ja päätyy marginalisaatioon. Tällaisesta esimerkkinä on vaikkapa taustansa vuoksi syrjityt. Berryn akkulturaatiostrategioista menestyksekkäimmäksi sopeutumisen kannalta on koettu integraatiostrategia (esim. Liebkind 2000, 21). Akkulturaatiostrategiat eivät ole staattisia ja pysyviä, vaan voivat vaihdella yksilön tilanteen mukaan. Ne eivät myöskään ole akkulturaatioprosessin lopputulos. (Berry ym. 2011, 320–322.)

Berryn ym. (emt.) mukaan akkulturaatiotutkimuksessa olennaista on ymmärtää psykologisen ja kulttuurisen tiedon väliset yhteydet ja riippuvuussuhteet. Psykologisia ja kulttuurisia konsepteja tulee tarkastella ja arvioida ensin erikseen, jotta akkulturaatioprosessista ja sen seurauksista saadaan selkeä kuva. Akkulturaatioprosessin ydin on siinä, että prosessin tuloksena sekä vieras että vastaanottaja muuttuvat jossain määrin, kun akkulturoituvat ryhmät yhdistyvät ja sekoittuvat. Samanaikaisesti ryhmien yksilöissä tapahtuu psykologisia muutoksia, kuten vaikkapa arvomaailman muutoksia. Viime vuosina akkulturaatiotutkimuksen painopiste onkin siirtynyt ryhmien tutkimuksesta yksilöiden tutkimukseen. Tätä perustellaan sillä, että yksilöt tuovat akkulturaatioprosessiin erilaisia kulttuurisia tapoja ja piirteitä, jolloin yksilötasolla tutkiminen on mielekkäämpää. Myös yksilöiden vaikuttamisen, mukautumisen ja akkulturaatioprosessiin sitoutumisen voimakkuus vaihtelee suuresti, jolloin tällaiset erot eivät pääse esiin ryhmänäkökulmasta tutkittaessa.

Sosiologian assimilaatiotutkimusperinteen lähtökohtana on ollut Berryn tapaan rakenteellinen, ryhmälähtöinen näkökulma. Milton M. Gordon (1964) tutki assimilaatiota seitsemän eri ulottuvuuden kautta, jotka auttoivat jäsentämään assimilaation syvyyttä rakenteellisella tasolla yhteiskunnassa. Gordon tutki ennakkoluuloja ja syrjintää rotuun, uskontoon ja kansallisuuteen nähden amerikkalaisessa yhteiskunnassa. Näin hän pyrkii nostamaan esiin yhteisöelämään liittyviä ilmiöitä ja säännönmukaisuuksia. Gordon esittää

assimilaatiotyypit taulukkona, jossa hän nimeää kunkin seitsemästä ulottuvuudesta ja toisaalta ottaa kantaa käyttämäänsä terminologiaan.

Taulukko 2. Assimilaation muuttajat (Gordon 1964, 71). Suomennos Saara Eder-Falck.

Alaprosessi tai tilanne	Assimilaation tyyppi tai aste	Erityistermi
Isäntäyhteisön kulttuuristen tapojen muutos	Kulttuurinen tai behavioraalinen assimilaatio	Akkulturaatio
Laajamittainen pääsy sisään isäntäkulttuurin sisäpiiriin, kerhoihin tai instituutioihin ensisijaisella ryhmätasolla	Rakenteellinen assimilaatio	Ei ole
Laajamittainen ristiin avioituminen	Aviollinen assimilaatio	Amalgamaatio
Tunne yhteisestä kansasta, perustuen isäntäyhteisöön	Identifikaation assimilaatio	Ei ole
Ennakkoluulojen puuttuminen	Vastaanottavan asenteiden assimilaatio	Ei ole
Syrjinnän puuttuminen	Vastaanottavan käytöksellinen assimilaatio	Ei ole
Arvo- ja valtakonfliktien puuttuminen	Julkinen assimilaatio	Ei ole

Gordonin mallissa näitä seitsemää muuttujaa tutkitaan erillisinä ulottuvuuksina, jotka voivat ilmetä kukin eriasteisina. Berryn ajatuksena on tutkia sopeutumiseen liittyviä strategioita, kun taas Gordon pyrkii löytämään vastauksia syrjintään ja rasismiin liittyviin kysymyksiin. Erona Berryn malliin Gordon näkee akkulturaation assimilaation yhtenä ulottuvuutena, kun taas Berry näkee assimilaation akkulturaatiostrategiana. Sosiologit ovat käyttäneet myös integraatiota samansuuntaisessa merkityksessä kuin Berry akkulturaatiota (Liebkind ym. 2004, 47). Molempien, sekä akkulturaation että assimilaation, tutkimusperinteiden dynamiikka on jokseenkin samankaltainen, vaikka terminologian käytöstä ollaankin eri mieltä eri tieteenalojen välillä. Terminologiaan liittyvä erimielisyys on johtanut siihen liittyvien määritelmien suureen määrään ja toisaalta alan tutkimukseen liittyviin metodologisiin ongelmiin (emt.).

Suomalaisessa yhteiskuntatieteessä Berryn viitekehystä on käyttänyt ja kommentoinut esimerkiksi Inga Jasinskaja-Lahti (2000) väitöksessään venäjänkielisten nuorten psykologisesta akkulturaatiosta ja adaptaatiosta Suomessa. Berryn akkulturaatiomallia on kritisoitu siitä, että näkemyksen mukaan uuteen kulttuuriin sitoutumisen kasvaessa

sitoutuminen alkuperäiseen kotikulttuuriin heikentyy. Jasinskaja-Lahti (emt.) toteaa, että todellisessa kulttuuripluralistisessa mallissa nämä kaksi dimensiota esiintyvät toisistaan riippumattomina. Berryn malli mustavalkoisuudessaan hylkää ajatuksen siitä, että molempien kulttuurien yhtäaikainen arvostus, ylläpito ja kehittäminen omassa elämässä olisi mahdotonta. Ikään kuin omaksuttu kulttuuri olisi täysi kattila, jossa eri aineksia voi olla kerralla yhteensä viisi litraa. Berryn ajatuksen vastaisesti en oleta, että uutta kulttuuria omaksuttaessa vanhaa hylätään sitä mukaa, kuin kuvaannollinen kulttuurikattila täyttyy. Sen sijaan kulttuurikeittoa voidaan keittää kasaan ja tarvittaessa vaihtaa suurempaankin kattilaan.

Liebkindin ym. (2004, 49) mukaan akkulturaatiota voidaan pitää sekä tilana että prosessina. Omassa työssäni tutkin kiinansuomalaisten naisten sopeutumista ja akkulturaatiostrategioita yksilönäkökulmasta. Käsittelen akkulturaatiota tässä tutkimuksessa pysäytettynä tilana, jota tutkin informanttien kertomusten pohjalta kirjoitushetkellä. Pyrin myös selventämään sitä, onko yksilöiden akkulturaatiostrategioilla korrelaatiota eri kertojaprofiilien välillä. Toisin sanoen, esiintyvätkö tietyt akkulturaatiostrategiat yhdessä tiettyjen kertojaprofiilien kanssa.

4.2 Näkökulmia identiteettityöhön

Identiteettiä voidaan pitää yhteyden muodostajana, ikään kuin sillanrakentajana, yhteisön ja yksilön välillä. Identiteetti toimii siten yksilön ja yhteisön välisen kanssakäymisen välineenä. (Ybema, Keenoy, Oswick, Beverungen, Ellis & Sabelis 2009, 300.) Identiteetti näyttää merkitsevän keitä me olemme suhteessa muihin ja mikä erottaa meidät muista (Laakkonen 2012, 53). Henkilön elinympäristön muuttuessa myös hänen näkemyksensä omasta identiteetistään muuttuu. Identiteetti on käsitteenä monisyinen ja sitä on tutkittu sosiaalitieteissä runsaasti. Siirtolaisuustutkimuksessa on usein pohdittu *kulttuurisen identiteetin* käsitettä ja sen muuttumista uuden kulttuurin vaikutuksesta. Kulttuurisella identiteetillä tarkoitetaan – lyhyesti sanottuna – kollektiivista tunnetta yhdestä kansasta. Tämä rakentuu yhteisistä historiallisista kokemuksista ja kulttuurisista koodeista. (Hall 1999.) Maasta toiseen muuttaessa kulttuurista identiteettiä tulee pohdittua enemmän kuin kotimaassa asuessa ihan jo siksi, että uudet tuttavat ovat usein kiinnostuneita siitä, millaisesta kulttuurista toinen on kotoisin. Kotimaassa asuessa kulttuurisen identiteetin pohtimiselle ei ole samassa määrin tarvetta. Kulttuurisen identiteetin lisäksi yksilön identiteetissä ja sen rakentumisessa on myös muita tutkimukseni kannalta keskeisiä puolia.

Sosiaaliselle identiteetille on esitetty erilaisia merkityksiä, mutta sosiologiassa käsite yleensä jaotellaan kahteen eri ulottuvuuteen: persoonalliseen ja sosiaaliseen identiteettiin (Saastamoinen 2006, 172). *Persoonallinen identiteetti* voidaan käsittää yksilön kokemuksena identiteetin jatkuvuudesta tämän elämänkulun aikana. Se on ikään kuin henkilön sisäinen kokemus omasta identiteetistään. *Sosiaalinen identiteetti* puolestaan tarkoittaa yksilön ulkopuolelle näyttäytyvää identiteettiä, samaistumista ryhmiin ja esimerkiksi uuteen kulttuuriin. Se myös merkitsee johdonmukaisuutta suhteessa erilaisiin sosiaalisiin rooleihin ja on kulttuurisia, diskursiivisia tai institutionaalisia huomioita siitä, kuka tai millainen yksilö on. *Sosiaalisilla rooleilla* tarkoitetaan ihmisen joko tietoista tai tiedostamatonta viestintää muihin nähden. Tapoja, joilla hän ilmaisee itseään joko sanattomilla tai sanallisilla keinoilla, vaikkapa pukeutumisella tai eleillä, jotka saavat muissa ihmisissä aikaan vaikutelmia tästä henkilönä. (Goffman 1971; Saastamoinen 2006; Watson 2008.) Castell (1997, 7) määrittelee yksinkertaistetusti eroa roolin ja identiteetin välillä niin, että ”identiteetit järjestelevät merkitystä kun taas roolit järjestelevät toimintoja”.

Watson (2008, 131) luokittelee sosiaaliset identiteetit persoonallisen identiteetin kehyksenä viiteen ideaalityyppiin.

1. *Sosiaalisen kategorian* sosiaalinen identiteetti: luokka, sukupuoli, kansallisuus, etnisuus, jne.
2. *Muodollisen roolin* sosiaalinen identiteetti: ammatti, arvo/asema, kansalaisuus, jne.
3. *Paikallisorganisatorinen* sosiaalinen identiteetti (myös paikallisyhteisöllinen sosiaalinen identiteetti)
4. *Paikallis-persoonallinen* sosiaalinen identiteetti: yhteisön luonnehdinta yksilöstä, usein tietyissä tilannekonteksteissa
5. *Kulttuuris-stereotyypinen* sosiaalinen identiteetti

(suomennos Saara Eder-Falck)

Ylläolevista kategorioista selvennystä tarvitsevat viimeiset kolme luokittelua. Paikallisorganisatorinen sosiaalinen identiteetti voisi käytännössä olla vaikkapa Etelä-Suomen suomenruotsalaisten pienistä piireistä lähtöisin oleva ’ankkalammikön asukas’. Tähän kategoriaan kuuluu siis paikkaan tai paikkakuntaan liittyvän yhteisön jäsenen identiteetti. Paikallis-persoonallinen identiteetti tarkoittaa yhteisön luonnehdintaa yksilöstä, kuten vaikka ’luokan ilopilleri’ tai ’meidän perheen järjen ääni’. Kulttuuris-stereotyypisistä

sosiaalisesta identiteetistä – joka ei suinkaan aina liity kansalliskulttuuriin – voisi mainita esimerkiksi ’hidas hämäläinen’ tai ’omistautunut äiti’. Watson (emt.) huomauttaa, että nämä ideaalityypit voivat esiintyä päällekkäisinäkin.

Identiteettityö on jatkuvaa identiteetin uudelleenmäärittelyä. Termin synonyymeinä on sosiologisessa tutkimuksessa käytetty muun muassa identiteetin rakentuminen (identity construction), identiteetin hallinta (identity management), identiteetin saavuttaminen (identity achievement), identiteetin tuottaminen (identity manufacture) sekä identiteettiprojekti (identity project). Näin identiteetti-käsitteen lisäksi on saatu esiin se seikka, että identiteetti ei ole staattinen ja pysyvä, vaan liikkeessä oleva käsitys itsestä, johon voi toiminnalla vaikuttaa. Watsonin käsityksen mukaan identiteettityötä tehdessä ei keskitytä pelkästään sisäisen, persoonallisen identiteetin muokkaamiseen, vaan samalla myös ulkoinen, sosiaalinen identiteetti kokee muutoksen. (Watson 2008, 126–127.) Voidaan ajatella, että ulkoinen identiteetti on ikään kuin representaatio henkilön persoonallisen identiteetin ja ideaali-identiteetin välillä. Sosiaalisen identiteetin muotoutumisesta yksilön ihannetta kohti tapahtuu siten, että sosiaaliset representaatiot mukautetaan yhteisön ihanteen suuntaan ja näitä piirteitä korostetaan. (Goffman 1971, 45.) Identiteettityötä voidaan pitää yksilön identiteetin muodostuksena, korjauksena, ylläpitona, vahvistuksena tai uudelleenarviointina (Sveningsson & Alvesson 2003, 1165).

4.3 Ulkopuolisuus

Erilaisuuden ja ulkopuolisuuden konseptia on käsitelty paljon useilla eri tieteenaloilla ja terminologia on monesti leimallinen eri tieteenaloille: esimerkiksi sosiologian teoreetikot ovat tutkineet ja pohtineet muukalaisuuden käsitettä (esim. Noro 1991; Bauman 1996; Simmel 2005; Järvinen-Tassopoulos 2005, 2007), kulttuuriantropologian ja etnologian aloilla sen sijaan toiseutta (Löytty 2005). Käsite on erittäin monisyinen ja sitä voidaan tarkastella monesta näkökulmasta – juuri siitä syystä sitä on tutkittu paljon ja aihe kiinnostaa teoreetikoita edelleen.

Simone de Beauvoir (2009) toteaa, että nainen on aina toinen, poikkeama oletuksesta eli miehestä. Nimitettiin termiä miksi hyvänsä – muukalaisuudeksi, toiseudeksi, erilaisuudeksi, ulkopuolisuudeksi, vieraudeksi – niille kaikille on kuitenkin yhteistä se, että jokin koetaan

valtaryhmästä poikkeavaksi, siihen kuulumattomaksi. Termi määrittelee kohteensa suhteessa muihin, jotka eivät ole samankaltaisia tämän kanssa. Kaikki käsitteet kuitenkin painottavat hieman eri näkökulmaa asiaan: *muukalaisuus* korostaa uuteen yhteisöön saapumista; *toiseus* on valtasuhteita kuvaava strateginen käsite, jossa korostuu paitsi toiseus, myös viiteryhmän *ensimmäisyys*; *erilaisuus* on puolestaan yleiskuvaava termi, joka sopii moniin tilanteisiin ja korostaa toisaalta moninaisuutta eikä pelkästään kahtiajakautunutta *me ja muut* -asetelmaa; *vieraus* taas korostaa samantyyppistä näkemystä kuin muukalaisuus. (Horsti 2005, 31–35; Löytty 2005, 181–182; Simmel 2005, 77.) Kiinansuomalaiset naiset voidaan luokitella ulkopuolisiksi monella eri tavalla. Heidät luetaan toisiksi suhteessa miehiin, paikallisväestöön eli kiinalaisiin ja toisaalta myös suhteessa heille tarjottuun viiteryhmään, muihin Kiinassa asuviin länsimaalaisiin naisiin.

Yue kollegoineen (Yue, Feng, Zhou & Gao 2011) on tutkinut yksinäisyyden kokemusta Kiinassa. Heidän tutkimuksessaan kiinnitettiin huomiota siihen, millä tavoin korkea väestötiheys vaikuttaa yksinäisyyden kokemukseen. He huomasivat, että vaikka ihmispaljous saattaa sinällään vähentää yksinäisyyden tunnetta, se voi myös syventää sen kokemusta niillä, jotka ovat jo valmiiksi yksinäisiä. Väkirikkaissa yhteiskunnissa sosiaalisen kontaktin vähentäminen toimii itsesuojelumekanismina: jokaista ei voi huomioida erikseen, muuten sosiaalisesta kuormituksesta tulee liian suuri. Yksinäinen henkilö voi kokea tämän vahvistavan omaa ulkopuolisuuttaan ja irrallisuuttaan. Suuressa väkijoukossa myös sosiaalinen vetäytyminen tulee tavaksi. Yue ym. (emt.) toteavat, että sosiaalisen kontaktin määrä voi toisinaan vaikuttaa laadun heikkenemiseen. Toisin sanoen, sosiaalisten suhteiden määrällä ei ole vaikutusta yksinäisyyden tunteen ehkäisemiseen vaan sen sijaan sosiaalisten suhteiden kiinteydellä on.

Päätin käyttää omassa työssäni termiä ulkopuolisuus sosiologian muukalaisuusperinteestä huolimatta. Päädyin tähän valintaan kahdesta syystä: Ensiksi, informantit itse kirjoittivat ulkopuolisuuden tunteesta verrattain runsaasti ja se nousikin aineistosta esiin yhdeksi pääteemoista. Toki tällaisessa tilanteessa harva lähtisi teoretisoimaan tilannettaan käyttämällä vaikkapa toiseus-käsitettä, mutta kaiken kaikkiaan ulkopuolisuus kattokäsitteenä kuvaa mielestäni hyvin heidän kokemuksiaan. Toiseksi, ulkopuolisuus sanana kuvaa yksilön omaa kokemusta erilaisissa sosiaalisissa asetelmissa paremmin kuin muukalaisuus, joka asettaa tarkastelun keskiöön valtayhteisön yksilön sijaan.

5 TUTKIMUKSENI TAVOITTEET

Pro graduni käsittelee Kiinassa asuvia ja asuneita suomalaisia naisia. Olen kiinnostunut heidän kokemuksistaan liittyen sopeutumiseen suomalaisena naisena kiinalaisessa kulttuurissa. Erityisesti minua kiinnostaa millä tavalla suomalaisnaisten sopeutumiseen mahdollisesti vaikuttavat esimerkiksi oma asenne tai paikalliskontaktien laatu. Halusin myös tutkia sopeutumiskeinojen ja toisaalta sopeutumisongelmien erityispiirteitä kiinalaisessa kontekstissa.

Suomalaiset tuntevat Kiinassa toisia suomalaisia usein lasten koulujen sekä omien työpaikkojensa kautta, mutta esimerkiksi opiskelijat eivät useinkaan tunne muita suomalaisia paikan päältä. Lähtökohta tutkimukselleni on omilla kokemuksillani, joita lähes kahden Pekingin vuoden aikana on kertynyt tietysti kohtalaisen paljon. Keräsin aineiston kirjoituspyynnöin ja käytin pitkälti kiinansuomalaisten sähköpostilistoja sanan levittämiseen. Pyrin häivyttämään omaa vaikutustani tutkimusaineistoon muotoilemalla kirjoituspyynnön mahdollisimman vähän johdattelevaksi. En siis esimerkiksi mainitse siinä jo pohtimiani avainkäsitteitä lainkaan, kuten vaikkapa juuri muuttomotiiveja, asenteen vaikutusta, kiinalaisen kulttuurin konfutselaista vaikutusta tai hierarkioita. Tällä tavoin pyrin varmistamaan sen, että vastaanottamani kirjoitukset olisivat mahdollisimman autenttisia, jokaisen omiin kokemuksiin ja ajatuksiin perustuvia kuvauksia suomalaisena naisena kiinalaisessa yhteiskunnassa elämisestä.

Tutkimukseni tavoitteena on siis tuottaa käyttökelpoista tietoa länsimaisen ja erityisesti suomalaisen naisen asemasta kiinalaisessa yhteisössä. Kiinan ollessa jo pelkästään alueellisesti suuri ja vaihteleva valtio, ovat maansisäiset eroavaisuudet siellä isoja maiseman lisäksi myös kulttuurin suhteen. Toisaalta, yleensä maan sisäisten ”pienoiskulttuurien” taustalla vaikuttaa kuitenkin jo 100-luvulla Kiinan viralliseksi filosofiaksi noussut konfutselainen moraalioppi – tai oikeammin yhteiskuntaoppi – jonka vaikutuksesta pukeutumiseltaan ja perinteiltään eroavien kansanryhmien tapoja yhteisössä toimimiseen yhdenmukaistettiin valtavasti (Jakobson & Sarvimäki 2001, 85). Kiinasta puhuttaessa ei siis voida useinkaan yleistää asioita voimakkaasti alueellisen vaihtelevuuden vuoksi, mutta toisaalta valtionhallinnon tekemät yhdenmukaistamistoimet ovat tuoneet ääripäitä lähemmäs toisiaan. Erityisesti suurimmat kaupungit alkavat olla sekä pienois-kulttuurien sulatusuuneja,

että yleiskiinalaisia jättikaupunkeja omine erikoispiirteineen. Tutkimukseni vastaajista lähes kaikki asuivat Kiinan kehittyneimmissä kaupungeissa – kuten Pekingissä tai Shanghaissa – ja siten kulttuuriympäristö lienee verrattain samantyyppinen, vaikkakin Peking on Shanghain verrattuna edelleen vanhoillisempi ja perinteisempi.

Tutkimuskysymykset

Tutkimukseni kantavana ajatuksena onkin se, että vaikka kotikulttuurin ja uuden kulttuurin väliset erot ovat informanteilla jokseenkin samat – varsinkin, kun katsotaan asiaa kolmen eri kertojaprofiilin ja siten kolmen eri taustan kautta – niin sopeutumiskokemus saattaa olla hyvinkin erilainen yksilöstä riippuen. Toivon, että pystyn tutkielmani kautta avaamaan yksilön sopeutumiskokemukseen vaikuttavia tekijöitä ja kartoittamaan suuntaviivoja suomalaisten Kiinaan muuttavien naisten sopeutumiskeinoihin.

Tarkoitukseni ei ole etsiä kaiken kattavia selvityksiä, eikä niin sanottuja ”oikeita vastauksia” kirjoituspyyntöni kysymyksiin ole olemassa. Olen pyrkinyt rajaamaan tutkimuskysymykseni niin, että ne ovat mahdollisimman selkeitä, mutta jättävät tilaa naisten omille kokemuksille.

1. Millainen on kiinansuomalaisen naisen positio?
 - a) Millaisena kiinansuomalaiset naiset kokevat asemansa kiinalaisessa hierarkkisessa kulttuurissa?
 - b) Identifioituvatko he johonkin viiteryhmään?
2. Millaisia vaikutuksia kiinansuomalaisten naisten sopeutumiseen on
 - a) Suomen ja Kiinan välisillä kulttuurisilla eroilla?
 - b) Suomalaisnaisten sopeutumisstrategioilla?

Työhypoteesina voisin ajatella, että kiinalaisen kulttuurin erityispiirteet, mukaan lukien konfutselainen hierarkiajärjestelmä, vaikuttavat suomalaisen naisen elämään Kiinassa. Suomalaisen Kiinassa oleskelevan naisen yhteisöllisen position lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten naiset ovat pystyneet edesauttamaan omaa sopeutumistaan ja toisaalta, mitkä asiat kenties ovat vaikeuttaneet heidän sopeutumistaan. Onko mahdollisesti nähtävissä joitakin säännönmukaisuuksia vaikkapa Kiinaan muuton syiden sekä

sopeutumismotivaation ja -tason välillä? Entä onko muuttosyn ja valitun sopeutumisstrategian välillä nähtävissä yhdenmukaisuuksia?

Kiinassa elämiseen liittyviin kokemuksiini perustuen odotan mielenkiinnolla, ovatko naiset esimerkiksi kokeneet jalustalle nostoa ja arvokkuutta niissä tilanteissa, kun heidät määritellään kuuluvaksi ”miesten luokkaan”. Itse olin tällaisissa tilanteissa Kiinassa varsin usein. Vastaavasti voisi olettaa, että nainen kokee ulkopuolisuutta ja arvottomuuden tunteita niissä tilanteissa, kun hänet luokitellaan konfutselaisen järjestelmän kautta alempiarvoiseksi. Lisäksi sopeutumiseen liittyvä paikallisuus, kuten työ- ja naapuriyhteisöön integroituminen, ovat huomionarvoisia.

6 VIIDAKKORUMMUN VOIMA

Laitettuani viidakkorummun kirjoituspyynnöstäni soimaan, alkoivat kiinansuomalaisten naisten kirjoitukset ropista sähköpostiini kiivasta vauhtia. Rummutuksen tehokkuus tuli nopeasti näkyväksi, sillä sain yhteensä seitsemäntoista kirjoitusta takaisin määräajassa. Ilokseni sain huomata, että informantit olivat paneutuneet kirjoituksiinsa todella huolellisesti. Tässä kappaleessa kerron aineistoni hankintaprosessista ja kirjoituspyynnön sisällöstä sekä pohdin millaisia informantteja tutkimukseeni valikoitui.

6.1 Avoin kirjoituspyyntö kiinansuomalaisille

Halusin kerätä suomalaisten naisten omista kokemuksista koostuvan aineistoni kirjoituspyynnön (ks. liite 1.) avulla saadakseni mahdollisimman aitoja ja omin sanoin ilmaistuja ajatuksia kiinalaisessa ympäristössä elämisestä ja siihen sopeutumisesta. Levitin sanaa tutkimuksestani sellaisten sähköpostilistojen kautta, jotka voisivat tavoittaa mahdollisimman suuren joukon Kiinassa asuvia ja asuneita suomalaisia. Asianet:in lista on suomalaisten yliopistojen Aasia-verkosto, joten sitä kautta tavoittaneeni henkilöt ovat mitä todennäköisimmin akateemisia, Aasian asioista kiinnostuneita ihmisiä, joista todennäköisesti suuri osa asuu Suomessa. Heidän joukossaan on kuitenkin paljon Kiinassa asunutta väkeä, sekä sieltä ihmisiä tuntevia henkilöitä. Viestini välitettiin myös Pekingin ja Suzhoun suomalaisten sähköpostilistoille, sekä Shanghaiin suomalaisten verkkosivuille. Näitä kanavia seuraavat myös muut Kiinassa asuvat suomalaiset, eivätkä ne varsinaisesti ole kaupunkikohtaisia paitsi tapahtumailmoitusten suhteen. Pekingin suurlähetystön kautta viestini lähti eteenpäin myös lähetystön työntekijöille. Pekingin Suomi-koulun sähköpostilistan kautta välitettiin kirjoituspyyntöni eteenpäin koulun opettajille ja oppilaiden vanhemmille. Kaikille listoille lähetetyissä viesteissä mainittiin myös, että pyyntöä saa välittää eteenpäin mahdollisille kiinnostuneille kirjoittajille. Yleisesti ottaen voidaan olettaa, että viestini tavoitti suurimman osan Kiinassa asuvista suomalaisista naisista, sillä osin näitä kanavia käyttäen, myös Suomen suurlähetystö Pekingissä hoitaa oman tiedotuksensa Kiinassa asuville suomalaisille.

Pyrin muotoilemaan kirjoituspyynnön siten, että se jättäisi mahdollisimman paljon tilaa kirjoittajan omaäänisyydelle. Pyyntöni kirjoittaminen oli taiteilua kahden voiman välillä –

kuinka saada aikaan sellainen kirjoituspyyntö, mikä samalla houkuttelee kirjoittamaan, mutta ei johdattele kirjoittajaa mihinkään tiettyyn lopputulokseen. Pyysin informantteja kertomaan itsestään muutamia perustietoja ja mainitsin, että kirjoituksella ei ole ohjepituutta. Kirjoitusten pituus vaihtelikin kahden ja kymmenen arkin välillä kirjoitusten keskipituuden ollessa 5,4 arkkia. Yhteensä tekstiaineistoa kertyi 87 arkkia. Jotta kirjoittaja ei joutunut aloittamaan tyhjästä, annoin muutamia tukikysymyksiä kirjoittamisen kanssa alkuun pääsemiseksi. Pyrin muotoilemaan ne mahdollisimman neutraalisti ja olemaan johdattelematta kirjoittajaa. Tutkielman liitteistä (liite 1) löytyy kirjoituspyyntöni kokonaisuudessaan, mutta alla kirjoituksen tueksi muotoilemani kysymykset.

- Miksi muutit Kiinaan?
- Osaitko kieltä muuttaessasi? Entä nyt?
- Millainen pohjatieto sinulla oli kiinalaisesta kulttuurista ennen muuttoa? Osoittautuivatko jotkin luulot vääriksi?
- Miten sopeuduit kiinalaiseen elämänmenoon? Mitkä olivat suurimmat eroavaisuudet suomalaisen arkeen verrattuna? Mikä yllätti positiivisesti/negatiivisesti? Millaisia ovat/olivat arkirutiinisi Kiinassa?
- Miten paljon olet tekemisissä kiinalaisten kanssa? Ovatko he miehiä, naisia vai molempia? Millä tavoin he suhtautuvat sinuun? Onko suhtautuminen erilaista, jos mukana on esimerkiksi toinen nainen? Entä mies?
- Muuttaako paikka tilannetta (esim. liikelounas/ruokakauppa)?
- Millainen asema kokemustesi mukaan sinulla on (työpaikalla tai ystävien kesken) verrattuna kiinalaiseen naiseen? Entä länsimaalaiseen mieheen?
- Onko sinulla kiinalaisia ystäviä? Minkälainen suhde teillä on jos vertaat sitä ystävyytesi länsimaalaisten kanssa?

Tukikysymykset noudattavat pääosin tutkimuskysymysteni logiikkaa ja pyrkivät siten ammentamaan tietoa suomalaisten naisten sopeutumiskokemuksista yksilöinä, heidän kokemistaan kulttuurisista törmäyskohdista, unohtamatta naiseuden tematiikkaa. Muun muassa muuttosytä en tarkoituksellisesti maininnut muuten kuin kysyessäni taustatietoja informanteista.

6.2 Kirjoitetut tarinat sosiologisena tutkimusaineistona

Kirjallinen aineisto voidaan jakaa karkeasti kahteen pääryhmään; yksityisiin sekä julkisiin eli joukkotiedotuksellisiin dokumentteihin (Eskola 1975). Yksityiset dokumentit voivat olla

esimerkiksi esseitä, kirjoitelmia, päiväkirjoja tai muistelmia. Joukkotiedotukselliset dokumentit voivat puolestaan koostua tiedotteista, artikkeleista ja julkaisuista, jotka voivat löytyä vaikkapa lehdistä tai kirjoista. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 84.) Tutkimuksessani on siis kyse yksityisten dokumenttien tulkitsemisesta sisällönanalyysin keinoin.

Sosiologisten laadullisten tutkimusten aineisto hankitaan tavanomaisimmin haastatteluilla. Päädyin käyttämään kirjoitusaineistoa muutamista eri syistä. Haastatteluaineiston hankkiminen toiselta puolelta maailmaa olisi vaatinut joko paikan päälle matkustamista ja siellä vielä todennäköisesti lisämatkustamista eri kaupungeissa haastattelemassa tai olisin joutunut tekemään kompromissin ja suorittamaan haastattelut puhelimitse. Puhelinhaastatteluja tekemällä en olisi pystynyt tulkitsemaan informantin sanatonta eli non-verbaalista viestintää. Arviot non-verbaalisen viestinnän osuudesta ihmisen kokonaisviestinnästä liikkuvat 60 ja reilun 90 prosentin välillä. Variaatio on verrattain suuri ja johtuu siitä, että eritaustaiset ihmiset eri tilanteissa viestivät eri tavoin. (Burgoon ym. 1996, 137; Fiske 2000, 91.) Yhtä kaikki, non-verbaalisen viestinnän osuus on niin suuri, etten halunnut jättää sitä huomioimatta. Siispä halusin antaa informanteille tilaisuuden pohtia rauhassa mitä haluavat sanoa ja päädyin valitsemaan kirjoitusaineiston. Tällä aineistonkeruumenetelmällä uskon aineiston sisältävän prosessoidumpaa pohdintaa erilaisista aihepiireistä. Haastattelun etu on se, että haastateltava reagoi haastattelijan kysymyksiin ja ikään kuin tuottaa verbaalista tajunnanvirtaa. Kirjoittamalla ihminen puolestaan ilmaisee asioita kenties huolellisemmin ja jäsennellymmin, siten kuin hän haluaa asiat ilmaista.

Kirjoituspyyntöön vastaaminen vaatii oma-aloitteisuutta ja sitä, ettei kammoksu itsensä ilmaisemista kirjoittamalla. Tästä syystä uskonkin, että vastaanottamani tekstit ovat pääosin sellaisilta ihmisiltä, jotka pitävät kirjoittamisesta ja kokevat tekemäni tutkimuksen kiinnostavaksi ja heitä koskettavaksi. Kirjoitusaineistoista puhuttaessa Tuomi & Sarajärvi (2009, 84) korostavat kirjoittajien kokemusta ja taitoja aineiston laadun määrääjänä. Omassa tutkielmassani voimme myös havaita, että kirjoittajien itseilmaisutaidot vaikuttavat suuresti aineistoni laatuun. Haastattelu aineistonhankintametodina antaa tutkijalle paljon vaikutusvaltaa haastattelun sisältöön nähden. Tutkija pystyy kesken haastattelun kysymään lisää kiinnostavista asioista, tarkentamaan ilmauksia ja ohjaamaan keskustelun kulkua. Kirjoittaminen sen sijaan antaa kirjoittajalle aikaa harkita ilmaisujen käyttöä, jolloin kirjoitukset saattavat tarkemmin kuvata informantin tarkoittamaa tilannetta ja ilmentää myös

kirjoittajan asennetta. Kirjoittamalla informantti voi myös valita vapaammin mistä kertoo – tai toisaalta, mistä jättää kertomatta. Näin tutkijan vaikutusmahdollisuudet kirjoitusten sisältöön ovat minimaaliset. Omassa työssäni halusinkin, että kiinansuomalaisten naisten oma ääni kuuluu mahdollisimman aidosti ilman, että vaikuttaisin siihen liiaksi itse tutkijan ominaisuudessa.

Yllämainituista syistä kirjoittamista karttavien lisäksi valitsemani aineistonkeräysmenetelmä sulkee pois joukon henkilöitä, jotka saattaisivat olla kiinnostuneita haastateltaviksi, mutta eivät esimerkiksi ajanpuutteen vuoksi halua kirjoittaa. On kuitenkin todennäköistä, että kirjoittamiseen menee jopa vähemmän aikaa kuin haastatteluun kaikkine aikataulujärjestelyineen. Sainkin muutamia vastauksia henkilöiltä, jotka olisivat halunneet haastateltaviksi, mutta eivät halunneet kirjoittaa. Sovin heidän kanssaan, että mikäli tarvitsen lisää aineistoa, voin ottaa heihin yhteyttä. En kuitenkaan sitä tehnyt, sillä jo kerätystä aineistosta löytyi riittävästi analysoitavaa enkä halunnut laajentaa työtäni liiaksi. Haastatteluja tekemällä olisin siis saattanut saada tutkielmaani varten erityyppisiä informanteja ja heidän tarinoitaan.

Yleisesti ottaen vastaanotto kirjoituspyynnölle oli erittäin positiivinen ja tuntui siltä, että osa informanteista oli jopa odottanut pääsevänsä kertomaan jollekin tarinaansa. Lähettämässään sähköpostissa kaksi informanttia kiittivät nimenomaan siitä, että saivat kirjoittaa omin sanoin haastattelun sijaan. Näin he kokivat pystyvänsä paremmin jäsentelemään ajatuksiaan rauhassa. Yksi informantti koki kirjoittamansa asiat niin kipeiksi, että kirjoittaminen oli hankaluudestaan huolimatta auttanut häntä käsittelemään Kiinassa olemistaan.

7 KIRJOITUSAINEISTON ARKEOLOGIAA

”Arkeologia tutkii ihmistä ja ihmisyhteisöjä materiaalistien jäännösten avulla varhaisesta esihistoriasta aina nykypäivään asti.” (Tieteen termipankki, 2014)

Tässä kappaleessa kuvailen tutkimusaineiston tarkastelutapoja ja käyttämiäni tutkimusmenetelmätyökaluja. Voidaan ajatella, että olemme ikään kuin tutkimuksen arkeologisten kaivausten äärellä. Pyrin tarkasti ja systemaattisesti, kerros kerrokselta, tutkimaan informanttien kirjoituksia ja kuvailemaan löydöksiäni.

Tekstiaineiston analyysitavaksi valitsin sisällönanalyysin, joka yhtenä laadullisen tutkimuksen tyypillisimmistä analyysitavoista sopi parhaiten omaan tutkimusaiheeseeni. Sisällönanalyysi metodina ei ole rajoittunut vain laadulliseen tutkimukseen, vaan sitä käytetään myös määrällisessä tutkimuksessa. Tutkielmassani olen tulkinnut ja analysoinut kirjoitusaineistoa käsittäen kielen kommunikaation välineenä sen sijaan, että olisin keskittynyt kieleen prosessina. Tällöin tarkoituksenmukaisempi menetelmä olisi ollut diskurssianalyysi. En myöskään tulkinnut kieltä kulttuurina, jolloin tutkielmani suunta olisi kääntynyt etnologian puolelle. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 47, 91.) Luin kirjoituksia lävitse useita kertoja käyttäen menetelminä tyypittelyä, luokittelua ja yhteyksien tarkastelua (Hirsjärvi & Hurme 2000, 153). Pyrin lukiessani siis kiinnittämään huomiota aineistosta nouseviin yhteneväisyyksiin ja eroavaisuuksiin. Halusin tietää, minkälaiset asiat ovat kirjoittajien mielestä mainitsemisen arvoisia ja mitä kenties omaan kokemukseeni perustuvia itse etukäteen pohtimiani asioita tai teemoja mahdollisesti jää kokonaan käsittelemättä.

Etukäteen olin pohtinut, että tutkimuskirjallisuudessa usein mainitut aineistosta löytyvien kiinnostavien asioiden runsaus ja aiheen rajauksen vaikeus saattaisivat muodostua haasteiksi, sillä kaikkea ei voi ottaa mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 92). Yllättäen kuitenkin aineisto oli suurimmaksi osaksi hyvin fokuoitunutta ja käyttökelpoista, minkä lisäksi kiinnostavaa materiaalia oli paljon. Uskon, että aineiston kohdentumiseen vaikutti pääasiassa kaksi asiaa. Tutkimuskysymykset pohjautuivat ensinnäkin kokemusperäiseen tietoon, kysymykset ikään kuin nousivat kokemuksellisesta tarpeesta tietää asiasta lisää. Omaan taustaani pohjautuen saatoinkin olettaa muillakin Kiinaan muuttaneilla suomalaisnaisilla olevan vastaavanlaisia kiinnostavia kokemuksia, joista ammentaa lisätietoa. Toiseksi, kirjoituspyyntö muotoiltiin siten, että tutkimuksen kannalta tärkeitä asioita mainittiin – joskin hyvin hillitysti – ja siten

ohjattiin aineiston sisällöllistä laatua kuitenkin pyrkien vastausten autenttisuuteen. Kirjoituspyynnössä mainittiin muutamia kiinnostuksen kohteena olevia aihealueita, muttei etukäteen mietittyjä teoreettisia konsepteja, terminologiaa tai viitekehyksiä, jotka saattaisivat liiaksi ohjata vastauksia.

Sain vastauksia yhteensä siis 17 kappaletta, joista käyttökelpoisiksi osoittautui 16. Tutkimukseni kannalta oli erittäin hyvä saada esiin monenlaisia kokemuksia ja eri näkökulmia siten, että ainakin kaksi keskeistä muuttujaa pysyvät samoina: vastaajan kotikulttuuri sekä uusi ja vieras kulttuuri, jonne muutetaan. Kaikki aineistoon mukaan otetut vastaajat ovat Suomen kansalaisia ja he ovat asuneet kotimaassaan pisimpään. Päätin jättää yhden kirjoittajan aineistostani, sillä hän on alle 20-vuotias, alun perin vanhempien työn perässä Kiinaan jo varhaislapsuudessa muuttanut ja siellä suurimman osan elämästään elänyt nuori nainen. Hän ei identifioi itseään enää suomalaiseksi vaan ennemminkin kiinalais-suomalaiseksi maailmankansalaiseksi. Näistä syistä hänen kirjoituksensa ei varsinaisesti tuo tietoa tutkimuskysymyksiini. Sopeutuminen uuteen kulttuuriin on tapahtunut hyvin nuorena, joten hänen asemansa kiinalaisessa yhteiskunnassa ei varsinaisesti ole suomalaisen naisen, vaan ennemminkin kiinalaistuneen nuoren länsimaalaisen asema. Kiinalainen kulttuuri ei ole hänelle varsinaisesti vieras, vaan pikemminkin koti, kuten hän itsekin tekstissään kirjoittaa. Muista kirjoittajista hänet erotti voimakkaasti juuri tunne siitä, että Kiina on hänen kotinsa. Muut kirjoittajat kokivat ulkopuolisuutta ja kertoivat olevansa Kiinassa vieraina tai muuten väliaikaisesti käymässä.

Osasta kirjoituksia puuttuivat skandinaaviset kirjaimet, kuten ä ja ö. Lainatessani kirjoituksia, olen säilyttänyt alkuperäisen kirjoitusasun myös mahdollisine kirjoitusvirheineen ja skandinaavisten kirjainten puuttumisineen. Informanttien ikä vaihteli 24:n ja 53:n välillä niin, että vastaajien ikien keskiarvoksi tuli 37 ja mediaaniksi 36. Joukko on hyvin monimuotoinen, sillä siihen mahtuu niin opiskelijoita, kotiäitejä ja -rouvia, lähetettyjä työntekijöitä, kuin Kiinaan matkoiltaan jääneitä reppureissulaisiakin. Kirjoittajien asumisaika Kiinassa vaihteli muutamista kuukausista yli kymmeneen vuoteen. Kirjoittajat ovat myös asuneet ympäri Kiinaa kaikenlaisissa paikoissa, mutta suurin osa kuitenkin Pekingissä, Shanghaissa tai Guangzhoussa – Kiinan suurimmissa ja moderneimmista kaupungeista.

Työni keskeisimmät eettiset kysymykset liittyivät informanttien anonymiteetin säilyttämiseen, tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuteen ja tutkimusaineiston jatkokäyttöön. Kirjoittajien yksityisyyden varmistamiseksi olen anonymisoinut kirjoitukset niin, että käytän henkilöistä peitenimiä eli pseudonyymejä. Monet kirjoittajat ovat kirjoittaneet hyvin yksityisistä ja herkistäkin asioista. Myös tästä syystä kirjoittajien yksityisyyden suojaaminen on erittäin tärkeää. Vaikka Kiinassa oleskelevien suomalaisnaisten lukumäärä voidaan laskea sadoissa, päätin jättää muun muassa informanttien tarkat ammatit, asuinpaikat ja iät kertomatta. Lisäksi olen ottanut kaupunkien nimet sitaateista pois, jotta informantin tunnistaminen ei olisi sillä perusteella mahdollista. Olen merkinnyt sitaatteihin erikseen kohdat, joista kaupungin nimi on poistettu.

Tutkimukseen osallistuminen oli informanteille täysin vapaaehtoista. Ilmoitin aineistonkeruustani edellisessä kappaleessa kuvattujen tiedotuskanavien kautta ja informantit itse ilmaisivat halukkuutensa osallistua tutkimukseen. Tätä tutkimusta varten kerätty aineisto toimitetaan Yhteiskuntatieteelliseen tietoarkistoon (FSD) pitkäaikaissäilytystä varten. Aineisto on anonymisoitu etukäteen ennen tietoarkistoon toimittamista ja informanttien yksilöintitiedot ovat ainoastaan tämän tutkimuksen tekijällä. Aineistoa voidaan jatkossa käyttää tutkimukseen, opetukseen ja opiskeluun. Informanteilta on pyydetty aineiston luovuttamista varten lupa, jonka kaikki yhtä henkilöä lukuunottamatta ovat myöntäneet. Tämä yksi kirjoitus jää luonnollisesti vain tämän tutkimuksen käyttöön.

7.1 Hakut ja lapiot

Arkeologisia kaivauksia ei voi tehdä ilman oikeanlaisia työvälineitä. Seuraavassa kerron kaivauksieni hakuista ja lapioista, tutkimukseni menetelmätyökaluista. Tutkimukseni on toteutettu aineistolähtöisesti eli induktiivisesti. Olen toki pohtinut teoreettisia käsitteitä jo ennen aineistonkeruuta, mutta vasta aineistoa läpikäydessä tehnyt varsinaisia valintoja teoreettisen työkalupakkini suhteen. Poiketen tavanomaisesta sisällönanalyysistä, en laskenut tiettyjen sanojen esiintymistiheyksiä, vaan ennemminkin teemoittelin kirjoitukset niiden sisällön perusteella. Etsin yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia, jaottelin aineistoa muun muassa ikään, maassa oleskeluaikaan, perhesuhteisiin, kielitaitoon ja asemaan perustuen. Näin pyrin muodostamaan kokonaiskuvan henkilöistä itsestään, aineistosta ja sen kiinnittymisestä aikaan, paikkaan sekä teoreettiseen viitekehykseen. Sisällönanalyttisistä

tutkimusmenetelmistä tutkielmani kulmakiveksi muodostui tyypittely. Perinteisesti tyypittelyä menetelmänä käytettäessä aineistosta muodostetaan joko yksi tai useampi yleistys, tyyppiesimerkki (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Sen sijaan, että tuo tyyppiesimerkki olisi ollut sisällöllinen ja johonkin tutkimusaiheen teemaan liittyvä, päätin eritellä kirjoittajatyyppejä.

Lukiessani aineistoa uudelleen ja uudelleen huomasin, että vastaajille alkoi muodostua profiileita: muuton motiivista riippuen vaikutti siltä, että tietyt kokemukset ja ajattelu olivat verrattain samankaltaisia. Tutkielmassani käytän kirjoitushetkellä eniten esillä olevasta profiilista nimitystä primaariprofiili ja taustalla olevasta, joko kertojan aiemmasta tai todennäköisesti seuraavasta profiilista, johon ollaan siirtymässä, nimitystä sekundaariprofiili. Kuudentoista vastaajan aineistosta viisi vastaajaa löysi ensisijaisen paikkansa kulttuurisesti avoimesta, uteliaasta opiskelijaprofiilista. Heille tunnusomaista on kiinnostus uusiin tapoihin ja tietynlainen virran mukana meneminen, sekä tilaisuuksiin tarttuminen. Yhtä yleinen primaariprofiili on uranainen, joka on muuttanut Kiinaan oman työnsä perässä tai puolison mukana samalla omaa uraansa edistääkseen. Kaikista yleisin primaariprofiili oli kotirouva, joka tyypillisesti on muuttanut Kiinaan ulkomaankomennuksella olevan miehensä mukana. Heitä oli aineistossa kuusi. Huomasin myös, että monesti informantti saattoi olla kirjoitushetkellä vaikkapa kotirouvakategoriassa, mutta laittanut oman uransa komennuksen ajaksi jäähyille perheen vuoksi, jolloin sekundaariprofiilina oli siis uranainen. Toisin sanoen, informantit olivat jatkuvassa liikkeessä eri profiilien välillä ja joskus nämä profiilit myös sekoittuivat sujuvasti muodostaen välimuodon.

Ryhmittelin eli klusteroin aineistoa siten, että kävin aineistoa läpi redusoimalla eli pelkistämällä informanttien kirjoituksia ja niistä löytyneitä ilmauksia. Ryhmittely tarkoittaa sitä, että aineistosta löydetyt alkuperäisilmaukset koodataan pelkistetymmällä ilmauksilla, joista syntyy alaluokkia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 110–113). Ryhmittelin aineistoa yhteensä 22 alaluokkaan aiheesta riippuen. Tällä tavoin sisällönanalyysin keinoin saadaan laadullista aineistoa analysoitua syvällisemmin niin, ettei tulkinta jää kuvailevalle tasolle.

Kuudentoista informantin kirjoituksista löysin alkuperäisilmauksia yhteensä 267 kappaletta. Alkuperäisilmauksiksi laskin sellaiset yhden tai useamman virkkeen ilmaiset, jotka sisältävät yhden aihealueen käsittelyä. Nämä alkuperäisilmaiset sitten koodasin ensiksi sävyn mukaan

joko positiiviseksi, negatiiviseksi tai neutraaleiksi. Pian huomasin, että ilmaisujen sävyn kategorisointi osoittautui ongelmalliseksi. Positiivisuus tai negatiivisuus ei ollutkaan välttämättä kovin suoraviivaista. Informantti saattoi esimerkiksi kertoa jostakin lähtökohtaisesti negatiivisesta asiasta (kuten huijaaminen) hyvinkin positiiviseen sävyyn, jopa sivuuttaen negatiivisen kokemuksen. Seuraavassa Malin (uranainen), kertoo kiinalaisten taksikuski tavasta huijata matkustajia (negatiivinen aihe) myönteiseen sävyyn (positiivinen asenne).

Jos taksikuski kysyy että mennäänkö moottoritietä, kannattaa tietää mitä kautta päämäärään mennään muuten tulee kallis reissu (minulle on sattunut neljän ja puolen vuoden aikana ihan muutama huono taksikuski, suurin osa ovat aivan ihania ja avuliaita). (Malin, uranainen)

Tästä syystä koin tärkeäksi luokitella ilmaisujen positiivista tai negatiivista sävyä kahdesta eri näkökulmasta: kirjoittajan oman asenteen sekä ilmaisun aiheen kautta. Toisinaan nämä kaksi olivat siis ristiriidassa kirjoittajan suhtautuessa positiivisesti negatiiviseen asiaan tai päinvastoin. Täten näiden kahden erottaminen oli välttämätöntä, jotta pystyin selvittämään kirjoittajan oman asenteen ja suhtautumisen vaikutusta sopeutumiskokemukseen. Ilmauksen sävyn jälkeen luokittelin sen sisältöä ja kategorisoin jokaisen ilmauksen sen aihealueen mukaan. Informantit käsittelivät yhteensä 22 aihealuetta, joita olivat muun muassa ihmissuhteet, yhteisöllisyys, naisen asema, mukautuminen ja taloudellinen asema. Jokaisen ilmauksen liitin myös sosiaaliseen paikkaan tai viitekehykseen, joita määrittelin viisi: koti, vapaa-aika (kodin/työn/opiskelun ulkopuoleinen elämänpiiri), työelämä, opiskelu ja kulttuuriympäristö. Kulttuuriympäristöön määrittelin ilmauksen liittyvän silloin, kun informantti kertoi esimerkiksi kiinalaisuudesta yleensä, kulttuuriin liittyvistä konsepteista tai yhteiskunnallisista asioista. Aiheen sävyn, kirjoittajan asenteen, aiheen sekä paikan lisäksi kategorisoin ilmaukset niiden sopeutumiseen liittyvän vaikutuksen mukaan riippuen siitä onko kyseessä sopeutumista edistävä vai estävä ajatus, asenne tai toiminta. Otin huomioon myös tilanteet, joiden kautta sopeutumisen edistävää vaikutusta ei tullut esille. Tällöin luokittelin sopeutusvaikutuksen neutraaliksi.

Aiheen sävy	Ilmauksen aihe	Paikka	Sopeutumis- vaikutus
Positiivinen Negatiivinen Neutraali	Elämästä nauttiminen Ennakkomielikuvat Hierarkiat Ihmissuhteet Kiinalainen yhteiskunta Kotiapu Koti-ikävä Länsimaalaisuus Mukautuminen Muuttoon valmistautuminen	Koti Vapaa-aika Työelämä Opiskelu Kulttuuri- ympäristö	Edistävä Estävä Neutraali
Kirjoittajan asenne	Naisen asema Oma asenne Paikalliskontaktit Sattumukset Sopeutuminen Suomalaisuus Taloudellinen asema Tapakulttuuri Työmoraali Uhkaava/pelottava tilanne Yhteisöllisyys		
Positiivinen Negatiivinen Neutraali			

Kuvio 8. Aineiston luokitteluperiaatteet.

Pyrin löytämään sopeutumiseen edistävästi ja estävästi vaikuttavia tekijöitä tämän kategorisoinnin avulla ja toisaalta kiinnittämään huomiota eri muuttajaryhmien välisiin eroihin tai yhtäläisyyksiin sopeutumistekijöiden suhteen. Tutkimukseni tulososiossa käsittelen yllä olevan kategorisoinnin avulla aineistosta havainnoimiani löydöksiä tarkemmin.

Informanttien kokema ulkopuolisuuden tunne on myös keskeisessä osassa tutkimustani. Huomasin sen jo hyvin varhaisessa vaiheessa aineistoa lukiessani aihepiirin toistuen informanttien kertomuksissa. Ylläolevien luokittelujen lisäksi laskin myös kaikki alkuperäisilmaukset, joissa ulkopuolisuutta käsitellään. Kaiken kaikkiaan alkuperäisilmauksia oli siis yhteensä 267 kappaletta ja jopa 53 ilmauksessa, lähes 20 prosentissa kaikista ilmauksista, puhuttiin ulkopuolisuudesta tavalla tai toisella.

Tutkiessani kiinansuomalaisten naisten sopeutumiskokemuksia, en ole rajoittanut näkökulmaani joko realistiseen tai relativistiseen käsitykseen sosiaalisesta todellisuudesta. Realistisella tutkimusotteella kiinnostuksen painopiste on tutkittavan ilmiön havainnoinnissa, siinä millainen tietty ilmiö on. Relativistisessa tutkimuksessa puolestaan ollaan kiinnostuneita tutkimuksen kohteena olevan ilmiön todellisuuden rakentumisesta tilannesidonnaisesti ja ilmiöitä tutkitaan ikään kuin eri versioina olemassaolevasta todellisuudesta. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009.) Olen pyrkinyt vaihtamaan näkökulmaa ja saamaan molemmista sosiaalisen todellisuuden käsityksistä parhaat puolet tutkimukseni kannalta esiin. Käsittelen tutkimuksessani realistisella otteella muun muassa Kiinan ja Suomen kulttuurien välisiä eroja naisten kokemusten kautta, mutta esimerkiksi informanttien identiteettikäsityksiä tulkiten heidän omista lähtökohdistaan käsin, relativistisella otteella.

Tutkimukseni luotettavuutta nostavat monipuolisesti käyttämäni teoreettiset käsitteet ja kulttuurinen viitekehys, joiden avulla olen pystynyt tarkastelemaan ilmiötä useasta eri näkökulmasta. Olen myös onnistunut löytämään yhteyksiä aiemman ulkosuomalaisista naisista tehdyn tutkimuksen ja oman aineistoni välillä. Tämän tutkimuksen luotettavuutta olisi voinut kohentaa lisäksi kuitenkin vaikkapa menetelmä- tai tutkijatriangulaatiota käyttämällä, joskin se olisi ollut käytännössä haastavaa työläytensä vuoksi (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2009). Osa kirjoituspyyntöön reagoineista henkilöistä pyysi kirjoittamisen sijaan mahdollisuutta haastatteluun, kuten edellisessä luvussa totesin. Haastatteluaineiston käyttö kirjoitusaineiston lisänä olisi todennäköisesti tuonut lisäarvoa triangulaation kautta, mutta jätin mahdollisuuden käyttämättä, sillä vastaanottamani kirjoitukset tuntuivat riittävän aineiston alkaessa kyllääntyä. Sen sijaan olen käyttänyt useampia teoreettisia näkökulmia ja yhdistänyt aiempaa tutkimusta sekä relevantteja tilastoja tukemaan tulkintojani. Laadullisen tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää samoin kuin tilastollisin menetelmin saatuja tutkimustuloksia. Siitä huolimatta yksittäisessäkin on luonnollisesti yleisen elementti, jonka esiin tuominen vaatii perusteellista tarkastelua. (Hirsjärvi ym. 2004, 171.)

Olen pyrkinyt valitsemaan tutkimukseni kohteet niin, että he muodostaisivat usealla kriteerillä toisiinsa rinnastettavan joukon. Tästä syystä muun muassa jätin yhden kirjoituksen tutkimuksestani pois, kuten aiemmin kuvasin. Tutkimuksen informantit tulisi valita siten, että heillä olisi ensikäden tietoa tutkittavasta aiheesta ja he olisivat kiinnostuneita

siitä (Eskola & Suoranta 1998, 66). Julkaisemalla yleisesti nähtävillä olevan kirjoituspyynnön, kutsuin halukkaita henkilöitä osallistumaan tutkimukseeni. Voitanee turvallisesti olettaa, että yhteyttä ottaneet henkilöt olivat aiheesta kiinnostuneita ja myös innostuneita, mistä kielii aineiston runsaus ja informanttien huolellinen aihepiirin pohdinta. Tekemällä edellä mainitut valinnat pyrin vaikuttamaan tutkimukseni yleistettävyyteen. Aineistovalintojen lisäksi laadullisen tutkimuksen luotettavuuteen voi vaikuttaa siirrettävyydellä, joka tarkoittaa muun muassa teoreettisten käsitteiden käyttämisessä toisenlaisissa yhteyksissä, kuin alun perin on tehty. Lisäksi sillä voidaan tarkoittaa tutkimustulosten soveltamista toisenlaiseen tutkimusympäristöön. (Saaranen-Kauppinen & Puusniikka 2009, 51.) Olen pyrkinyt tekemään oman tutkimukseni siirrettävyyttä näkyväksi muun muassa vertailemalla tutkimustuloksiani muihin tutkimuksiin, joiden samantapaiset tulokset vahvistavat myös oman tutkimukseni luotettavuutta (esim. Oksanen 2007; Järvinen-Tassopoulos 2007).

7.2 Kirjoitusten kaivauksilla

Minkälaisia ihmisiä tutkimukseen osallistuneet naiset sitten ovat? Millainen tausta heillä on? Mistä he kirjoittivat? Tämän kappaleen tarkoituksena on antaa aineistosta ja informanteista kattava yleiskuva. Arkeologiametaforaa käyttäen olemme aineiston kaivausten äärellä.

Sopeutumisen mittaaminen on tuottanut hankaluuksia kaikille sitä tutkineille tieteilijöille. Sopeutumisen operationalisointi on erittäin hankalaa, mutta pyrin ensin yleistetyn aihejakauman avulla selventämään, mitkä aihealueet toistuivat informanttien kirjoituksissa runsaasti ja toisaalta, mitkä aihealueet olivat vähemmän suosittuja (ks. taulukko 3). Akkulturaatioryhmäjaottelun mukaan kiinnitin huomiota siihen, oliko informantin muuttosyy alun perin vapaaehtoinen vai pakotettu ja oliko tämän odotettu oleskelu maassa luonteeltaan väliaikaista vai pysyvää. Kuten jo aiemmin totesin, muuton vapaaehtoisuuden ja pysyvyyden perusteella muuttajat voidaan jakaa neljään ryhmään: oleskelijoihin/vierailijoihin, turvapaikanhakijoihin, siirtolaisiin sekä pakolaisiin. (Berry ym. 2011, 310–311.) Tutkimukseni informanteista valtaosa (13) kuului oleskelijat/vierailijat -ryhmään ja loput (3) siirtolaisiin.

Eniten informantit kertoivat sopeutumiseen ja paikalliskontakteihin luokittelimistani asioista. Muita suosittuja aihepiirejä olivat tapakulttuuri, ihmissuhteet, länsimaalaisuus ja naisen asema. Huomionarvoista on, että suomalaisuudesta kirjoitettiin hyvin niukasti ja kirjoitusten painotus olikin kiinalaisuudessa. Kirjoittajat tuntuivat olettaavan suomalaisuuden olevan lukijalle niin tuttua, ettei sitä tarvitse selittää. Suomalaisuus kuitenkin nousi esiin alkuperäisilmauksissa usein, mutta siten, että ilmauksen varsinainen aihe oli esimerkiksi tapakulttuuri tai kuten seuraavassa esimerkissä, koti-ikävä.

Vapaan Suomen maan kansalaisena kaipaen välillä aamuisin ilmestyvää sanomalehteä ja jatkuvalla syötöllä luettavia suomalaisia tv-uutisia sekä erilaisia ajankohtaisohjelmien lähetyksiä. (Paula, kotirouva)

Edellisessä esimerkissä Paula puhuu koti-ikävän lisäksi sanattomasti myös Kiinasta – sanomalla Suomen olevan vapaa maa, hän antaa lukijan samalla olettaa, että nykyinen asuinpaikka ei sitä ole. En lähtenyt kuitenkaan analysoimaan ilmausten rivienvälejä, vaikka tämäntyyppisiä huomioita toisinaan otankin esiin. Seuraavaan taulukkoon olen koonnut kirjoituksista luokittelimieni aiheiden esiintyvyyksiä kertojaprofiileittain.

Taulukko 3. Kirjoitusaiheiden esiintyvyys kertojaprofiileittain.

Ilmauksen aihe	Opiskelija	Uranainen	Kotirouva	Yhteensä
Sopeutuminen	10	9	18	37
Paikalliskontaktit	12	14	10	36
Tapakulttuuri	9	11	5	25
Ihmissuhteet	8	7	6	21
Länsimaalaisuus	8	6	4	18
Naisen asema	6	3	7	16
Hierarkiat	5	6	2	13
Oma asenne	1	4	8	13
Taloudellinen asema	2	4	7	13
Valmistautuminen	4	4	5	13
Mukautuminen	2	1	7	10
Elämästä nauttiminen	1	3	5	9
Yhteisöllisyys	1	4	4	9
Kotiapu		1	5	6
Ennakkomielikuvat	3		2	5
Työmoraali		3	2	5
uhkaava/pelottava tilanne	1		4	5
Kiinalainen yhteiskunta	2	1	1	4
Koti-ikävä		1	3	4
Sattumukset	1	2		13
Suomalaisuus			2	2
Yhteensä	76	84	107	267

Vaikuttaa siltä, että pääpiirteissään suosituimmat aiheet ovat jokaisella profiililla samat. Kokosin informanteista myös muutamia perustietoja seuraavaan taulukkoon (taulukko 4). Olen merkinnyt taulukkoon informantille antamani pseudonyymien, ikäryhmän, koulutustason (korkeakoulututkinto kyllä/ei tai opiskelee tällä hetkellä), alkuperäisen Kiinaan muuttosyyntä, muuton luonteen (pysyvä/väliaikainen), lasten lukumäärän ja Kiinassa kirjoitushetkellä oleskellun ajan pituuden vuosissa.

Taulukko 4. Perustietoja tutkimukseen osallistuneista informanteista ja heidän muutostaan ja oleskelustaan Kiinassa.

Pseudonyymi	Ikäryhmä	Ylempi korkeakoulututkinto	Muuttosyy	Muuton luonne	Lapsia	Aika Kiinassa (vuosissa)
Veera	20-24	Opiskelee	Opiskelu	Väliaikainen	0	1,5
Pinja	24-29	Kyllä	Opiskelu	Pysyvä	0	3
Anna-Mari	25-29	Opiskelee	Oma työ	Väliaikainen	0	1
Inka	25-29	Opiskelee	Opiskelu	Väliaikainen	0	1
Sini	30-34	Kyllä	Puolison työ	Väliaikainen	2	0,5
Elina	35-39	Kyllä	Puolison työ	Väliaikainen	2	3
Ira	35-39	Ei	Puolison työ	Väliaikainen	1	5
Riina	35-39	Kyllä	Puolison työ	Väliaikainen	2	6
Leena	35-39	Kyllä	Opiskelu	Väliaikainen	0	2
Pauliina	35-39	Kyllä	Opiskelu	Väliaikainen	Ei tietoa	7
Paula	40-44	Kyllä	Puolison työ	Pysyvä	0	10
Eeva	40-44	Kyllä	Opiskelu	Väliaikainen	0	9
Kaisa	40-44	Kyllä	Puolison työ	Väliaikainen	2	5
Meri-Tuulia	40-44	Kyllä	Oma työ	Väliaikainen	0	5
Sari	50-54	Kyllä	Puolison työ	Väliaikainen	1	4
Malin	50-54	Ei	Oma työ	Pysyvä	1	5

Kolme kirjoittajaa ovat yliopisto-opiskelijoina, opiskelijavaihdon kautta tai muuten Kiinassa opiskelevia, seitsemän kotiäitinä tai -rouvana Kiinassa asuneita, kolme Kiinassa tällä hetkellä töissä olevaa. Loput kolme ovat jo palanneet Suomeen ja ovat joko kotiäitinä, työssä ja opiskelemassa. Huomionarvoinen seikka on, että kirjoittajista kaikilla paitsi yhdellä on vähintään yksi korkeakoulututkinto tai sitä ollaan opiskelemassa parhaillaan. Joukon vanhimmalla on opistotasoinen tutkinto sekä toinen ammattitutkinto. Voidaan siis sanoa, että kirjoittajat ovat keskimääräistä koulutetumpaa väkeä. Naiset ovat pääosin tulleet miehensä mukana työkomennukselle Kiinaan, jolloin myös miehet ovat todennäköisesti

korkeakoulutettuja. Naisista he, jotka eivät ole muuttaneet miehen työn vuoksi, ovat muuttaneet opintojen tai oman työnsä vuoksi. Korkeammin koulutetut henkilöt voivat myös kokea kirjoittamisen helpommaksi, koska ovat tottuneempia sitä tekemään. Saattaa olla, että keskimäärin korkeammin koulutetut henkilöt katsovat tarpeelliseksi ja mielenkiintoiseksi ottaa osaa tutkielmaani, jolloin korkeakoulutettujen kirjoittajien osuus korostuu. Huomionarvoista on myös se, että 9 kirjoittajaa on kotoisin jostakin Suomen kymmenestä väkirikkaimmasta kunnasta ja 13 kirjoittajaa ilmoittaa viimeiseksi suomalaisiksi asuinpaikakseen jonkin näistä kymmenestä. Toisin sanoen, neljännes kirjoittajista on jo Suomessa olonsa aikana muuttanut pikkupaikkakunnalta isompaan kaupunkiin ennen Kiinaan muuttoa. Osalla varmaankin syynä ovat olleet opinnot. Todennäköisesti kuitenkin muuttajat ovat olleet ainakin jokseenkin pikkupaikkakuntalaisista ennakkoluulottomimmasta päästä jo aiempia elämänvalintoja tehdessään.

Huomionarvoista on, että omista informanteistani kukaan ei kutsu itseään kiinansuomalaiseksi, enkä ole sitä muistakaan Kiinassa asuvista suomalaisista tehdyistä tutkimuksista löytänyt. Onko mahdollisesti niin, että Kiinan suomalaisyhteisö ei ole tarpeeksi tiivis siihen, että suomalaiset identifioituisivat kiinansuomalaisiksi? Kiinassa oleskelun syyt – esimerkkinä työkomennukset ja vaihto-oppilasvuodet – johtavat usein myös siihen, että Kiinaa ei pidetä vakituisena asuinpaikkana. Siellä ollaan vain käymässä.

Huomasin kiinnostavan seikan myös kirjoitusten sävyssä: toiset kirjoittivat lähes kaiken – myös negatiiviset kokemukset – positiiviseen sävyyn, kun taas toiset olivat kriittisempiä, negatiivisempia tai jopa vihamielisiä omissa kirjoituksissaan. Vaikuttaa siltä, mikä luonnollista onkin, että sopeutumisen halu, ja siten ennustettavissa oleva sopeutumisen taso, näkyy kirjoituksissa usein myönteisenä (hyvin sopeutunut) tai kielteisenä (huonommin sopeutunut) sävynä.

8 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Akkulturoivat ryhmät voidaan erotella kolmen eri periaatteen mukaisesti: muuton vapaaehtoisuuden, liikkuvuuden sekä oleskelun pysyvyyden mukaan. Yksilön akkulturaatioprosessia voidaan tutkia kahdesta näkökulmasta: psykologisen ja sosiokulttuurisen sopeutumisen kannalta. (Esim. Berry ym. 2011, 310.) Tutkimuksessani keskityin akkulturoivista ryhmistä oleskelijoihin (sojourners) ja tässä kappaleessa tarkastelen yksilölähtöisesti heidän sopeutumistaan sekä psykologisen että sosiokulttuurisen sopeutumisen kautta. Aluksi käsittelen kiinansuomalaisten naisten sopeutumiskokemuksia Kiinan ja Suomen välisten kulttuurierojen kautta ja tutkin, mikä Kiinan sosiokulttuurisessa ympäristössä tekee sopeutumisesta erityislaatuista. Muuttosyiden pohjalta tyypittelin informantit kertojaprofiileihin, joita aineistostani nousi esiin kolme; opiskelija, uranainen ja kotirouva. Profiileja voi kirjoittajalla olla samanaikaisesti useampia (primaari- ja sekundaariprofiili), mutta yleensä kuitenkin niin, että toinen profiileista on selvästi näkyvämpi tai vahvempi. Henkilö voi olla myös siirtymävaiheessa profiilista toiseen. Kuvailen jokaisen pääprofiilityypin erikseen käyttäen runsaasti aineistosta löytyviä esimerkkejä ja pohdin heidän identiteettityötään kertojaprofiilin viitekehyksessä.

8.1 Sopeutumisen kiinalaisia erikoisuuksia

[...] kiinalainen mentaliteetti ja elämisen tavat eivät tahdo aueta länsimaalaiselle, vaikka osaisi kieltäkin. (Sari, kotirouva)

Suomalaisesta vinkkelistä tavalliset kiinalaiset ovat epäkohteliaita, sylkevät, syövät ruokaa sottaisesti ja sylkevät luut pihalle. (Veera, opiskelija)

Jokaiseen kulttuuriin kuuluu omat erityispiirteensä ja Kiinan ollessa niin kovin erilainen verrattuna suomalaiseen kulttuuriin, moni kirjoittaja on kokenut ongelmia sopeutumisessaan. Kulttuuriset normit ja niiden erot tekevät kommunikoinnista hankalaa, vaikka yhteinen kieli löytyisikin. De Mente (2008, 38) puhuu *tilannekohtaisesta etiikasta* (situational ethics). Kiinalaisen kulttuurin eettiset periaatteet, joiden mukaan toimitaan, ovat monesti tilannesidonnaisia. De Mente (emt.) erottelee periaatteet kolmeen erilaiseen tyyppiin: kiinalaiseen, länsimaalaiseen ja kommunistiseen etiikkaan. Ensimmäinen edustaa konfutselaisuuden, taolaisuuden ja buddhalaisuuden muokkaamia sosiaalisen elämän normeja. Toinen tyyppi, länsimaalainen normisto, on puolestaan erityisen näkyvä liike-

elämässä ja länsimaalaista etiikkaa pidetäänkin siellä jo standardina. Kommunistinen normisto on taas esillä keskushallinnossa ja ylipäänsä poliittisessa elämässä.

Hofsteden ja kollegoiden (Hofstede, Hofstede & Minkov 2010, 60–61; 103–113) mukaan Suomi kuuluu pienen valtaetäisyyden individualistiseen kulttuuriin. Valtaetäisyysindeksillä mitataan kulttuurin jäsenten mieltymystä kahden ääripään välillä. Suuri valtaetäisyys tarkoittaa mieltymystä paternalistiseen, auktoritatiiviseen johtamistyyliin, jossa esimiehen tai muuten korkeammassa asemassa olevan henkilön lähestyminen ei ole luontevaa tai edes sallittua. Pienen valtaetäisyyden kulttuureissa korkeammassa asemassa olevaa henkilöä toivotaan olevan helppo lähestyä ja tavallisesti halutaan tämän ottavan myös konsultatiivisempaa ja päätöksentekoon osallistavampaa roolia. Valtaetäisyysindeksin suhteen samalla tavalla Suomen kanssa kategorisoituja maita ovat muun muassa Viro ja Liettua. Muut pohjoismaat ovat valtaetäisyyden suhteen jotakuinkin samalla viivalla, mutta hieman individualistisempia Suomeen verrattuna. Kiina puolestaan on nelikentän vastakkaisessa kulmassa: suuren valtaetäisyyden kollektivistinen kulttuuri. Samantyyppisiä muita maita ovat Bangladesh, Singapore ja Länsi-Afrikka. Hofstede ym. (emt.) huomasivat yhteyden siinä, että usein kollektivistisissä kulttuureissa on suurempi valtaetäisyys, kuin individualistisissa kulttuureissa. Jos yksilöt ovat toisistaan riippuvaisia, he ovat usein myös riippuvaisia johtajistaan. Kollektivistisille yhteisöille tyypillisiä piirteitä ovat perheen suuri koko (ei ydinperhemallia), voimakas jako 'meihin ja muihin', ystävyyssuhteet perustuvat asemaan yhteisössä eivätkä niinkään henkilökohtaisiin suhteisiin, yhteisön arvot ovat henkilökohtaisia ajatuksia tärkeämpiä ja yhteisön menestys menee oman menestyksen edelle. Aiemmin mainitut kulttuuriset piirteet tulivat monesti esiin myös informanttien kertomuksissa.

Konfutselaiset hierarkiat, kollektivistinen yhteisöllisyys, kasvot ja guānxì ovat suomalaiselle Kiinaan muuttajalle uusia näkökulmia arkielämään ja sosiaalisen kanssakäymisen aineksia. Seuraavissa alakappaleissa erittelen suomalaisnaisten sopeutumiseen vaikuttavia kiinalaisuuden erityispiirteitä antaen informanttien äänten kuulua kirjoituskatkelmien kautta. Ensiksi informantit kertovat ennakkomielikuvistaan liittyen kiinalaisuuteen ja toisaalta siitä, miten suhtautuivat, kun he kohtasivat arkitodellisuuden. Toisessa kappaleessa suomalaisnaisten kokemusten ja esimerkkien kautta saadaan näkökulmaa kiinalaiseen yhteisöön. Informantit kohtaavat tällöin konfutselaisuuden, kasvot-käsitteen ja guānxìn. Kolmanneksi erittelen suomalaisnaisten kohtaamisia kiinalaisten kanssa ja erityisesti

kommunikaation kulttuurisidonnaisuutta. Viimeiseksi käsittelen informanttien kokemuksia asemastaan kiinalaisessa kulttuurissa länsimaalaisina naisina. Samalla he kertovat ulkopuolisuuden tunteistaan suhteessa paitsi kiinalaiseen yhteisöön, myös muihin heille mahdollisiin viiteryhmiin.

8.1.1 Hiljaiset ja häveliäät

Muutto Kiinaan oli monelle kirjoittajalle ensimmäinen konkreettinen kosketus aasialaiseen kulttuuriin. Voimakkaat ennakkomielikuvat värjivät ensimmäisiä viikkoja ja kuukausia, kunnes yksi kerrallaan joko kumoutuivat tai muokkautuivat realistisemmiksi. Informanttien kertomuksista välittyy kolme erilaista tapaa, joilla he valmistautuivat muuttoon: Osa opiskeli kieltä ja kulttuuria jo kotimaassa hankkien tietoa ja välineitä tulevan varalle. Toiset puolestaan perustivat mielikuvansa kiinalaisiin elokuviin, kirjoihin ja toisaalta koulussa opittuun tietoon. Kolmas ryhmä päätti tietoisesti olla ottamatta mistään selvää etukäteen ja ottaa tulevan vastaan ilman ennakoasenteita. Informantit jakautuivat näiden ryhmien kesken hyvin tasaisesti eikä mitään merkittäviä eroja eri kertojaprofiilien välillä ollut. Etukäteen kieltä ja kulttuuria opiskelleet kokivat päivittäiselämän järjestämisen ja yhteisössä toimimisen jokseenkin helpommaksi kuin muut – olihan heillä hieman etukäteistietoa esimerkiksi tapakulttuurista. Kirjoihin, koulutietoon ja elokuvaan mielikuvansa perustaneet hämmästyivät todellisuutta kenties eniten. Se ei vastannut etukäteen luotuja mielikuvia ja ne osoittautuivat stereotyyppisiksi.

Minulla oli se ennakkokäsitys että kiinalaiset ovat erittäin viisaita, filosofisia ja älykkäitä. (Malin, uranainen)

Muuttaessani Kiinaan odotin tapaavani myös kommunismin alistamia, hiljaisia ja häveliäitä ihmisiä. (Paula, kotirouva)

Kiina on modernisoitunut huimaa vauhtia ja varsinkin maan suurimmat kaupungit, joissa lähes kaikki informanttini asuvat, voivat yllättää muuttajan, joka kuvittelee saapuvansa polkupyörien, temppelien sekä varautuneiden ja kohteliaiden aasialaisten keskelle. Mykkänen (2004, 127–129) toteaa, että vaikka suuret kaupungit näyttävät moderneilta ulospäin pilvenpiirtäjiineen, niiden kehitystä jarruttaa vanhentunut pankkijärjestelmä, korruptio, piratismi ja lakijärjestelmän puutteet. Sari kertoo asuneensa muissakin maissa Suomen ja Kiinan lisäksi ja hämmästelee sitä, ettei niin sanottu kulttuurishokki iskenyt

häneen missään vaiheessa. Hän pohtii suurimman syyn kultturishokin puutteeseen olleen todennäköisimmin siinä, ettei Kiinassa ole koskaan yksin ja elämä näkyvä kaikkialla.

Vahvat ennakkomielikuvat kiinalaisesta kulttuurista ja katukuvasta ovat osoittautuneet useammin vääriksi kuin oikeiksi. Naisten kertomuksista käy ilmi, että vaikka kiinalaisten mielikuva länsimaista on monesti liioitellun positiivinen, myös Kiinaan muuttavilla länsimaalaisilla on harhakäsityksiä vastassa odottavasta elämästä. Monet kirjoittajat mainitsivat Sarin (kotirouva) ja Malinin (uranainen) tavoin romantisoineensa Kiinan elokuvien ja kirjojen perusteella toisenlaiseksi, siispä ensireaktio maahan saavuttaessa saattoi olla pettymys.

Niitä voisi luonnehtia lähinnä sellaisiksi romanttisiksi ajatuksiksi, joissa kietoutuivat yhteen elokuvien, kirjallisuuden ja kaikenlaisten kertomusten aineksia, maopukuisia pyöräilijöiden armeijoita, lettipäisiä miehiä, riksoja jne. [...] Kiinan itärannikon modernius pääsi yllättämään, vaikka olinkin siitä tietoinen. Olin ehkä vähän suruissani (ja ehkä loukkaantunut myös) siitä, että minulta oli viety ”oikea ja aito” Kiina! (Sari, kotirouva)

Informanteistani Ira (kotirouva) ja hänen miehensä saivat lähettävän yrityksen puolesta sopeutumisvalmennusta, jolla annettiin tietoa kiinalaisista tavoista ja historiasta. Ira koki kurssin hyödylliseksi sosiokulttuurisen sopeutumisen kannalta. Vastaavaa taustatukea omalle sopeutumiselleen saivat myös osa komennukselle lähteneistä uranaisista. Ennakkomielikuvien suuri kuilu todellisuuden kanssa Kiinan tapauksessa selittyy – ainakin osin – vuoden 1979 kulttuurivallankumouksella, jossa kommunistinen hallinto uudelleenarvioi kaikki perinteiset sosiaaliset arvot ja käytännöt. Tästä johtuen Kiinaan matkaava henkilö saattaa yllättyä suurestikin. Vaikka Kiinan kulttuurihistoria onkin tuhansia vuosia vanha, hallinto on tehnyt useita massiivisia koko maan kattavia muutoksia viime vuosikymmeninä. (Pan & Kádár 2011, 8.)

Avoimin mielin Kiinaan lähteneet noudattivat samaa asennetta myös maassa asuessaan. Heidän kirjoituksistaan välittyy avoimuus ja arkipäiväisiin sattumuksiin (ja hankaluuksiinkin) positiivisesti suhtautuminen. Lähestulkoon kaikki kirjoittajat kertoivat odottaneensa pelonsekaisin tuntein Kiinaan muuttoa. Suurin osa kirjoittajista kertoo sopeutuneensa kiinalaiseen elämänmenoon kohtuullisen vaivattomasti, vaikka esimerkiksi Sari sanookin varautuneensa ”kahvimaidottomiin vuosiin”. Malin (uranainen) kuvailee kiinalaista katukuvaa sitä ensimmäistä kertaa näkevän suomalaisen silmin. Kirjoituksesta

kuulua läpi yhtä lailla ihmetys, hämmästyminen, pelko, ihastus kuin inhotuskin. Huolimatta tunteiden sekamelskasta, Malin korostaa lopuksi erilaisuuden ja seikkailun viehätystä.

Matkalla kauppaan katsoin ihmeissäni ihmisiä. Oli paljon autoja, polkupyöriä ja sähkömopoja eikä liikennesäännöistä ollut tietoaakaan. En tiennyt että täällä liikutaan sähkömopoilla - nämä hiljaiset, salakavalat, sydänkohtauksia jalkakäytävällä aiheuttavat helvetinkoneet. Näin mopoja ja pyöriä jotka olivat lastattu täpötäyteen tavaroita ja tuijotin suu auki. Yksi oudoimpia oli mopo jossa oli kolme possun-raatoa, sorkat raahasivat asfalttia, yäk! Yksi rekka-auto oli täpötäynnä kanahäkkejä, ainakin 5 kerrosta korkea. Yhden häkin ovi aukesi ja kana lensi automme tuulilasiin joka peittyi kananverestä. Oli kyllä eksotiikkaa heti ensimmäisenä päivänä! Kaikki tuntui kuitenkin jännittävältä sekä erilaiselta ja nautin täysin siemauksin. (Malin, uranainen)

Kuten aiemmin totesin, positiivisella asenteella on suuri merkitys yksilön psykologiseen sopeutumiseen. Oksasen (2006, 88) haastatteleminen singaporensuomalaisista naisista osasi korosti uusiin kokemuksiin avoimesti ja positiivisesti suhtautumista ja ajatteli niitä seikkailuna. Sama tuli esille myös omasta aineistostani. Oksanen yhtyy Seidmanin (1998, 64) näkemykseen siitä, että tätä puolta korostaessaan haastateltavat todennäköisesti painiskelevat vaikeiden kokemusten kanssa. Henkilöt joutuvat tietoisesti valitsemaan suhtautumistapansa haastaviin asioihin ja he ikään kuin pakottavat itsensä suhtautumaan niihin positiivisesti: aivan kuten Malin edellisessä katkelmassa kuvailee ensimmäisen päivän järkyttävää tapahtumaa ja lopuksi päättää suhtautua siihen erilaisen ja uuden innokkaana kokemisena.

8.1.2 Suurta teatteria ja katkeamatonta peliä

Ensimmäisten viikkojen kokemusten jälkeen, uuteen maahan muuttanut henkilö alkaa havainnoida toistuvia, mieltään askarruttavia ilmiöitä, joita saattaa olla hankala ymmärtää ja liittää aiempaan kokemusmaailmaan. Kiinalaiselle kulttuurille tyypillisiä, suomalaisesta kulttuurista eroavia ilmiöitä on paljon. Konfutselaisuuden, buddhalaisuuden ja taolaisuuden muodostama sekoitus erilaisia, suomalaisittain hämmentäviäkin, näkymättömiä sosiaalisia rakenteita ja kulttuurisia normeja säätelevät päivittäistä elämää. Nämä rakenteet ja normit tulevat näkyviksi tilanteissa, joissa keskenään kanssakäymisissä olevat henkilöt tulevat eri kulttuuritaustoista, joiden tavat ja normistot eivät kohtaa.

Kirjoitusten perusteella suomalaisnaisille oli jo ennen Kiinaan muuttoa selvillä yhteiskunnan hierarkkisuus. Yleisesti ajateltiin, että aseman hierarkiassa määrittelee ikä, yhteiskunnallinen asema ja sukupuoli. Kirjoittajat olivat kuitenkin selvästi hämmästyneitä siitä, kuinka heidän oma paikkansa hierarkiassa oli tilannesidonnainen ja hankalasti määriteltävä. Paikallisten tulkinnat heidän asemastaan johtivat toisinaan suuriinkin yllätyksiin. Seuraavassa Sarin (kotirouva) esimerkki valaisee juuri tällaista tilannetta, jossa kiinalaisten tulkinta pienikokoisesta, vaaleahiuksisesta suomalaisnaisesta johtaa siihen, että tämä asetetaan hierarkiajärjestelmän sääntöjen perusteella parhaiten sopivaan asemaan.

Heille minä olin samanaikaisesti valkotukkainen vanhus (kiinalaisen tukka voi olla valkoinen vain vanhoilla, koska sitä ei vaalennusaineillakaan saa kuin korkeintaan oranssiksi) ja toisaalta pieni (153cm) saporopäinen tyttö. Olemukseni sai aikaan paljon positiivisia reaktioita. Monet tulivat koskettelemaan hiuksiani, halailivat minua ja kerran eräs vanhus ryhtyi oikein minua syöttämäänkin! Niinpä pudottautuminen kiinalaiseen elämäntyyliin oli herttaisen pehmeää. Missä vain liikuinkin, niin kaikki kävi jollakin tapaa helposti. Kun sitten paria vuotta myöhemmin leikkasin hiukseni aivan lyhyeksi, tuli minusta kerralla vanhus! Hississä naapuri kysyi, joko olen täyttänyt 70. [kaupungin nimi poistettu]ssa taas herrasmies totesi, että olen varmaan jo 80, mutta että kehoni näyttää silti olevan melko hyvässä kunnossa. Vaikka se, että minua pidetään toisinaan täällä hyvin vanhana, hieman kutistaa naiseuden tunnetta, tuo se samalla mukanaan senioriteetin hyviäkin puolia. Koska minua luullaan vanhaksi, saan myös sen mukaista kohtelua. Esimerkiksi bussissa – täpötäydessäkin – saan usein istumapaikan. Saporilla se ei irronnut! (Sari, kotirouva)

Edellinen esimerkki kuvaa hyvin sitä, kuinka ulkonäkö tulkitaan oman kotikulttuurin värittämän kokemusmaailman kautta. Sari on ulkoisesti niin erilainen paikallisiin nähden, että heidän on hankala määritellä ja tulkita sellaisia perusasioita – kuten ikää ja terveydentilaa – joita yleensä voidaan päätellä jossain määrin ulkonäön perusteella. Kiinalaisille hiusten pitäminen saporilla toimi kulttuurisena merkinä siitä, että Sari on tyttölapsi, vaikka vaaleahiuksinen onkin. Kun Sari leikkasi hiuksensa lyhyeksi, niiden väri yhdessä lyhyen hiusmallin kanssa johti tulkintaan hyväkuntoisesta vanhuksesta. Saporopäisenä häntä kohdellaan kuin lasta, kiinalaiseen tapaan hyvin suorasukaisesti hellien ja jopa syöttäen, lyhythiuksisena puolestaan hän kohoaa hierarkiassa suoraan korkealle ja saa siihen liittyviä etuoikeuksia. Sarin sopeutumisen kannalta on tärkeää huomata hänen rento ja heittäytyvä, positiivinen suhtautumistapansa tällaisiin tilanteisiin.

Informanttien kokemusten perusteella heihin suhtaudutaan yleensä varsin kunnioittavasti. Ulkomaalaisuus ja länsimaalaisuus koetaan kiinalaisuutta korkea-arvoisemmaksi, paitsi byrokratian rattaissa virkamiesten kanssa toimittaessa. Silloin länsimaalaisuutta tärkeämpää on korkeatasoinen guānxì-verkosto. Informantit eivät yleensä kokeneet sukupuoleen liittyvää alemmuudentunnetta tai syrjintää vaan tunsivat, että heitä kohdeltiin tasa-arvoisesti kaikissa tilanteissa paikasta riippumatta. Työelämässä naiseus koettiin jopa hyödylliseksi: kiinansuomalainen nainen jäi helposti mieleen länsimaalaisuutensa ja sukupuolensa vuoksi. Silloin, jos suomalaisnaisen seurassa oli länsimaalainen mies, naiset kuitenkin kokivat kiinalaisten kohdistavan puheensa pääasiassa miehelle ja tulkitsivat silloin länsimaalaisen miehen olevan hierarkiassa korkeammalla. Jos taas suomalaisnainen oli kiinalaisen miehen seurassa, länsimaalainen nainen näytti nostavan kiinalaismiehen statusta. Kaiken tärkein statuksen mittari oli kuitenkin ikä. Jos seurueessa oli joku selvästi muita vanhempi, tämä oli tilannekohtaisen hierarkian ylimpänä. Alla olevaan taulukkoon olen koonnut aineiston perusteella suomalaisnaisen hierarkkista asemaa määrittelevät tekijät siinä tärkeysjärjestyksessä, kun ne aineiston mukaan ilmenevät.

Taulukko 5. Konfutselaisten hierarkiaperiaatteiden tärkeysjärjestys kiinansuomalaisten naisten kokemusten perusteella.

Hierarkiassa ylempänä	Hierarkiassa alempana
vanhempi	nuorempi
korkea ammatillinen asema	matala ammatillinen asema
länsimaalainen	kiinalainen
mies	nainen

Ulkomaalaisuuden – ja erityisesti länsimaalaisuuden – sijoittumisesta konfutselaiseen hierarkiajärjestelmään en löytänyt aiempia sosiaalitieteellisiä tutkimuksia. Viittauksia länsimaalaisten sijoittumisesta hierarkiajärjestelmässä kuitenkin löytyi jonkin verran, lähinnä kauppatieteellisistä ulkomaankomennuksia tarkastelleista tutkimuksista (Lauring & Selmer 2013, 533). Niissä todettiin muun muassa, että työmenestys Kiinassa ulkomaankomennuksilla oli sitä parempaa, mitä vanhempi henkilö oli kyseessä. Tutkimuksessa vertailtiin myös työsuorituksen paremmuutta pohjoiseurooppalaisessa kontekstissa ja todettiin, että suoriutuminen oli parempaa Kiinassa. Tämän oletettiin johtuvan konfutselaisten periaatteiden mukaisesta iän tuomasta vallasta ja kunnioitettavasta

asemasta, mitä Pohjois-Euroopassa puolestaan ei ole. (Emt.) Oman aineistoni perusteella länsimaalaisuus arvostetaan sukupuolta tärkeämmäksi hierarkia-asemaa mittaavaksi tekijäksi, mutta ammatillinen asema on kuitenkin länsimaalaisuutta painavampi muuttuja. Myös Suomessa ikä ja asema vaikuttavat tilannekohtaiseen hierarkiaan – yleensä vanhempi ja/tai korkeammassa asemassa oleva nähdään päätöksentekijänä ja tällä oletetaan olevan enemmän sosiaalista pääomaa (Huang & Aaltio 2014, 17).

[...] (kiinalaiset) suhtautuivat minuun ennen kaikkea ulkomaalaisena, ei niinkään naisena. Länsimaalaisella on Kiinassa korkea status, eikä minua vähätelty sukupuoleni vuoksi. (Riina, kotirouva)

Ennemmin kiinalaisten suhtautumiseen vaikuttaa käyntikortin titteli ja ikä. (Kaisa, uranainen)

Kiinassa käyntikorttien sosiaalinen merkitys on suuri. Niitä käytetään paitsi apuna vasta tavattujen tuttavien nimen ja aseman muistamiseen, myös hierarkiasuhteiden määrittely tilannekohtaisesti on helppo tehdä, kun perustiedot vaihtuvat tervehtiessä. Ulkoisen olemuksen perusteella pystytään yleensä arvioimaan kuka tilanteessa on vanhin, eli samalla arvostetuin – ja jolla on todennäköisesti eniten sosiaalista pääomaa (Chow & Ng 2004). Jos kaikki paikallaolijat ovat jotakuinkin saman ikäisiä, käyntikortit auttavat arvoaseman jatkomäärittelyssä. Näin kukin löytää sosiaalisissa tilanteissa vaivattomasti oman paikkansa ja keskustelua on helppo jatkaa. Samalla paikallaolijat tietävät kuka heille on todennäköisesti se hyödyllisin kontakti tulevaisuudessa, vaikkapa uutta työpaikkaa etsiessä. Vaihdettujen käyntikorttien valtava lukumäärä symboloi Kiinassa henkilön guānxi-verkoston laajuutta. Sain omakohtaisesti kokea käyntikorttien tärkeyden, kun olin liikematalla ollessani yksin ravintolassa syömässä. Se on kiinalaisittain hyvin epätavallista ja olinkin varsinainen nähtävyys paikallisille tilatessani kiinaksi. Hetken kuluttua viereisen pöydän nainen alkoi keskustella kanssani ja jatkoinkin juttelua hänen ja hänen seurueensa kanssa koko ruokailuni ajan. Jonkin ajan kuluttua nainen tarjosi minulle käyntikorttinsa ja tietysti aioin antaa hänelle omani myös. Olin kuitenkin unohtanut käyntikorttini hotellihuoneeseen. Pettymys valahti naisen kasvoille ja aistin myös jonkinlaista tuohtumusta. Miten ihmeessä joku voi unohtaa ottaa käyntikortit mukaan?

Tutkimuksessaan guānxista nykypäivän konfutselaisessa yhteiskunnassa, Hwang kollegoineen erotteli guānxi-verkoston luomiseen ja sen ylläpitämiseen tarvittavia keinoja (Hwang, Golemon, Chen, Wang, & Hung 2009). He myös luokittelivat näitä

tärkeysjärjestykseen kyselytutkimuksen perusteella, johon vastasi 411 henkilöä. Tärkeimpinä guānxì-suhteen luomisen tapoina vastaajat pitivät ihmissuhteiden vahvistamista sukulaisiin ja ystäviin sekä opiskelutovereihin ja kollegoihin, aktiivista uusien tuttavuuksien hankkimista sekä sukulaisten ja ystävien kautta saatuja uusia kontakteja. Tutkimuksen mukaan tärkeimpinä guānxìn ylläpitämisen keinoina puolestaan pidettiin teellä tai kahvilla käymistä ja yleistä jutustelua, toisen muistamista puhelinsoitolla tai kortilla sekä tarttumista tilaisuuksiin käydä kotona tai työpaikalla tervehtimässä. Myös aterian tarjoaminen koettiin tärkeänä guānxia ylläpitävänä keinona. Informanttien kirjoituksissa mainittiin kaikki edellä mainitussa tutkimuksessa käsitellyt guānxìn luomis- sekä ylläpitotavat vähintään kerran.

Kirjoitin hänelle referenssin yliopistoon, johon hän haki, joten uskon että yhteydenpidossa (kirje silloin tällöin, joulun ja uuden vuoden toivotukset) kyse on vahvasti quanxista, jota on tosin vaikeaa tai mahdotonta Kiinassa erottaa muusta ystävydestä. (Anna-Mari, opiskelija)

Mykkäsen (2004, 140) haastattelema, 14 vuotta Kiinassa asunut uranainen Shanghaista, korostaa myös guānxìn merkitystä. Hänen kokemuksensa on, että ilman kiinan kielen taitoa on mahdotonta rakentaa riittävän syvällistä verkostoa kiinalaisessa yhteiskunnassa jouhevasti toimimiseen. Hän korostaa kielitaidon tuomaa riippumattomuutta ja suoraa kontaktia paikallisten kanssa, joka rakentaa luottamusta ihmisten välille. Kiinalaisessa kulttuurissa oikeanlaisen guānxìn rakentamista ja sisäpiiriin pääsyä pidetään välttämättömänä uran ja liiketoiminnan säilymiselle. Guānxì-käsitettä on myös verrattu eurooppalaiseen ja amerikkalaiseen käsitykseen sosiaalisesta pääomasta, mutta luonteeltaan se eroaa niistä kuitenkin jonkin verran. (Huang & Aaltio 2014.) Guānxì-verkoston rakentaminen on usein suunnitelmallista ja tuttavuussuhteeseen sisäänrakennettu kiitollisuudenvelka tekee eroa sosiaalisen pääoman käsitteeseen.

Keskimäärin kirjoittajat kokivat guānxì-ilmion heille pintapuolisesti tuttuna, mutta hankalana ja jokseenkin vaikeasti hahmotettavana asiana. Se koettiin monimutkaiseksi ja ylimääräiseksi, jopa epäaidoksi näyttelemiseksi.

Sosiaalinen kanssakäynti tuntui olevan osa suurta teatteria ja katkeamatonta peliä. (Leena, opiskelija)

Työelämään liittyviin guānxì-verkoston luomis- ja ylläpitämistapoihin informantit suhtautuivat luonnollisena osana kiinalaisuutta ja liike-elämää. Yksityiselämässä ne

kuitenkin koettiin hankalana ja turhana. Irralliset ja kevyet tuttavuudet ovatkin luonnollisemmassa asemassa suomalaisessa liike-elämässä, kuin vapaa-ajalla. Suomessa on myös totuttu erottamaan työtuttavat vapaa-ajan ystävistä: jos kollegan kanssa ollaan tekemisissä työajan ulkopuolella, voidaan ihmissuhdetta kutsua jo ystävyudeksi. Kiinansuomalaiset naiset kokivat toisinaan pettymyksiä ihmissuhteissa, kun he halusivat syventää tuttavuussuhdetta ystävyudeksi – tai ehkä jo kokivat olevansa ystäviä jonkun kanssa. Myöhemmin kävikin ilmi, että kiinalaiselle osapuolelle kyseessä oli guānxi-tuttavuus, jolla tämä saattoi kasvattaa sosiaalista pääomaansa.

Vaikuttaa siltä, että kiinalaisessa kulttuurissa henkilön guānxi-verkostoon kuuluvat ihmiset käsitetään paitsi hierarkiajärjestelmän, myös osapuolten hyötypotentiaalin kautta. Verkoston ihmisiä ei luokitella yksityiselämään tai työmaailmaan kuuluviksi, vaan jopa pyritään sekoittamaan nämä kaksi ulottuvuutta. Suomessa puolestaan ihmissuhteet jaotellaan jäykähkösti työtuttaviin ja vapaa-ajan ystäviin. Liikkuminen näiden kahden jaottelun välillä on mahdollista, mutta se vie aikaa. Kiinalainen guānxi voi puolestaan syventyä hyvinkin nopeasti, jos osapuolten toisistaan ja toistensa kontakteista hyötymisen potentiaali tulee käyttöön.

Kasvot-käsite ja siihen liittyvät muut kiinalaisen yhteiskunnan erityispiirteet eivät olleet kirjoittajillekaan helppoja omaksua ja tällaiset tilanteet usein johtivat kulttuurien törmäyksiin. Kirjoittajat mainitsevat usein, että sosiaalinen kanssakäyminen kiinalaisten kanssa on haastavaa sekä työssä että muualla.

Itselleni vaikeimmat asiat ovat kasvojen menetys ja hyvä veli-/ verkosto- (guanxi) järjestelmä. Jo kiinan kielen hienosäätötaidon puute on esteenä sille, että minun on helppo ihan jo tahattomasti aiheuttaa kiinalaisten kasvojen menetys suorapuheisena suomalaisena. (Paula, kotirouva)

Saatetaan kuvitella, että kasvot-käsite olisi kiinalaisessa yhteiskunnassa kirjoittamaton sääntö ja vaiettu normi, tabukin, mutta siitä puhutaan kiinalaisten kesken yllättävän paljon ja tietoisuus siitä on läsnä jatkuvasti. Kiinansuomalaiset naiset ovat kokeneet kasvot-käsitteeseen liittyvän näkymättömän normiston mukaan käyttäytymisen erittäin turhauttavana, koska suomalaisessa kulttuurissa, individualistiselle kulttuurille ominaisesti (Hofstede ym. 2010, 113), arvostetaan avoimuutta, rehellisyyttä ja suoruuutta. Malin (uranainen) sanookin, että ”Valehteleminen ei ole mikään iso juttu, kasvojen menettäminen

sen sijaan on”. Kasvojen pelastamiseksi valehtelu on siis sallittua ja oletettuakin toimintaa. Samaa mieltä Malinin kanssa on Paula (kotirouva), joka kokee, että kiinalaisten tapa kommunikoida ja reagoida asioihin on niin perustavanlaatuisesti erilainen suomalaiseseen verrattuna, että sitä on lähes mahdoton oppia ja omaksua. On vaikeaa ymmärtää, koska suora ilmaisu on hyväksyttävää ja koska ei.

Kiinalaiset itsehän sanovat monia asioita hyvin suoraan ja esimerkiksi työnantajat antavat palautetta työntekijöilleen hyvinkin rankalla, mutta silti verhotulla tavalla. Esimerkiksi kiinalaiset eivät käytä sanaa kuolema, vaan sillä on kiertoilmauksia. Jotkut kiinalaiset kestävät myös enemmän kuin toiset. Olen kuitenkin esimerkiksi ilmaisulla ”kuolla nälkään” aiheuttanut selvästi epämiellyttävän tilanteen läsnäolevalle kiinalaiselle. Hämmennys purkautuu sitten omituiseen hymyyn tai nauruun, joka itse asiassa näyttää todella kummalliselta ja on melkoisen raivostuttava kulttuurinen piirre, siitäkin huolimatta, että sen tietää mistä on kyse. (Paula, kotirouva)

Paulan mainitseman hermostuneen naurun ovat myös muut kirjoittajat panneet merkille. Se esiintyy useimmiten sellaisissa tilanteissa, joissa kasvojen menetys on lähellä tai se juuri ja juuri on vältetty – aivan kuten Paulan esimerkissä. Suurin osa kirjoittajista pyrkii kuitenkin käyttäytymään paikallisten tapojen mukaisesti ja oppimaan näkymättömiä normistoja. Tästä voidaan käyttää termiä *sosiaalistuminen*. Sillä tarkoitetaan tilaa, jossa yksilö osaa mukauttaa omaa toimintaansa uuden yhteisön toimintaan siinä määrin, että pystyy jotakuinkin sujuvasti käyttäytymään yhteisön tapojen ja kulttuurin mukaisesti (Goffman 1971, 84–85). Sosiaalistumista voi tapahtua tottumisen kautta ja siten henkilön oma toiminta muokkautuu, tai se voi olla aktiivista toimintatapojen muuttamista.

Olen pyrkinyt karttamaan kiinalaisen yhteiskunnan, poliittisen järjestelmän, kiinalaisten tapojen jne. arvostelusta. Yritän aina, etteivät kasvoni tai vastapuolen kasvot millään tapaa pilaantuisi. (Sari, kotirouva)

Kirjoittajat pohtivat omaa suhtautumistaan konfutselaisen hierarkiajärjestelmän, guānxin ja kasvot-käsitteen pyörteissä. Kulttuurieroista puhuttaessa, he liittivät omia kokemuksiaan ja havaintojaan pääasiassa näihin käsitteisiin ja moralioppiin. Kiinanbuddhalaisuus ja taolaisuus eivät esiinny kirjoituksissa nimeltä mainittuina kertaakaan, konfutselaisuus esiintyy neljä kertaa, hierarkiat niin ikään neljä kertaa, guānxì kahdeksantoista ja kasvot kaksitoista kertaa. Vaikka kirjoittajat eivät mainitse taolaisuutta ja buddhalaisuutta nimeltä, heidän kulttuurien kohtaamisiin liittyvät kokemuksensa kuitenkin kumpuavat osin myös niistä taustoista. Jäljempänä nostan esiin esimerkkejä myös muiden kulttuuriperintöön liittyvien suuntausten vaikutuksesta suomalaisnaisten sopeutumiskokemuksiin.

8.1.3 Hämmäntävää suorasukaisuutta

Aiemmin mainittu kulttuurivallankumous vaikutti sosiokulttuurisista ilmiöistä erityisen voimakkaasti kohteliaisuuden käsitykseen ja jopa kielenkäyttöisiin tapoihin esimerkiksi teittelyyn suhteen. Näin valtava muutos verrattain lyhyessä ajassa on hyvin erityislaatuista maailmassa. Kohteliaisuus (tai sen puute) ilmenee varsin tilannesidonnaisesti. Toisinaan kohteliaisuus saattaa olla ylitsepursuavaa siinä määrin, että länsimaalainen vaivaantuu. Toisina hetkinä kiinalaiset saattavat yllättää suorasukaisuudellaan ja röyhkeydellään. (Pan & Kádár 2011, 8–13.) Tällainen tilanne voi olla juuri vaikkapa vieras ruokapöydässä. Vieras istuu kunniapaikalle, kaikki ruokalajit tarjotaan hänelle ensimmäisenä ja samalla varmistetaan ettei mikään lopu milloinkaan. Ruokapöydän ääressä käyty keskustelu kohdistetaan vieraaseen. Muodollisten tilanteiden sijaan epämuodollisiin tilanteisiin ei ole aina olemassa valmista sääntöä tai vahvaa taustalla vaikuttavaa oppirakennelmaa, jolloin kulttuurivallankumouksen jälkeinen käyttäytymistapa nousee esiin. Itselleni tämä käyttäytymismallien kahtiajakoisuus tuli jälleen näkyväksi viimekertaisella liikematkallani Shanghaissa, syksyllä 2014. Edellä kuvattu ruokapöytäesimerkki oli suoraan omasta kokemuksestani. Vastakohtana muodolliselle tilanteelle aiemmin samana päivänä, samat henkilöt, jotka illallisella tekivät minusta kunniavieraan, olivat kysyneet minulta koulutustilaisuuteni jälkeisessä epävirallisessa kohtaamisessa, että enkö tunne oloani epämaiselliseksi, ollessani näin pitkä.

Moni tutkimukseni informantti kertookin yllättyneenä, yleensä paheksuvaan sävyyn, kiinalaisten olevan odotusten vastaisesti usein varsin suorasukaisia. Toisaalta, heti perään informantit kuvailevat sitä, kuinka suomalaisuuden ytimessä on suoruuden ja rehellisyyden arvostus. Suomalaisten ja kiinalaisten avoimuuden, kohteliaisuuden ja rehellisyyden määritelmät näyttävät poikkeavan toisistaan paljon. Huomasin myös, että informantit puhuivat kahdenlaisesta suoruudesta, suomalaisesta ja kiinalaisesta. Suomalaista suoruutta kuvailee paremmin kenties avoimuus ja puheenaiheista kertominen niitä kuvailevilla sanoilla. Suomalaista suoruutta korostavissa tilanteissa kerrottiin usein asioista ja tilanteista, ei niinkään henkilöistä. Kiinalainen suoruus puolestaan ilmeni kirjoituksissa henkilökohtaisen rajan rikkomisena, erityisesti juuri yksilöön liittyen. Elina (kotirouva) on turhautunut suuresti kiinalaiseen suorasukaisuuteen, kuten hän itse asiaa voimasanoin seuraavassa kuvaileekin.

[...]lapsia jatkuvasti valokuvaavat ja osoittelevat, usein naamasta koskettelevat ihmiset (ei jumalauta länsimaissa tulla lupaa saamatta kuvaamaan, sormella näyttämään tai koskemaan suoraan naamaan!!), ainainen tuijotus ja huutelu mentiin mihin tahansa – varsinkin turistikohteet joihin ei sitten loppuvaiheessa pystytty menemään enää ollenkaan kuten Kesäpalatsi tai Kielletty kaupunki [...]. (Elina, kotirouva)

Moni informantti mainitsi kiinalaisten olevan avoimempia näyttämään tunteensa itkemällä tai suuttumalla, mikä oli vastoin heidän etukäteismielikuviaan. Informantit olivat ajatelleet kiinalaisia mielteliinä, kohteliaina ja ystävällisinä, mutta kokemusten kautta huomasivat, ettei asia aivan niin ollutkaan. Kiinalaisten suorasukaisuus ulkonäön kommentoinnissa tai suuttumisessa on kirjoittajille hämmäntävä kokemus, koska kyseiset tilanteet ovat suomalaisittain erityisen peiteltäviä tai hävettäviä asioita. Kirjoittajien huomaamia kulttuurisia konflikteja tapahtui paitsi ulkonäön kommentoinnissa, myös siinä, mitä julkisilla paikoilla oli soveliaista tehdä. Leena kuvaa asiaa seuraavasti:

Olin myös yllättynyt erityisesti kiinalaismiesten voisiko sanoa melko barbaarisen oloisista tavoista, kuten syljeskely, avoin tuijotus, kovaäänisyys ja piereskely julkisilla paikoilla. (Leena, opiskelija)

Leenan kuvailemat toiminnot ovatkin kiinalaisessa kulttuurissa hyväksytympiä, kuin länsimaalaisessa, mutta esimerkiksi syljeskely ei kuulu liike-elämään, jossa noudatetaan tilannekohtaisen etiikan puolesta länsimaalaista normistoa (De Mente 2008, 38). Paikka onkin tässä määrävä tekijä ja yksityisyyden käsite on kiinalaisille paljon kapeampi. Suomi kuuluu korkean yksityisyyden ja etäisyyden kulttuuriin (Hofstede ym. 2010). Kiinalaisen tapakulttuurin kontekstissa tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että monia Kiinassa hyväksytyistä tavoista ja toiminnoista tehdään Suomessa vain kotioloissa ja sielläkin rajatusti, esimerkiksi vessassa (vrt. Leenan kommentti yllä).

Asiat, jotka toisessa kulttuurissa ovat arkipäivää ja niin tavallisia, ettei niitä tarvitse erikseen määritellä tai huomioida, saattavat eri kulttuurista tulevaa loukata tai hämmäntää. Lähes kaikki informantit mainitsevatkin, että esimerkiksi ulkonäköä kommentoitiin – ja erityisesti kokoa – varsin suorasukaisesti. Suomalaisina naisina kirjoittajat olivat pöyristyneitä jo pelkästään ulkonäköön liittyvien asioiden mainitsemisesta, saati sitten koskettelusta, joka saattoi olla kommentoinnin lisänä.

Ulkonäköäni kommentoitiin aina, yleensä sanottiin heti aluksi jotain hyvää. Kerran junassa eräs ikäiseni nainen kysyi hetken minua tuijotettuaan ennen kuin olimme käyneet keskustelua, onko kaikilla suomalaisilla samanlainen isonäköinen ja siniset silmät kuten minulla. (Leena, opiskelija)

Kiinalaiseen kulttuuriin kuuluu olennaisena osana myös terveydellisten asioiden painottaminen ja niistä keskustelu – ihmiset mielellään antavat ohjeita ja opastavat terveelliseen elämään. He kokevat tämän toisista huolehtimiseksi, vaikka suomalaiselle laihduttamiskehoitus on pikemminkin loukkaavaa. Kysyttäessä ”mitä kuuluu?”, kiinaksi suora käänös käytetystä fraasista riippuen on ”oletko hyvä?”, ”oletko syönyt?”, ”onko terveytesi hyvä?”. Jo tämän perusteella voidaankin tulkita terveyden ja ravitsemuksen olevan keskeisessä osassa arkipäivän keskusteluja jopa tuntemattomien kanssa.

Kiinalaisten suorasukainen ja voimakas puuttuminen suomalaisittain ajateltuna henkilökohtaisiin asioihin tai valintoihin purkautuu kirjoitusten kautta monen informantin kohdalla turhautuneisuutena. Myös Veera kokee muiden suomalaisten tavoin kiinalaisten töksäyttelyn loukkaavana ja mainitsee, että suomalainen ”sensuroisi ensin mielessään” loukkaavat kommentit. Kyse kuitenkin kiinalaisten kohdalla on kulttuurisesta tavasta ja he kokevat sen toisista huolehtimiseksi, eivätkä siksi koe tarvetta ”sensuroida” sanomisiaan.

... olet lihava, oletpa lihonut, sinun kannattaisi laihduttaa, voisit etsiä paremman poikaystävä, poikaystäväsi ei varmasti ole hyvä ihminen sillä tapasit hänet baarissa, sinun kannattaisi juoda ja syödä asiaa X jotta se olisi terveellisempää, sinun ei pitäisi syödä roskaruokaa sillä se on epäterveellistä jne. Monet naista asioista on minulle sanottu sellaisen kiinalaisen toimesta jonka olen tavannut vain kerran tai emme ainakaan ole vielä kavereita. (Veera, opiskelija)

Jos olin lihonut kesän aikana, sitä kommentoitiin. Jos olin laihtunut, kuulin siitäkin. Yhtä mutkattomasti kommentoitiin kiukuttelevaa lastani (”Itku tekee lapsesta ruman!”) ja aviomiestäni (”Mitä näet hänessä?”). (Riina, kotirouva)

Vastaavasti, kiinalaisten mielestä on ihmeellistä, kun suomalaiset keskustelevat niinkin aroista asioista kuin politiikasta niin suorasanaisesti, eivätkä sensuroi mielipiteitään niiltä osin ensin. Tai että suomalainen sanoo helposti ei, kun taas Kiinassa – epäsuoran kommunikaation maassa – kieltävää vastausta vältetään viimeiseen saakka.

Jos suorasukaisuus ja tapakulttuuri tulevatkin kiinansuomalaisille yllätyksenä, ei heille ole ollut helppoa myöskään hyväksyä tai ymmärtää kiinalaisten usein käyttämiä valkoisia valheita ja niiden taustoja. Suomalainen kokee kasvot-käsitteeseen kiinteästi liittyvän

epäsuoran kommunikoinnin helposti valehteluksi. Kollektivistisille yhteisöille on tyypillistä konfliktien välttely, kun taas individualistiset yhteisöt arvostavat avoimuutta ja rehellisyyttä (Hofstede ym. 2010, 112–117). Malin (uranainen) ja Leena (opiskelija) kuvaavat avoimuuden ja suoruuden erilaisten määritelmien näkymistä heille seuraavasti:

Mutta kaikki hymyilivät lähes koko ajan. Jos kysyi: ”Oletko tehnyt sen ja sen?”, vastaus saattoi olla ”Kyllä” vaikka ei lainkaan pitänyt paikkansa. Mutta valehdeltiin sentään aina hymy suussa! Tämä sai minut usein raivon partaille. (Malin, uranainen)

[...] tietyissä tilanteissa todellisia ajatuksia ja tunteita salailtiin ja peiteltiin, jolloin ne jäivät itseltäni usein täysin hämärän peittoon, samoin kuin itse salailun motiivit. [...] Suomalaisesta näkövinkkelistä se oli välillä suunnattoman turhauttavaa, koska meidän kulttuurissamme arvostetaan eniten avoimuutta, rehellisyyttä ja suoruutta. (Leena, opiskelija)

Kaikki kirjoittajat käsittelevät tätä avoimuuden, suorasukaisuuden ja tunteiden näyttämisen eroa jollakin tavalla kirjoituksissaan. Kiinalaisen miehen kanssa seurusteleva Veera oli saanut kommentteja myös liittyen puolisovalintaansa. Vaikka Kiinassa liikkuminen eri hierarkiatasojen välillä on verrattain yleistä, tuntuu kiinalaisesta silti oudolta, jos heidän silmissään varakas ja etuoikeutettu länsimaalainen valitsee puolisoskseen itseään köyhemmän ja kenties vähemmän koulutetun kiinalaisen.

... pojat ovat herkkia kommentoimaan parisuhdettani, sillä poikaystävani on koyhasta perheesta. Heidän on vaikea ymmärtää miksi poikaystävani kelpaa minulle, enka etsinyt jotakin jolla on toita/hyvä koulutus/auto/rahaa. (Veera, opiskelija)

Järvinen-Tassopoulos (2007, 167) kertoo tutkimuksessaan *samankaltaistamisen prosessista*, jossa yhteisö pyrkii käyttämään vaikutusvaltaansa mukauttaakseen tai jopa sulauttaakseen vieraan kulttuurin edustajan itseensä. Hän erottaa toisistaan sisäisen ja ulkoisen identiteetin: Sisäinen identiteetti on esillä silloin, kun oleskelija on tekemisissä oman kulttuurin edustajien kanssa ja ulkoinen identiteetti tulee esille kompromissina niissä tilanteissa, kun oleskelija pyrkii suhtautumaan paikallisväestön samankaltaistamisyrityksiin. Näin oleskelija muuttaa omaa käyttäytymistään sen perusteella, kenen kanssa on vuorovaikutuksessa. Järvinen-Tassopoulosin informantit kokivat kreikkalaisten olevan kovia neuvomaan ja ohjeistamaan – oman aineistoni perusteella sama pätee myös tuhansien kilometrien päässä Kiinassa. Seuraavassa katkelmassa Ira (kotirouva) kertoo oman kokemuksensa tästä

samankaltaistamisen prosessista. Ayi tarkoittaa kiinaksi sananmukaisesti tätiä, mutta se on myös yleisnimitys kotiapulaisesta.

Ayi:lla oli hyvin eriäviä mielipiteitä siitä, miten asiat tulisi tehdä. Sairaalaan hän tuli katsomaan minua ja vauvaa ja kauhisteli heti oven avattuaan, että miksi minä en lepää peiton alla ja missä ovat sukkani. Niin hän sitten peitteli minut kolmen peiton alle ja käski levätä ja otti vauvan syliinsä. Vaikka kuinka yritin sanoa, että minun on kuuma, niin hän ei ollut kuulevinaanakaan. Kun pääsimme kotiin vauvan kanssa, niin en olisi saanut viedä vauvaa ulos, se ei ole hyväksi. Ja tietysti minun kuului juoda kaikenlaisia kiinalaisia liemiä, että lapselle tulee riittävästi rintamaitoa. Ja minähän join ja kakistelin. Ja ulos lähtiessäni, vaikka ulkona oli n. 30 astetta, Ayi piti puhuttelun minulle, jos en laittanut sukkia sandaaleihini tai takkia päälleni. (Ira, kotirouva)

Ayin harjoittamisen samankaltaistamisen lisäksi katkelmasta ilmenee hyvin myös Iran halu mukautua ayin tapoihin noudattamalla hänen ohjeitaan omista ajatuksista huolimatta. Ira pyrkii täten aktiivisesti sosiaalistumaan ja edesauttamaan omaa sosiokulttuurista sopeutumistaan. Ayin ohjeet kiinalaisine liemineen ovat alun perin taolaisuuden vaikutusta kiinalaiseen kulttuuriin.

Kiinalaisen käyttäytymisnormiston soveltaminen on hyvin tilannesidonnaista, kuten edellä olevat esimerkit ovat osoittaneet. Aineistooni ja omiin kokemuksiini pohjautuen uskon, että tilannesidonnaisuus liittyy kulttuurihistorialliseen perintöön, kuten konfutselaisuuden määrittelemiini käyttäytymissäntöihin. Sääntöjen peruspilarit ovat syntyneet aikana, jolloin kohteliaisuus ja muodollisuus olivat tiukasti strukturoitua ja rituaalinomaista. Sääntöjen määrittelemissä puitteissa kiinalaisen on helppo toimia tutulla, kotona ja koulussa opetetulla tavalla, jolloin käyttäytyminen saattaa länsimaalaisen silmin vaikuttaa ylimitoitetulta kohteliaisuudelta. Kun nämä ennalta määritellyt tilannesidonnaisuudet puuttuvat, esiin nousevat kulttuurivallankumouksen myötä esiteltyt toiset näkymättömät normistot. Niiden soveltaminen ei ole yhtä suoraviivaista ja kiinalaisuuteen sisäänrakennettua, kuin konfutselaisuuteen, taolaisuuteen ja buddhalaisuuteen perustuvat eettiset käyttäytymismallit ja periaatteet.

8.1.4 Hyväosaiset ulkopuoliset

[...] sitä on aina hieman heidän silmissään jotenkin ”yläpuolella”. (Pinja, uranainen)

Simmelin (2005, 83) mukaan muukalaisia yhdistää yksi erityispiirre, he ovat muualta kotoisin, vierasta alkuperää. Yksilöt ikään kuin luokitellaan meihin ja muihin. Jaottelun tapahduttua ”muihin”, muukalaisten yhteiskunnalliseksi asemaksi on määräytyä kollektiivisesti nimenomaan muukalainen, eikä esimerkiksi yksilön alkuperästä määräytyvä suomalainen tai englantilainen. Tutkimukseni informantit kuvailevat usein, että paikallisväestöön kuuluvat luokittelevat heidät länsimaalaisiksi ja että heitä pidetään kiinalaisen yhteiskunnan ulkopuolisina henkilöinä riippumatta siitä, kuinka kauan tai pysyvästi he maassa oleskelevat. Sirkku Varjonen (2013, 70) puhuu *ulkopuolisen positioista*. Varjosen mukaan se on ”negatiivisesti latautunut, ongelmallinen positio”. Varjonen tutki Suomessa asuvia maahanmuuttajia ja yhtenä osana heidän kokemuksiaan ulkopuolisuudesta. Hänen tutkimuksessaan informantit kokivat alemmuudentunteita valtaväestöä kohtaan ja käyttivät sitä kuvatessaan muun muassa sanaa ”ulkomaanpelle”. Näin voimakasta negatiivisuutta ja alemmuudentunnetta ei omassa aineistossani ollut, joskin lähes kaikki kokivat olonsa tavalla tai toisella ulkopuoliseksi – huolimatta länsimaalaisen korkeasta asemasta kiinalaisessa yhteiskunnassa. Voidaankin ajatella, että ulkopuolisuus koetaan negatiivisesti riippumatta siitä, onko oma asema suhteessa valtaväestöön ylempänä tai alempana.

Suomalaiset naiset Kiinassa ovat kiinalaisella mittapuulla etuoikeutettuja ja hyväosaisia, monesta näkökulmasta katsottuna. Heidän sosioekonominen asemansa on korkea, mutta myös länsimaalaisuus sinällään asettaa naiset etuoikeutettuun asemaan. Vaikka hyväosaisuuden positioon asetettuna oleminen on äkkiseltään ajateltuna myönteistä, tuo se mukanaan myös tunteita ulkopuolisuudesta. Informantit kuvailevat, kuinka he nauttivat tavaroista ja palveluista, joihin kotimaassa ei olisi varaa ja toisaalta, kuinka heidän etuoikeutettu asemansa tuntuu hankalalta ja ulkopuolistavalta. Yhteisöllisyyden korostaminen onkin leimallista kiinalaisuudelle ja kuulumattomuus minkäänlaiseen – kiinalaiseen tai ulkomaalaiseen – yhteisöön oli monelle kirjoittajalle Kiinassa asumisen ikävämpi puoli. Informantit pohtivatkin runsaasti omaa paikkaansa ja rooliansa uudessa elämäntilanteessa ja uudessa yhteisössä.

Vaikka olin nuori, olin ulkomaalainen ja sen vuoksi kunnioitettu, joskin usein myös eristetty. (Anna-Mari, opiskelija)

Kuten edellisessä esimerkissä Anna-Mari toteaa, konfutselaisuuden hierarkiajärjestelmän alas luokittelema nuoruus menettää painoarvoaan ulkomaalaisuuden ollessa arvokasta. Toisin sanoen, ulkomaalaisuus arvona nostaa henkilön statusta siitä huolimatta, että tämä on nuori ja siten hierarkiassa alempana. Ulkomaalaisuutta ei kuitenkaan ole käsitelty konfutselaisissa oppiteksteissä ja siitä johtuen heidän sijoittamisensa hierarkiajärjestelmään on hankalaa – ja arvaamatontakin – eri tilanteissa. Aineiston perusteella näyttää kuitenkin siltä, että ikä on länsimaalaisuutta tärkeämpi hierarkiajärjestyksen mittari, varsinkin, jos seurueen vanhimman ja nuoren länsimaalaisen välillä on suuri ikäero. Jos ero on verrattain pieni, länsimaalaisuus on ikää painavampi tekijä.

Moni kokee kiinalaisen yhteiskunnan materialistisena ja rahaa ja vaurautta ihannoivana. Se liittyy olennaisesti myös länsimaalaisuuden ihannointiin. Länsimaalainen elämäntapa on Kiinassa kallista ylläpitää, joten länsimaalaisittain eläminen toimii tietynlaisena statussymbolina; jos juot pastan kanssa viiniä ja pukeudut Calvin Kleiniin, olet varakas.

Kiinalaisessa yhteiskunnassa raha, onni ja menestys tuntuvat olevan täydellisiä synonyymejä. Rahan ihailu on vilpitöntä ja peittelemätöntä. Jos jollakin on mersu häntä ei paheksuta vaan ihaillaan, ja mersun omistaja on se joka kaahaa ruuhkassa röyhkeimmin ja huudattaa stereootaan lujempaa kuin muut. Hän haluaa näkyä, ja hän haluaa että hänen varallisuutensa nähdään. Köyhyys on yhä niin todellista ja lähellä, että rikkauksien tavoittelu on ehdottomin arvo ja turva. (Riina, kotirouva)

Taloudellinen asema toki helpotti elämää muutenkin kuin länsimaalaisen elämäntavan osalta. Kiinaan muuttaminen nosti kiinansuomalaisten elintasoja ja paikallisetkin palvelut tulivat entistä edullisemmiksi. Moni koki uuden sosioekonomisen asemansa merkittävänä sopeutumista edistävänä seikkana. Arjesta oli mahdollista tehdä luksusta. Aineiston keräyshetkellä vuosien 2010 ja 2011 vaihteessa, kiinalaisen keskipalkka oli noin 3000 yuania kuukaudessa (Chinese Labour Bulletin 2013) eli noin 360 euroa silloisella valuuttakurssilla. Suomalaiset naiset – vaikka opintotuellakin elävät – sijoittuvat siis kiinalaisella tuloasteikolla varsin korkealle. Moni kirjoittaja koki aseman ulkopuolistavana.

Huomasin usein, että koska olin länsimaalainen, minua pidettiin automaattisesti äärimmäisen varakkaana, kiinalaisiin uusrikkaisiin verrattavana krosisena. Se tuntui usein ahdistavalta, vaikka väärinkäsityksenkin ymmärsinkin. (Riina, kotirouva)

Vaikka länsimaalaisuus ja taloudellinen asema olivat kirjoittajien mielestä suurimpia heitä kiinalaisesta yhteiskunnasta ulkopuolistavia seikkoja, käyttivät he toisinaan näitä asioita myös hyödykseen. Korostamalla länsimaalaisuuttaan, suomalaisnaiset ikään kuin itse ulkopuolistivat itseään paikallisväestöstä. Huolimatta siitä, että edellä mainitut seikat edistivät suomalaisnaisten erottumista ja ulkopuolistamista kiinalaisyhteisöstä, koettiin länsimaalaisuuden ylläpitäminen yhdeksi tärkeimmistä sopeutumista edistävästä keinoista.

Matkustin usein metrolla mutta saatoin yhtä hyvin heiluttaa hyvällä omalla tunnolla taksin paikalle. Pidin tinkimisestä läheisessä marketissa mutta kun täydellistä mekkoa ei aina löytynytkään naurettavan alhaisella hinnalla vingutin luottokorttia ostoskeskuksessa länsimaisin hinnoin. Minulla oli aina takaporttina paluu länsimaiseen elämäntapaan ja hintatasoon. (Anna-Mari, opiskelija)

Tällainen *kulttuurinen ketteryys* – kyky vaihtaa kulttuurinmukaista käyttäytymistään tilannekohtaisesti – auttaa sopeutumisessa, kuten Anna-Mari yllä kuvaa. Se tarjoaa länsimaalaiselle pakopaikan kiinalaisuudesta ja toisaalta mahdollisuuden kokea paikallista elämää. Kiinansuomalaisilla naisilla, jopa opiskelijoilla, on mahdollisuus valita, minkä kulttuurin mukaisia asioita haluavat milloinkin tehdä ja toteuttaa. Jotta kahden kulttuurin välillä vaihteleva olisi mahdollista, on molempia tunnettava kohtuullisen hyvin – tai niistä on ainakin oltava kiinnostunut. Suurimpia sopeutumisongelmia olivat kokeneet sellaiset henkilöt, jotka eivät syystä tai toisesta halunneet vaihdella käyttäytymistapojaan tilannekohtaisesti. Toisinaan he saattoivat myös velvoittaa muita ihmisiä, kuten kotiapulaisia, käyttäytymään oman kotikulttuurinsa vastaisesti ja näin pyrkiä samankaltaistamaan heitä.

Kiinansuomalaiset naiset voidaan luokitella ulkopuolisiksi monella eri tavalla. Heidät luetaan toisiksi suhteessa miehiin, paikallisväestöön eli kiinalaisiin ja toisaalta myös suhteessa heille tarjottuun viiteryhmään, muihin Kiinassa asuviin länsimaalaisiin naisiin. Yhteistä lähes kaikille kirjoittajille on se, että he kuvaavat yrityksiään päästä lähemmäs kiinalaisia ja kiinalaisuutta. Pettymyksekseen he kokevat kuitenkin olevansa aina ulkopuolisia, pyrkimyksistään huolimatta.

Lisäksi olen aina ”ulkopuolinen”, puhuin kiinaa sitten kuinka hyvin tahansa. (Pinja, uranainen)

Moni kokee, että suomalaisuuden ja kiinalaisuuden välillä vallitsee niin jyrkkä kuilu, tai läpipääsemätön lasiseinä, että yhteisöön täysivaltaisesti kuuluminen on mahdotonta. Suurin

osa informanteista kuitenkin haluaa olla aktiivisesti osa yhteisöä ja tutustua paikallisiin. Osa kuitenkin ajattelee jo etukäteen sopeutumisen olevan mahdotonta, eikä edes pyri lähempään tuttavuuteen paikallisten kanssa.

Sain käsityksen, että kiinalaisten mielestä länsimaalaiset ovat niin perustavanlaatuisesti erilaisia kuin kiinalaiset, että syvällinen ystävyystyminen meihin on heistä lähes mahdotonta. (Riina, kotirouva)

Kaikki työni informantit kirjoittivat kiinalaisten kanssa ystävyystymisen hankaluudesta. Yleisesti koettiin, että suurin syy ystävyystymisen vaikeuteen olivat kiinalaisten ennakkoluulot länsimaalaisen kanssa syvällisen suhteen rakentamisesta. Ystävyuden määrittäminen kiinalaisittain on hankalaa. Guānxì käsitteenä auttaa ymmärtämään, että kiinalaisittain hyvin löyhääkin tuttavuutta voidaan pitää tietyn tyyppisenä ystävytenä. Zang (2006, 80–85) erotteleekin parhaat ystävät tuttavaverkostosta. Parhaisiin ystäviin luotetaan, heiltä voidaan pyytää apua vaikeissa tilanteissa ja heidän kanssaan jaetaan myös hyvät uutiset. Parhaiden ystävien kanssa on vahva guānxì, mutta guānxìn olemassaolo ei takaa läheistä ystävyyttä. Aiemman tutkimuksen valossa oli todettu kiinalaisten ihmissuhteiden perustuvan voimakkaasti siitä saatavaan aineelliseen, ammatilliseen tai taloudelliseen hyötyyn, jossa ystävyuden toinen osapuoli on luokkarakenteessa toista ylempänä (esim. Bian 1994; Gold 1985; Link 1992; Walder 1986; Wank 1999; Yang 1994).

Mies opiskeli kiinankielen opettajaksi ja olen auttanut häntä löytämään oppilaita, tapamme silloin tällöin koska hän, luullakseni, haluaa ylläpitää meidän ”ystävyyttä” koska hyöttyy siitä ja koska kiinalaisten mielestä on statusta olla läänkkärin ”ystävä”. (Malin, uranainen)

Sosiaalista pääomaa voi siis hankkia myös siten, että pyrkii verkostoitumaan länsimaalaisten kanssa. Aineistossani tavallisin syy tällaiselle hyötysuhteelle oli kielen opiskelu. Kiinalaiset ovat informanttien kokemuksen mukaan hyvin innokkaita hankkimaan englanninkielisiä keskustelukumppaneita. Kiinansuomalaisille ystävyuden hyötynäkökulma oli yleensä vaikea ymmärtää. Jotkut kokivat myös tullessa huijatuiksi, sillä ystävyys ei merkinnytkään toiselle osapuolelle samaa kuin itselle.

Pitkäaikainen ayini, joka oli kanssani 7- vuotta, lopetti työt välittömästi, kun siihen tarjoutui mahdollisuus ja yhtään välittämättä ajankohdasta, oliko se minulle sopiva vai ei. Ayini asuinalue, hutong, laitettiin maan tasalle ja tilalle rakennettiin junayhteys lentokentälle. Valtio maksoi menetetyistä maasta, ainakin kiinalaisittain suhteellisen hyvän korvauksen ayini perheelle. Seitsemässä vuodessa työsuhde oli muuttunut työntekijä-ystävyyssuhteeksi, mutta se pyyhkiytyi pois lähes yhdessä yössä. Olin todella loukkaantunut ayini

käytöksestä, koska olin sulkenut monilta asioilta silmäni ja paikkaillut itse mm. tekemättä jääneitä töitä. Olin antanut ylimääräisiä palkallisia vapaita, aina kun ayini oli niitä tarvinnut ja muutenkin auttanut häntä monin tavoin. Ayini lähtöhetkellä ymmärsin, että työ-ystävyyssuhteen sitoutuneisuus ja lojaalisuus oli ollut hyvin yksipuolista ja se ulottuvuus puutui täysin ayin puolelta! (Paula, kotirouva)

Zangin (2006) tutkimuksen yhtenä päätehtävistä oli selvittää, onko kiinalaisilla läheisiä, henkilökohtaisia ystäviä. Noin kaksi kolmannesta tutkimukseen osallistuneista lähes 4000 vastaajasta vahvisti, että heiltä tällainen ystävyysuhde löytyy. Verrattuna länsimaissa tehtyihin tutkimuksiin osuus on kuitenkin selvästi pienempi, vaikka eri tutkimuksissa käytetyt parhaan ystävän määritelmät saattavat poiketa toisistaan jonkin verran. Kuitenkin kaikissa Zangin käyttämissä verrokkitutkimuksissa länsimaissa yli 90 prosentilla informanteista oli läheinen ystävä (Fischer 1984; Wright 1989; Wright and Cho 1992). Kiinalaisista tehdyssä luokkahabitustutkimuksessa puolestaan on todettu, että jos ystävyys ei perustu hyötysuhteeseen, kuten yllä, niin sen perustana on kokemus samankaltaisuudesta (Litwak 1989). Bourdieun (1986) mukaan habitus on objektiivisten sosiaalisten suhteiden sisäistys ja Zangin (2006, 83) mukaan habituksen yhdenmukaisuutta voidaan käyttää hyödyksi ennustettaessa ystäväystymisen mahdollisuutta. Mitä samankaltaisempia kulttuuritaustaltaan samaan luokkaan kuuluvat henkilöt ovat, sitä todennäköisempää heidän ystäväystymisensä on. Osa informanteista oli toki löytänyt kiinalaisistakin läheisiä ystäviä. Tyypillisesti taustalla oli pitkä oppilas–opettaja- tai kotirouva–ayi-suhde. Informantit pitivät näitä ystävyysuhteita erittäin arvokkaina ja kokivat pääsevänsä lähelle seuraamaan kiinalaista elämää. Läheisestä ystävydestä huolimatta osa informanteista silti koki, ettei ystävyys ollut tasa-arvoista, tai että kulttuurinen kuilu oli liian syvä, jotta kaikesta voisi vapaasti puhua.

Kiinansuomalaiset naiset eivät tunteneet ulkopuolisuuden tunteita ainoastaan suhteessa kiinalaisiin, vaan myös muihin viiteryhmiin, kuten toisiin suomalaisnaisiin. He eivät koe voivansa identifioitua oikein mihinkään ryhmään. Opiskelijat ovat usein ainoita suomalaisia omissa sosiaalisissa yhteisöissään ja kokevat olevansa kulttuurisesti muista vaihto-opiskelijoista erillään. Sama tilanne on näkyvissä kotirouvien kanssa: he eivät halua pitää muita puolisopestiläisiä omana viiteryhmänään ainakaan, jos tämä koostuu ei-suomalaisista, koska halutaan erottautua elintasollaan pröystäilevien länsimaalaisten joukosta.

Expat elamaan [kaupungin nimi poistettu] kuuluvat hieronnat ja jalkahoidot, spat ja manikyyrit, shoppailu ja ulkomaisten kesken huvittelu. (Eeva, opiskelija)

Oli mielenkiintoista huomata, että kun muihin profiileihin kuuluvat informantit kertoivat kirjoituksissaan toisista suomalaisnaisista, useimmiten kohteena olivat juuri kotirouvat. Heitä pidettiin etuoikeutettuina ja hyvästä asemastaan huolimatta tyytymättöminä ihmisinä, jotka eivät osaa arvostaa hyväosaisuuttaan ja Kiinassa asumiseen liittyviä hyviä puolia.

Mielestäni useimmat olivat kuin hemmoteltuja arrogantteja lapsia joilta puuttui suhteellisuuden ja todellisuuden taju kokonaan. Usein teki mieleni sanoa että jos haluat kaiken olevan kuin kotimaassasi ala toki tule Kiinaan. (Eeva, opiskelija)

Edellisestä esimerkistä kuvastuu tuohtumus kiinansuomalaisia kotirouvia kohtaan. Aivan kuin Eeva olisi loukkaantunut kiinalaisyhteisön puolesta. Veera puolestaan kamppailee oman paikkansa löytymisen kanssa. Hän kokee olonsa ulkopuoliseksi kiinalaisiin, suomalaisiin ja muihin ulkomaalaisiin nähden eikä hän ole kokenut voivansa identifioitua tunteistaan ryhmistä yhteenkään.

Toisaalta en myöskään kuulu siihen ulkomaalaisten joukkoon jotka viettävät ns. expatelamaa. Asuvat hienoissa asunnoissa joko yksin tai sitten hulppeassa kartanossa perheen kanssa. Nuoret expatit viettävät railakasta elamaa ja palkkansa turvin juhlivat hyvin. [...] Nama ovat siis hyvin stereotypisia mielikuviani expatihmisistä. Mutta siihen porukkaan en tunnu kuuluvania, vaan johonkin paikallisten ja expattien valimaastoon. Haluaisin löytää [kaupungin nimi poistettu] ihmisiä, jotka sopisivat tahan samaan lokeroon jota yritän muovata. (Veera, opiskelija)

Hän pyrkiikin muodostamaan itselleen valmiista kategorioista vapaan oman paikan, johon hän toivoo löytävänsä samanhenkistä seuraa. Kansainväliset opiskelijat ovat todennäköisimpiä paikkansa hakijoita myös tutkimusten mukaan, sillä oman tai puolison työn vuoksi ulkomaille muuttavien mukana lähtee usein myös muita perheenjäseniä tai saattaa olla, että työyhteisö on tiiviimpi. Opiskelijat puolestaan kokevat olevansa irrallisia muista, vaikka tuttavien määrä on suuri. Merkitykselliset tukiverkostot ovat kaukana kotimaassa. Opiskelijat muodostavat usein tiiviitä pienryhmiä, klikkejä, ja jos henkilö ei kuulu tällaiseen pieneen sisäpiiriin, hän saattaa kokea itsensä ulkopuoliseksi. (Hunley 2011, 92.) Aineiston informantit suhtautuivat ulkopuolisuuden tunteeseen yleensä tyytyen siihen, että paikan löytäminen on uudessa kotimaassa hankalaa ja ottaa aikansa. Kirjoituksista kuvastuu surumielisyys ja haikeus, ryhmään kuulumisen tarve on voimakas. Informantit

pohtivat asiaa runsaasti kirjoituksissaan ja pyrkivät löytämään ulkopuolisuudesta myös positiivisia piirteitä.

Lansimaalainen on jokatapauksessa aina ulkopuolinen, koska itseään ei voi muuttaa rodullisesti kiinalaiseksi vaikka tekisi mita. Tavallaan se on vapauttavaa - et voi koskaan kuulua kiinalaiseen yhteiskuntaan vaikka kuinka haluaisit. (Eeva, opiskelija)

Kiinansuomalaisen naisen sosiaalisen paikan, oman lokeron, löytäminen on siis hankalaa. Toisaalta he ovat hyväosaisia, ihailtavia länsimaalaisia ja toisaalta heidät suljetaan yhteisöjen ulkopuolelle. Toisinaan he myös itse ulkopuolistavat itseään kieltäytymällä kuulumasta tiettyihin viiteryhmiin. Yhteisöllisyyttä korostavan kulttuurin keskellä yksinäisyyden kokemus saattaa tuntua vieläkin voimakkaammalta, vaikka samantyyppinen tilanne individualistisessa kotikulttuurissa ei vaikuttaisi lainkaan ikävältä.

8.2 Kertojaprofiilit

Luettuani keräämääni aineistoa yhä uudelleen ja uudelleen, aloin selkeästi huomata kolme eri kirjoittajan päätyyppiä, joita voisin kuvailla (1) uteliaaksi paikkaansa etsiväksi opiskelijaksi, (2) kehittyväksi määrätietoiseksi uranaiseksi ja (3) aktiiviseksi, mutta ajelehtivaksi kotirouvaksi. Nämä ovat karkeita kategorisointeja kirjoittajatyypien perusteella ja kuvailen kunkin profiilin omassa kappaleessa niitä yhdistävät piirteet ja pyrin tuomaan esille myös erottavia tekijöitä.

Kertojaprofiilista riippumatta informantteja yhdisti kuitenkin avoimuus ulkomaille muuttoon, jota kutsutaan globaalin liikkuvuuden orientaatioksi (global mobility orientation). Orientaatio vaikuttaa henkilöiden halukkuuteen liikkua maasta toiseen oman henkilökohtaisen kehityksensä ja uusien kokemusten hankkimisen kannustamana. Globaalin liikkuvuuden orientaatio on suuressa osassa muuttajien identiteetin rakentumisessa. Huomattavaa on, että orientaation olemassaolo ei välttämättä edellytä maasta toiseen muuttamisen aktualisoitumista vaan orientaatio sinällään jo muovaa henkilön identiteettiä. (Lauring & Selmer 2013, 524.)

Aineistossani oli keskimäärin eniten kotirouvia, mikä selittyy sillä, että he ovat aktiivisimpia suomalaisten verkostojen ylläpitäjiä ja käyttäjiä. Toisin sanoen,

kirjoituspyyntöni tavoitti heitä erityisen paljon jaettuani sitä suomalaisverkostojen kautta. Lisäksi niinkin yksinkertainen asia kuin muilta töiltä liikenevä aika, saattaa olla kotirouvien vastausten runsauden syynä. Sisällöllisesti heillä oli myös eniten sanottavaa Kiinassa asumisesta ja erityisesti sen hankaluuksista, joten saattaa olla, että he kokivat kirjoituspyyntöni myös mahdollisesti anonyyminä purkautumiskanavana. Eräs kirjoittaja jopa mainitsi, että tutkimusta varten kirjoittaminen auttoi häntä käsittelemään ikäviä kokemuksiaan.

Yksinkertaistetusti voisi ajatella, että opiskelun perässä muuttanut automaattisesti solahtaa opiskelijaprofiiliin, mutta näin ei toki aina ole. Onkin muistettava, että jaoin kirjoittajat profiileihin heidän kirjoitushetken elämäntilanteen ja kirjoituksen näkökulman mukaan, jolloin profiili ja muuttosyy eivät välttämättä olekaan oletusarvoisesti linjassa toistensa kanssa. Esimerkkinä voisin mainita kotirouvan sijaan uranaisiin kategorisoidun Kaisan, joka muutti perheineen Kiinaan hänen miehensä työn perässä. Kaisan kirjoitus on selvästi uranaisprofiilin mukainen: hän identifioituu voimakkaasti oman ammattinsa kautta, kertoo paljon Kiinassa tehdyistä töistään ja peilaa kokemuksiaan työtuttavien ja kiinalaisen työkuulttuurin kautta. Alla olevasta kuviosta voi nähdä, kuinka muuttosyyt jakautuvat eri profiileihin kuuluvien informanttien kesken. Ainoana suoraviivaisena tapauksena esiin nousee kotirouva-profiili – he ovat kaikki muuttaneet Kiinaan puolison työn perässä (ks. taulukko 6). Toisin sanoen aineistossani ei ollut ketään ensisijaisesti kotirouvaksi identifioitunutta, joka olisi alun perin muuttanut Kiinaan oman työnsä tai opiskelunsa vuoksi.

Taulukko 6. Informanttien jakautuminen kertojaprofiileihin muuttosyy perusteella.

	Kotirouva	Opiskelija	Uranainen
Puolison työ	6		1
Oma työ		1	2
Opiskelu		4	2
Yhteensä	6	5	5

Suurin osa (7) informanteista oli muuttanut Kiinaan puolison työn perässä. Toiseksi yleisin syy oli oma opiskelu (6) ja viimeisimpänä oma työ (3). Kirjoituksista kävi ilmi, että lähes kaikki olivat muuttaneet Kiinaan väliaikaisesti, suurin osa jopa ennalta määritellyksi ajaksi, kuten omien opiskeluiden tai miehen työkomennuksen keston pituiseksi ajaksi. Oli kiinnostavaa huomata, että ”toistaiseksi voimassaolevalla sopimuksella” Kiinaan muuttaneista informanteista yksi oli primaariprofiililtaan opiskelija, yksi kotirouva ja yksi

uranainen (ks. taulukko 7). Siispä alkuperäinen muuttosyy tai kertojaprofiili ei tässä aineistossa näyttänyt olevan yhteydessä maassa oleskelun pysyvyyteen.

Taulukko 7. Kertojaprofiilien jakautuminen muuttajatyyppeihin muuton keston mukaan.

Muuttosyy	Väliaikainen/ Oleskelijat	Pysyvä/ Siirtolaiset
Puolison työ	6	1
Opiskelu	5	1
Oma työ	2	1
Yhteensä	13	3

Opiskelijaprofiiliin luokitelluista informanteista jokainen oli muuttanut Kiinaan oman opiskelunsa tai opiskeluun liittyvän työharjoittelun vuoksi. Vastaavasti jokaisen kotirouvaprofiiliin luokitellun suomalaisnaisen muuttosyyinä oli puolison työ. Uranaisprofiilin muuttosyyjakauma oli sen sijaan heterogeenisempi: heistä kolme oli muuttanut oman opiskelunsa vuoksi, ainakin ensimmäisellä kerralla. Yksi oli muuttanut toisen kerran sitten oman työnsä perässä ja yksi miehensä työn. Kaksi uranaista oli muuttanut puhtaasti oman työnsä perässä.

Muuttosyy ei ollut ainoa lähtökohtani informanttien kategorisoinnille. Kirjoituksista nousi selvästi esiin, että informantin kirjoitushetken aikainen orientaatio eri paikkoihin kulki linjassa identifioimani profiilin ja muuttosyyin kanssa. Puolison työn mukana muuttaneet kotirouvat olivat voimakkaasti koti- tai lapsiorientoituneita, opiskelun vuoksi muuttaneet suuntasivat mielenkiintonsa kodin ulkopuolisiin asioihin kuten paikalliskulttuuriin ja työn perässä muuttaneet keskittyivät vahvasti työelämään liittyviin asioihin. Toisin sanoen, muuttosyy siis korreloi voimakkaasti informantin orientaation kanssa.

Huomasin myös toisen eroavaisuuden eri profiilien välillä: kotirouvien orientaatio oli kodin lisäksi myös tietyllä tapaa kotimaahan suuntautuva – suomalaisuus ja sen ikävä. Opiskelijat puolestaan olivat kiinnostuneet nimenomaan Kiinasta ja kiinalaisuudesta ja halusivat oppia siitä mahdollisimman paljon. Uranaisten orientaatio työn lisäksi oli luonteeltaan globaali, jolloin he tietyllä tapaa enemmän kokivat olevansa maailmankansalaisia ja suhtautuivat sekä suomalaisuuteen että kiinalaisuuteen huomattavan neutraalisti.

8.2.1 Profiilit liikkeessä

Länsimaalaiset [kaupungin nimi poistettu] ovat kaikki vähän evakossa normaali-elämästään. (Malin, uranainen)

Kaikki kirjoittajat sijoittuivat selvästi johonkin kolmesta profiilista, mutta lähes jokaisella oli olemassa myös toissijainen vaihtoehto – profiili, joka oli kirjoitushetkellä tavallaan tauolla tai taka-alalla. Ensisijaisen profiilin nimesin primaariprofiiliksi ja toissijaisen profiilin sekundaariprofiiliksi. Analysoin informanttien tekstien pohjalta heidän identifioitumisestaan eri kertojaprofiileihin ja pohdin, miten heidän identifioitumisensa suhteutuu aikaan. Lähes kaikilla informanteilla oli joko lähimenneisyydessä tapahtunut tai meneillään oleva elämänmuutos, jonka vuoksi heillä oli havaittavissa vanha ja uusi kertojaprofiili. Informantit tulkitsivat tapahtumia ja ympärillään olevaa maailmaa kertojaprofiilin mukaisesta positiosta. Jokaiseen profiiliin liittyi tietynlainen näkökulma ja ajatusmaailma, roolin mukainen viitekehys ja työkalupakki. Pysin selvittämään mihin kertojaprofiiliin informantit kokivat kuuluvansa ja mikä profiilien välinen suhde oli.

Kun henkilö identifioitui vahvasti uuteen profiiliin, oli vanhaan identifioituminen puolestaan heikkoa (ks. kuvio 9). Erään primaariprofiililtaan uranaisen opiskeluaajoista oli jo pitkän aikaa, vaikkakin opiskelijaprofiilin mukaiset näkökulmat ja ajatukset nousivat kirjoituksesta silloin tällöin esiin. Näin sekundaariprofiiliksi valikoitui opiskelija. Identifioituminen saattoi olla vahvaa myös vanhaan profiiliin, jolloin informantti ei ollut vielä kunnolla päässyt sisään uuteen. Eräs informantti, vastavalmistunut uranainen, identifioitui edelleen voimakkaasti opiskelijuuden kautta eikä ollut kirjoitushetkellä vielä omaksunut uuden profiilin mukaisia ajatusmalleja. Tässä tapauksessa primaariprofiiliksi luokittelin opiskelijan ja sekundaariprofiiliksi uranaisen. Kirjoittajat vaikuttivat usein identifioituvan vielä pitkään opiskelijoiksi, vaikka olisivatkin jo aloittaneet työelämässä. Seuraavasta kuviosta näkyy, mitkä olivat primaari- ja sekundaariprofiilien väliset tyypilliset suhteet.

Primaariprofiili	Sekundaariprofiili
Uusi profiili – vahva	Vanha profiili – heikko
Vanha profiili – vahva	Uusi profiili – heikko
Uusi profiili – heikko	Tauolla oleva profiili – vahva
	Ihanneminä/tulevaisuuden haave

Kuvio 9. Identifikaation voimakkuus primaari- ja sekundaariprofiilien välillä.

Kahden kertojaprofiilin välinen suhde oli tiivis – kirjoittajat usein liikkuvat primaari- ja sekundaariprofiilien välillä tilanteesta riippuen. Kun analysoin aineistoa kertojaprofiilien kautta, huomasin sekundaariprofiileihin liittyvän mielenkiintoisen eron. Informantit, joiden primaariprofiili oli yksiselitteinen ja selkeä ja siihen identifioituminen kuitenkin heikkoa, heidän kohdallaan toissijainen profiili oli jotakin tavoiteltavaa ja korostettavaa, jotakin miksi haluttiin identifioitua. Tässä tapauksessa sekundaariprofiili toimi ihanneminänä tai haaveena ja tulevaisuuden tavoitteena.

Kiinassa en ole palkkatyössä, mutta olen mukana siihen verrattavassa toiminnassa, kuten hyväntekeväisyystyössä (Suomi-koulu, kansainvälinen koulu ja orpokoti). (Paula, primaariprofiili kotirouva, sekundaariprofiili uranainen)

Ja koska Suomessa kotirouva – varsinkin sellainen, jolla ei ole pieniä lapsia hoidettavanaan – ei ole kovinkaan arvostettu asema tai ”työura”, toin mukanani töitäkin. (Sari, primaariprofiili kotirouva, sekundaariprofiili uranainen)

Vaikka uuteen profiiliin identifioituminen oli heikkoa, se toimi silti informantin primaariprofiilina. Primaariprofiiliksi valikoitui se, minkä kautta informantti arkielämäänsä kuvaa ja tulkitsee eikä se, minkä mukaan informantti kenties haluaisi tulla nähdyksi tai mitä hän haluaisi korostaa. Nämä tapaukset olivat monesti niitä, joissa informantin sekundaariprofiili oli tauolla vaikkapa puolison ulkomaankomennuksen ajan. Väliaikainen rooli on hyväksytty ja omaksuttu niin, että sen mukaisesti toimitaan, mutta halutaan korostaa sitä, että sisimmiltään ollaan jotakin muuta.

Alla olevaan taulukkoon olen koonnut kirjoittajat primaari- ja sekundaariprofiileineen. Kahdella informantilla ei ollut sekundaariprofiilia lainkaan. Veera oli opiskeluissa hyvässä vauhdissa ja eli opiskelijaelämää, Malin puolestaan oli uraorientoitunut aikuisen lapsen äiti. Primaariprofiilien jakautuessa lähes tasan, sekundaariprofiileista selvästi suosituin oli

uranainen. Vaikutti siltä, että työssäkäynti oli informanttien mielestä tavoiteltavaa ja sitä kohti olivat suuntaamassa sekä opiskelijat, että kotirouvat.

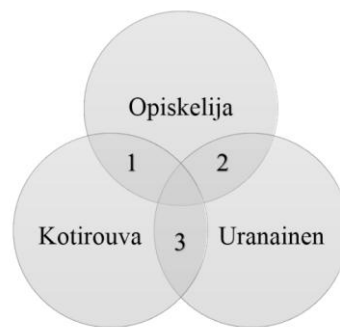
Taulukko 8. Informanttien primaari- ja sekundaariprofiilit.

Pseudonyymi	Primaariprofiili	Sekundaariprofiili
Veera	Opiskelija	Ei ole
Eeva	Opiskelija	Uranainen
Inka	Opiskelija	Uranainen
Anna-Mari	Opiskelija	Uranainen
Leena	Opiskelija	Uranainen
Malin	Uranainen	Ei ole
Kaisa	Uranainen	Opiskelija
Meri-Tuulia	Uranainen	Opiskelija
Pauliina	Uranainen	Opiskelija
Pinja	Uranainen	Opiskelija
Ira	Kotirouva	Opiskelija
Sini	Kotirouva	Opiskelija
Paula	Kotirouva	Uranainen
Elina	Kotirouva	Uranainen
Riina	Kotirouva	Uranainen
Sari	Kotirouva	Uranainen

Sen lisäksi, että kotirouvilla muuttosyy (puolison työ) ja heidän ensisijainen kertojaprofiilinsa (kotirouva) olivat suoraan linjassa toistensa kanssa, profiili erottui muista myös kahdella muulla tavalla: jokaisella kotirouvaprofiiliin kategorisoiduista henkilöistä oli olemassa myös selkeä sekundaariprofiili ja toisaalta, kellekään muihin profiileihin kategorisoiduista informanteista ei ollut sekundaariprofiilina kotirouva. Kotirouvaprofiili on sikäli mielenkiintoinen, että aineistossani he vaikuttavat eroavan monessa suhteessa verrattuna muihin profiilityyppeihin.

Sekundaariprofiilin lisäksi liikkumista kahden profiilin välimaastossa voidaan tarkastella niiden yhdistelmänä. Profiilit sekoittuvat tai ovat liikkeessä monesta syystä, mutta suurin syy on todennäköisesti Kiinassa asumisen väliaikainen luonne. Harva kirjoittajista pitää Kiinassa asumista pysyvänä ratkaisuna ja kuten Malin (uranainen) asian ilmaisee, ovat länsimaalaiset Kiinassa usein ”evakossa normaali-elämästään”. Sen lisäksi, että monesti sekundaariprofiili oli ns. tauolla oleva profiili, informanteissani oli myös useita sellaisia kirjoittajia, jotka olivat siirtymäisillään toiseen vaiheeseen elämässä ja näin sijoittuivat

tavallaan kahden profiilin väliin. Osa informanteista sen sijaan identifioitui vielä voimakkaasti sekundaariprofiiliinsa, aivan kuin eivät olisi halunneet päästä siitä irti. Tämän toisen sekundaariprofiilityypin kertojat näkisin olevan ikään kuin kahden profiilin välimaastossa. Esimerkiksi voisin ottaa Anna-Marin, joka entisenä yliopisto-opiskelijana on nyt ensimmäisessä työpaikassaan opintojen jälkeen. Hän on elämässään siirtymävaiheessa opiskelijuudesta uranaseuteen, mikä näkyy hänen kertomuksessaan työelämäsuuntautuneisuutena. Luokittelin hänet kuitenkin vielä primaariprofiililtaan opiskelijaksi, koska hänen kokemusmaailmansa on vielä opiskelijan kokemusmaailma. Hän tulkitsee kokemuksiaan ja ympäristöään edelleen opiskelijaidentiteetin kautta. Siinä vaiheessa, kun hän alkaa identifioitua uranaiseksi – tai vaikkapa kotirouvaksi, huolimatta tämän hetken työelämäorientaatiosta – luokittelu tulisi tarkistaa. Tällä hetkellä hän on kuitenkin toinen jalka pian muuttuvassa profiilissa, mutta suunta uutta kohti. Alla olevassa kuviossa sijoittaisin hänet numeron kaksi kohdalle, vaikka primaariprofiiliksi valikoituikin opiskelija.

Kuvio 10. Kertojaprofiilit ja niiden leikkauskohdat esimerkkinumeroineen.

Analysoidessani informanttien identifioitumista eri profiilien välillä huomasin yhteneväisyyksiä akkulturaatioteorioiden kanssa. Sen sijaan, että olisin tässä kohdassa tarkastellut henkilöiden akkulturoitumista uuteen kotikulttuuriin, tarkastelinkin heidän akkulturoitumistaan uuteen rooliin elämässä. Informanttien identifioitumista eri kertojaprofiilien välillä tarkasteltaessa tulin havainneeksi, että samantyyppistä käsitteistöä voidaan soveltaa identiteettityöhön elämän muutostilanteissa. Uranaisesta kotirouvaksi sopeutuminen vaatii yhtä lailla kulttuurista ketteryyttä ja työkaluja, kuin Suomesta Kiinaan muutto. Tutkimuskohteillani oli mielenkiintoisesti molemmat muutokset lähimenneisyydessä ja se toisaalta toi tilanteen näkyväksi. Informantit eivät pyrkineet sopeutumaan pelkästään uuteen kulttuuriin, vaan myös uuteen minään. Kirjoituksista kävi ilmi, että uuteen kulttuuriin sopeutumiseen nähtiin paljon vaivaa ja siihen liittyviä taitoja

opiskeltiin ahkerasti. Kuitenkin harva huomasi valmistautua uuteen elämänvaiheeseen, kulttuuriympäristön muutos ikään kuin jyräsi sen ylitse.

8.2.2 Opiskelija: Paikalliskokemuksia ja lohtusalaattia

Vuonna 2013, Suomesta Kiinaan suuntautuneita korkeakoulu-opiskelijavaihtoja oli yhteensä 385 (Garam 2014, 21). Tässä luvussa eivät ole mukana Kiinassa koko tutkintonsa opiskelevat henkilöt, eikä heitä myöskään tilastoida tällä hetkellä. Tutkinto-opiskelijana Kiinassa oli aineistostani kaksi informanttia. Huomattavaa on, että varsinaiset korkeakouluvaihdossa olevat eivät pääosin vastanneet kirjoituspyyntöni, sillä ajatuksena oli rajata kirjoittajat maassa pidempään oleskeleviin – vaihtoaika kun tavallisesti kestää 6–12 kuukautta.

Primaariprofiililtaan opiskelijaksi luokittelin informanteista viisi kirjoittajaa. He olivat joko tällä hetkellä Kiinassa opiskelijoina tai vastikään valmistuneita, edelleen opiskelijuuden kautta maailmaa tarkastelevia suomalaisia nuoria naisia. Lähes kaikki opiskelijat olivat sekundaariprofiililtaan uranaisia, joskin yhdellä henkilöllä ei ollut sekundaariprofiilia lainkaan. Opiskelijoiden oli verrattain helppo viihtyä kiinalaisen kulttuurin keskellä, koska he olivat hyvin joustavia omien elämäntapojensa suhteen ja avoimia uusille mahdollisuuksille. Opiskelijat ovat usein kriittisiä ja pohtivat kokemuksiaan monesta näkökulmasta. Yhteistä heille on se, että negatiivisista kokemuksista ja ikäviksi koetuista kulttuurieroista huolimatta he suhtautuvat kiinalaisuuteen ja ylipäänsä Kiinassa elämiseen varsin positiivisesti. Aineistossa heidän kirjoitustensa ilmausten aihe oli negatiivinen jopa 55 prosentissa tapauksista. Toisin sanoen, opiskelijat kirjoittivat erityisen runsaasti juuri mieltään askarruttavista, negatiivisista asioista. Mielenkiintoista kyllä, täysin sama määrä ilmauksista (55 %) oli sävyiltään kuitenkin positiivisia. Tämä siis huolimatta siitä, että aiheena saattoi olla jokin kielteiseksi koettu asia.

Opiskelijanaisten kirjoitukset kokemusten negatiivisista puolista noudattivat usein samantyyppistä kaavaa: ensin kuvailtiin jotakin epämieluisia asiaa tai tapaa, jonka jälkeen pyrittiin löytämään asian tai tavan funktio kiinalaisessa ympäristössä. Lopuksi opiskelija pyrki löytämään asiasta positiivisen näkökulman omaan elämään liittyen tai päätti vain elää

asian kanssa. Opiskelijoiden asenne toimi hyvin sosiokulttuurisena sopeutumiskeinona paikalliseen elämään, kuten Veera havainnollistaa:

Ikkunat vetää, oven alta näkee ulos, vessan ikkunassa ei ole lasia koko matkalta, kiinalainen reikävessa. Mutta tällaisiin asioihin tottuu tai sitten muokkaa niitä omaan sopivaksi. (Veera, opiskelija)

Berryn ym. (2011, 321) akkulturaatiostrategioita mukailleen, tyypillinen opiskelijaprofiiliin kuuluvan kiinansuomalaisen naisen akkulturaatiostrategia oli assimilaatio. Assimilaatiolle on ominaista voimakas halu identifioitua paikalliskulttuuriin ja jopa hylätä oma alkuperäinen kotikulttuuri. Tätä strategiaa käyttävät hakeutuvat aina mahdollisuuden tullen paikallisten yhteisöjen piiriin. Omassa aineistossani opiskelijat pyrkivät voimakkaasti käyttämään tätä akkulturaatiostrategiaa varsinkin oleskelunsa alkuvaiheessa. Oltuaan maassa pidemmän aikaa, he tyypillisesti tekivät kompromissin ja muuttivat strategiaansa integraatioksi. Integraatiostrategialle ominaista on halu olla paljon paikallisten kanssa tekemisissä, mutta toisaalta säilyttää omaa kotikulttuuriaan ja soveltaa paikalliskulttuuria oman taustansa kautta.

Länsimaiset säännöt eivät ainakaan sellaisinaan toimi Kiinassa ja siksi koen länsimaisena naisena Kiinan mahdollisuutena. (Anna-Mari, opiskelija)

Kiinaan muuttaneet suomalaiset naisopiskelijat eivät yleensä tunne kuuluvansa kiinansuomalaisten joukkoon. Opiskelijoiden kirjoituksiin perustuen pääsyyt tähän kuulumattomuuden tunteeseen ovat siinä, että muihin Kiinassa asuviin suomalaisiin verrattuna opiskelijoilla on hyvin erilaiset elämäntilanteet ja etenkin myös taloudellinen asema, joka tehokkaasti erottaa opiskelijat kotirouvista ja uranaisista.

Opiskelijoiden halu löytää itselleen sopiva viiteryhmä, johon identifioitua, on voimakas. Koska he eivät koe kuuluvansa kiinansuomalaisiin, heidän halunsa oppia tuntemaan paikalliset ja jopa sulautua heidän joukkoonsa nostaa esiin seuraavan potentiaalisen identifioitumisen kohteen. Sopisivatko he sittenkin paikallisten joukkoon? Pettymys on kuitenkin suuri, kun he huomaavat, että paikalliskulttuuriin sulautuminen on erittäin hankalaa. Opiskelijat eivät välttämättä koe, että paikallisten tapojen ja ajatusmaailman omaksuminen olisi mahdotonta, vaan että vastaanottava kulttuuri, kiinalaiset itse, ei pysty kohtelevaan heitä paikallisina. He ovat ikään kuin ikuisesti toisia, vierailijoita paikalliskulttuurissa. Opiskelijat painottivat myös ongelmia hankkia syvällisiä ihmissuhteita paikallisväestöstä. On, kuin opiskelijat tekisivät kompromissin etsiessään omaa

viiteryhmäänsä ja kielimuurin vuoksi he tyytyvät ystävystymään muiden ulkomaalaisten kanssa, vaikka oikeastaan haluaisivat enemmän oppia tuntemaan paikallisia.

Kielitaitoni ei ollut tarpeeksi hyvä ystävystyäkseni kiinaksi, joten hengasin lähinnä ulkomaalaisten kanssa kiinalaisten opiskelijoiden englannintaidottomuuden vuoksi. (Inka, opiskelija)

Väitöskirjatutkimuksessaan maahanmuuttajien sopeutumisesta Suomeen, Irja Pietilä (2010, 221–223) huomaa saman ilmiön. Pietilän aineistossa nimenomaan väliaikaisesti muuttaneet oleskelijat olisivat halunneet käyttää suomea vähäisistä taidoistaan huolimatta ja koska kokivat kuitenkin kanssakäymisen hankalaksi, he luovuttavat paitsi suomen kielen käyttämisen, myös paikalliskontaktien luomisen suhteen. Tämän lisäksi kiinansuomalaiset opiskelijanaiset kokivat paikallisen viiteryhmänsä, kiinalaiset nuoret naiset, hyvin naiiveina.

Kampuksella olin kiinnittänyt paljon huomiota siihen, miten nuorilta ja naiiveilta kiinalaiset tytöt vaikuttivat, kun vertasin heitä itseenin ja eurooppalaisiin parikymppisiin tyttöihin yleensä. (Inka, opiskelija)

Ikäiseni parikymppiset kiinalaiset tytöt tuntuvat vielä hyvin nuorilta ja he kaytoksellaan tuntuvat haluavan antaa itsestään spon kuvan. (Veera, opiskelija)

Noin 1990-luvulta lähtien, kiinalainen nuorisokulttuuri on ottanut vaikutteita Japanista ja Koreasta, missä nuoret naiset korostavat söpöyttä ja lapsekkuutta. Tätä tapahtuu erityisesti alakulttuureissa Ulzzang (suomeksi hyvännäköinen tai ”parhaat kasvot”) Koreassa ja kawaii (söpö, suloinen) Japanissa. Kiinassa niin kutsuttu *feizhuliu* (非主流, ei valtavirtakulttuuri), nuorten naisten uusi lapsekkaan ja söpön sekä nuoren aikuisen hybridi-identiteetti, on ottanut paljon vaikutteita Japanin ja Korean alakulttuureista. Feizhuliu-kulttuuriin liittyy olennaisesti niin kutsuttu *sajiao*-käytös, josta informantit puhuvat usein. Sajiao (撒娇) tarkoittaa sananmukaisesti sitä, kun henkilö tarkoituksellisesti käyttäytyy hemmotellun lapsen tavoin halutessaan huomiota toiselta henkilöltä. Tavallisimmin tällä tarkoitetaan lapsen äänellä puhumista, silmien räpyttelyä ja anovan katseen käyttämistä. Tutkimusten mukaan suurin osa kiinalaisista miehistä pitää tätä positiivisena ja feminiininä käytöksenä. (Hunt 2011; Qiu 2012.)

Vaikka opiskelijoiden taloudellinen asema erottaa heidät muista Kiinassa asuvista suomalaisista, erottaa se heidät myös kiinalaisopiskelijoista. Kiinalaisten keskipalkka vuonna 2010 oli noin 360 euroa (China Labour Bulletin 2013) ja vastaavasti suomalainen

tutkinto-opiskelija oli ulkomailla oikeutettu 298 euron opintorahaan, maksimissaan 210 euron asumislisään ja valtion lainatakaus opintotuen saajille oli 440 euroa. Yhteensä siis suomalainen tutkinto-opiskelija Kiinassa oli oikeutettu saamaan erilaisia opintoliitännäisiä tukia/lainoja asumisasioista ja luottokelpoisuudesta riippuen yhteensä 298–948 euroa. (Puurula 2010.) Tätä taustaa vasten on helppo ymmärtää, että suomalainen opiskelija on kiinalaisittain erittäin hyvässä taloudellisessa asemassa. Osa aineiston opiskelijoista kuvaakin käyttävänsä tätä toisinaan hyödykseen, erityisesti lievittäessään koti-ikävänsä.

Sain tavallaan hypätä kiinalaiseen kulttuuriin silloin kun halusin: söin usein paikallisessa kanttiinissa, jossa desibelit nousivat korkealle ja ruoka saattoi olla mitä osaa tahansa, mistä tahansa eläimestä, pakenin kuitenkin läheisen hotellin ravintolaan parin viikon välein ja törsäsin lohtusalaattiin lounge - musiikin soidessa taustalla. (Anna-Mari, opiskelija)

Länsimaalaiset tuotteet ja palvelut ovat kiinalaisittain hyvin kalliita ja niitä pidetään monesti luksuksena. Suomalaisopiskelijoiden taloudellisesta tilanteesta johtuen he pystyvät käyttämään tätä kulttuurien välissä liikkumista ja kotikokemusten hankkimista hyödykseen psykologisen sopeutumisensa välineenä. Toisaalta osa informanteista mainitsi ostavansa esimerkiksi yksityistunteja kiinan kielestä, jotta saisi vastauksia itseään askarruttaviin kysymyksiin myös kulttuurisiin tapoihin liittyen.

Yleisesti ottaen kirjoittajat puhuivat erityisen paljon käytännön asioiden toimimattomuudesta, kuten juuri sähkön tai lämpimän veden saatavuudesta. Erityisesti opiskelijoina olleet mainitsivat siitä, ettei suihkuvettä useinkaan ollut, tai lämmintä vettä tuli tiettyinä kellonaikoina. Monta kertaa ongelmanratkaisu ei ole ollutkaan niin helppoa ja oman kulttuurin kautta opitut keinot eivät välttämättä toimi. Leena kuvailee opiskeluaikojensa tietokoneongelman selvittämistä seuraavasti:

Tietokoneongelmissa jouduin käymään yliopistoni IT-osastolla lähes kymmenen kertaa ennen kuin sain työntekijän asentamaan internet-yhteyden huoneeseeni. Kokeilin lähes kaikkea pyytelystä huutoon ja aneluun. Lopulta olin niin poikki että rupesin itkemään, mikä häkellytti osaston erään miespuolisen työntekijän niin pahasti, että hän hätäntyi ja korjasi asian välittömästi. Hän aneli minua lopettamaan itkun, antoi käyntikorttinsa ja kehotti olemaan häneen henkilökohtaisesti yhteydessä jos tietokoneen kanssa tulisi jatkossa ongelmia. (Leena, opiskelija)

Leena sanoo, että hän ei suinkaan ajatellut käyttää itkemistä neuvottelutaktiikkana, vaan se oli turhautumisen lopputulos ja tunteiden purkaus, joka sitten yllättäen toimi tässä

tilanteessa. Tilanteessa vallinnut hetkellinen epätoivo johtunee avuttomuuden tunteesta, sillä yliopiston IT-osasto oli ainoa paikka, jossa häntä voitiin auttaa ja asia ei tuntunut etenevän. Ulkomailla opiskelevat törmäävät usein tähän ongelmaan: kodin, oman yliopiston ja sosiaalisen tukiverkoston puuttuessa yksinäisyys ja erillisyydet korostuvat (Hunley 2011, 89–92).

Aineistoon perustuen suomalaisten naisopiskelijoiden kokemus viiteryhmään kuulumattomuudesta johtaa siihen, että myös oman identiteetin määrittely on heille hankalaa. Kuulumattomuuden tunne juontaa juurensa siitä, ettei heillä ole oikeastaan mitään konkreettista vertailukohtaa itselleen, vaan he ovat omalla tavallaan väliinputoajia. Identiteettityön tekeminen on hankalaa viiteryhmän puuttuessa – vartenotettavia samaistumisen kohteita ei ole. Selviytymiskeinoina he ottavat oman tien kulkijan roolin ja tekevät tietoisin päätöksiä suhtautua positiivisesti asioihin riippumatta siitä, kuinka positiivisia ne oikeasti ovatkaan. Kulttuurisesti avoimet opiskelijat toiveestaan huolimatta joutuvat tyytymään kiinalaisuudesta ulkopuolisena olemiseen. Turhautumisen tunteet, ulkopuolisuuden pohtiminen ja yksinäisyys ovat aineiston opiskelijoille leimallisia. Toisaalta myös positiivinen suhtautuminen kaikenlaisiin kokemuksiin ja tulevaisuuteen suuntautunut ajattelu tuovat kirjoituksiin kaikista huolimatta myönteisen sävyn.

8.2.3 Uranainen: Itseään kehittävä maailmankansalainen

Uranaisiksi luokiteltavia informantteja aineistossani oli niin ikään viisi kappaletta. Viidestä uranisesta neljän sekundaariprofiilina oli opiskelija ja yhdellä en nähnyt olevan sekundaariprofiilia lainkaan. Uranaisille tunnusomaista oli neutraali suhtautuminen sekä kotikulttuuriin, että kiinalaisuuteen. Muista profiileista he erottuivat sillä, että he eivät arvottaneet kiinalaisia erityispiirteitä vaan ennemminkin kertoivat niistä kuvailevaan tapaan. Ainoastaan työelämään liittyen he kertoivat omasta suhtautumisestaan paikallisiin tapoihin hieman laajemmin. Heillä oli vahva primaariprofiilin mukainen sosiaalinen identiteetti, eivätkä he tuoneet esille halua kuulua muuhun ryhmään. He eivät korostaneet sekundaariprofiiliaan juuri lainkaan. Uranaisten sekundaariprofiili tulikin esille eniten juuri niissä tilanteissa, kun he asettuivat tarkastelemaan kokemuksiaan edellisen elämänvaiheen kautta.

Silti viimeiset ja suurin osa vuosistani Kiinassa olivat enimmäkseen expat-elämää, sitä samaa jota ensin en voinut ymmärtää. (Pauliina, uranainen)

Uranaisten kertomusten perustella he kokivat olevansa enimmäkseen maailmankansalaisia, jotka liikkuvat hyvien työmahdollisuuksien perässä maasta toiseen. Globaalin liikkuvuuden orientaatio oli uranaisilla vahvasti esillä heitä eteenpäin vievänä voimana. Usein olikin niin, että kokemusten hankkiminen ulkomailta koettiin itseisarvoksi ja Kiina kiinnostavaksi erilaisuutensa vuoksi varsinkin, kun Kiina-kokemusta arvostetaan kansainvälisillä työkentillä. Osalla toki oli taustalla vahva kiinnostus Kiinaan maana. Josteta Mykkäsen (2004, 137) eräs haastateltava Shanghaista kertoo, että useinkaan uranaisen päätyminen Kiinaan ei johdu erityisesti kohdemaasta. Tavoitteena on kasvattaa omaa osaamista, kenties saada taloutta paremmalle tolalle ja saada kokemusta kansainvälisiltä kentiltä. Tämä oli siis myös omassa aineistossani tyypillistä uranaisille.

Rehellisyyden nimissä olisin hakenut vaikka kohdemaata olisi ollut melkein mikä tahansa. Joten se että päädyin Kiinaan oli silkka sattuma. (Pauliina, uranainen)

Harvan työn puolesta Kiinaan päätyneen tavoitekohdemaana on ollut nimenomaan Kiina, ennemminkin heillä on ollut yleisesti halua lähteä ulkomaille kehittämään uraansa. Suomalaisessa siirtolaisuustutkimuksessa tällaisia henkilöitä on nimitetty esimerkiksi nykyajan paimentolaisiksi (Junkkari & Junkkari 2003) tai globaaleiksi nomadeiksi (Ruckenstein & Stark 2004). Molempien termien merkityksen taustalla on ollut *country-hopping*, jossa muutetaan maasta toiseen työuran edetessä. Osa tutkimukseni uranaisista koki kuitenkin ”jämähtäneensä” Kiinaan, vaikka alkuperäinen suunnitelma olisikin ollut muuttaa komennuksen päätyttyä kolmanteen maahan.

Primaariprofiililtaan uranaisista ne, jotka ovat hakeutuneet Kiinaan oman kiinnostuksensa vuoksi, olivat olleet aiemmalta primaariprofiililtaan opiskelijoita. Näillä informanteilla on ollut kahdentyyppistä oleskelua Kiinassa: joko tarkoitus onkin ollut jäädä maahan toistaiseksi (siirtolaisuus), tai sitten he ovat tulleet ja menneet Suomen ja Kiinan väliä useampaan otteeseen niin, että välillä ovat olleet opiskelemassa, välillä työn perässä – aina kuitenkin mahdollisuuksiin tarttuen.

Mykkäsen (2004, 138) haastattelema kiinansuomalainen uranainen mainitsee, ettei koe oloaan kotoisaksi Shanghain suomalaisyhteisössä elämänvalintojensa vuoksi. Hän sanoo, että pyrkii välttämään muita kiinansuomalaisia naisia, koska hänellä ”ei ole mitään

puhuttavaa heidän kanssaan. Heillä on omat jutunaiheensa: ayi, lapset, shoppailu.” Omassa aineistossani asiaa pohtineet uranaiset olivat pitkälti samoilla linjoilla. Kirjoituksista ei myöskään käynyt erityisesti ilmi, että uranaisilla olisi ollut tarvetta löytää itselleen sopiva viiteryhmä, johon samaistua. Opiskelijaprofiliin kuuluvillahan tämä tarve oli erittäin voimakas. Opiskelijat pyrkivät etsimään identifioitumisen kohdetta työstääkseen omaa identiteettiään. Uranaiset puolestaan näyttivät identifioituvan hyvin voimakkaasti muodollisen roolin sosiaalisen identiteetin kautta (Watson 2008), eli heidän tapauksessaan niin sanotun työminän kautta. Täten heidän sisäinen ja ulkoinen identiteettinsä olivat toistensa kanssa linjassa. Työminän olemassaolo, myös vapaa-aikana, mahdollisti sen, ettei ryhmään kuulumisen tarve ollut kovin suuri.

Uranaiset pyrkivät luomaan kiinalaista suhdeverkostoaan eritoten työmaailmassa ja he ovat varsin tietoisia sekä konfutselaisesta hierarkkisesta kulttuurista, että kasvot-käsitteen ja guānxin merkityksestä kiinalaisessa kulttuurissa elämisessä. Myös Mykkäsen (emt.) haastattelema uranainen painottaa guānxin rakentamista menestyksekkään uran mahdollistajana Kiinassa. Moni koki hierarkkisen työkulttuurin epämieluisana välttämättömyytenä, vaikka samaan aikaan huomasivat olevansa osittain erityisasemassa sen suhteen.

Pitkät työpäivät, kova kyykyttäminen, pomon kunnioittaminen, länsimaisittain ”mielistely” ja kiinalaiset ”hajota-hallitse” jne. johtamistavat, heikko oikeusturva ovat monelle länsimaalaiselle sietämättömiä ja käsittämättömiä. Tässäkin on kuitenkin selvä ero länsimaalaisten ja kiinalaisten kesken. Kiinalaiset työntekijät saivat kovemman kohtelun, sättimisen ja palkan pidättämisen jne. (Kaisa, uranainen)

Työelämähierarkiassa länsimaalaisuus näyttää menevän sukupuolen edelle, kuten myös muilla elämän alueilla. Informantit kertoivat, että työelämässä naiseus ei aiheuttanut sen kummempaa suhtautumista. Työpaikalla sukupuolten välisessä kohtelussa ei ollut ainakaan näkyviä eroja. Konfutselaisesta perinteestä nouseva hierarkia-ajattelu kuitenkin näyttäytyy suomalaisnaisille siinä, kuinka heidät arvotetaan tilannekohtaisesti. Kuten De Mente (2008, 38) toteaa, länsimaalaista normistoa pidetään kiinalaisessa liike-elämässä standardina. Tästä johtuen kiinansuomalaiset uranaiset eivät koe suuria sopeutumisongelmia työelämässä – työpaikan eettiset periaatteet kun eivät kuitenkaan suuresti eroa aiemmasta. Myös Sirkku Varjosen (2013, 70) aineistossa Suomeen muuttanut ei-suomalainen uranainen koki

työelämässä asemansa ongelmattomaksi. Hän sanoi ”ripustavansa ammatillisen identiteettinsä seinälle”, jonka jälkeen hänestä tulee ”vain ulkomaalainen”.

Mielenkiintoista uranaisten sopeutumisesta tekee se, että heidän sopeutumisensa onnistuminen vaikuttaa olevan enimmäkseen kiinni työelämän sujuvuudesta. He ovat työympäristössä omassa elementissään ja arkielämän ja kotiasioiden onnistuminen ikään kuin seuraa mukana itsestään, jos työelämässä menee hyvin. Uranaisten tyypillisimmät akkulturaatiostrategiat ovat paikkakohtaisia: työpaikalla pyritään tulemaan luontevaksi osaksi ympäristöä, kun taas työpaikan ulkopuolella nautitaan uuden kulttuurin erilaisuudesta, mutta ollaan tavallisen kiinalaisuuden ulkopuolella, eristyksissä. Toisin sanoen, uranaisten tavallisimmat akkulturaatiostrategiat ovat työpaikalla integraatio ja vapaa-aikana separaatio. Kutsun tätä yhdistelmää nimellä sopeutuva separaatio, sillä siinä yhdistyvät separaation hyvät puolet – vahva identiteetti, hyvä itsetunto ja erilaisuuden arvostus. Tämän strategian valinnee eivät pyri sulautumaan uuteen kulttuuriin täysin, koska kokevat tilanteensa hyvänä joka tapauksessa. He saavat myönteisiä kokemuksia myös erilaisuudesta johtuen, eivätkä koe tarvetta pyrkiä ikään kuin hävittämään omaa erikoislaatuisuuttaan sulautumalla. He eivät kuitenkaan halua olla erillään muista täysin vaan pyrkivät kontaktiin paikallisten kanssa ja ovat yleensä kiinnostuneita siitä. Uranaiset vaikuttivat olevan kaikista tutkimukseen osallistuneista informanteista tyytyväisimpiä elämäänsä Kiinassa ja ristiriitoja oli vähiten. Työminän määrittäessä koko Kiinassa olemista, uranaisten sisäinen ja ulkoinen identiteetti ovat sopusoinnussa. Heille on löytynyt lokero aivan kuin itsestään. Tämä lokero on kaiken kiinalaisen ja kiinansuomalaisen ulkopuolella, kansainvälisessä työyhteisössä.

8.2.4 Kotirouva: ”Äiti ei tiedä mitä tehdä”

Ulkomaankomennukselle lähtijöistä yli 80 % on vakituisessa parisuhteessa. Lähtijöistä noin 60 % ottaa komennukselle perheensä mukaan. Yleisimmin perheellinen komennustyöntekijä on mies, jonka mukana vaimo ja mahdolliset lapset muuttavat uuteen maahan. (Riusala ym. 1998; Savolainen 2001; Hirvikallio 2002.) Tässä kappaleessa käsittelen näiden komennukselle lähteneiden työntekijöiden puolisoitten sopeutumiskokemuksia. Aineiston analyysivaiheessa kotirouvan kertojaprofiili nousikin kaikista muista profiileista voimakkaimmin esille. Primaariprofiililtaan kotirouvia aineistossani oli kuusi. Kotiäiti olisi

myös ollut varsin osuva nimitys muuten, mutta kirjoittajista yhdellä kotirouvaprofiliin määritellyistä (Paula) ei ollut lapsia ja erään äidin (Sari) lapsi oli jo sen verran varttunut, että oli muuttanut pois kotoa. Kuitenkin heidän molempien elämisen tavat ja näkökulma elämiseen Kiinassa oli hyvin yhdenmukaista muiden samaan primaariprofiliin kuuluvien kanssa – he olivat muuttaneet Kiinaan miehen työn perässä laittaen omat uratavoitteensa sivuun siksi aikaa, eivätkä he käyneet ansiotyössä. Heillä oli kotona myös henkilökuntaa huolehtimassa kodista, kuten kaikilla muillakin tähän profiliin kuuluvista. Tutkimuksessaan Singaporen puolisopestiläisistä, Annika Oksanen (2007) käytti informanteistaan termiä ekspatriaattikotirouva silloin, kun hän halusi korostaa tutkimuskohteidensa sukupuolta, taloudellista asemaa ja yleistä elämäntilannetta. Toisaalta, tutkimuksen loppupäätelmissä hän päätyy kuitenkin käyttämään heistäkin termiä siirtonainen, etteivät kielteisiksi koetut mielikuvat kotirouvuudesta – kuten kodin ulkopuolisessa ansiotyössä käymättömyys ja taloudellinen riippuvuus puolisoista – korostuisi liiaksi.

Kaikki aineistoni kotirouvista olivat muuttaneet ulkomaille miehen työn perässä ja kirjoitushetkellä heidän asumisaikansa Kiinassa vaihteli noin puolen vuoden ja kymmenen vuoden välillä, keskiarvon ollessa 4 vuotta 9 kuukautta. Yleisimmin suomalaisista yhtiöistä komennukselle lähtevien pestiaika on noin kaksi ja puoli vuotta (Savolainen 2001; Hirvikallio 2002), joten voitaneen olettaa, että suurin osa kotirouvien miehistä on jo toista peräkkäistä komennussopimusta suorittamassa.

Kotirouvien kirjoituksista välittyi selvästi muutamia heidät muista informanteista erottavia asioita: kotona olemisen oikeutuksen kanssa kamppailua, itsetunto-ongelmia, sopeutumisiongelmia ja identiteettiongelmia. Kaiken kaikkiaan kotirouvien kirjoitukset olivat muihin verrattuna kirjoitettu negatiivisempaan sävyyn ja vaikutti siltä, että suurin sopeutumiseen liittyvä ongelma ei ollutkaan uusi kulttuuri sinänsä, vaan uusi rooli elämässä. Saman ilmiön huomasi omassa tutkimuksessaan myös Annika Oksanen (2007, 150), joka nimitti puolisopestiläisten kertomusten sävyä rakenteelliseksi raskasmielisyydeksi. Lähes kaikki informantit potivat huonoa omatuntoa siitä, että heillä oli kotiapulaisia, lastenhoitajia ja autokuskeja – henkilökuntaa kotona, vaikka perheen toinen pää olisikin vapaa ansiotyöstä.

Kotirouvien kirjoituksista piirtyy kuva, että toisaalta ollaan tietoisia ja onnellisiakin etuoikeutetusta asemasta, mutta toisaalta siitä nauttiminen on hankalaa, koska ansiotyössä käymättömyyttä ei arvosteta ja näin monet kokevat hyödyttömyyden ja huonommuuden

tunteita. Suomi oli pitkälti maatalouden varassa 1960-luvulle saakka ja siksi suomalaiseen kulttuuriin ei ole kuulunut porvarillinen kotirouvaperinne (Lewis 1999, 94). Veera (opiskelija) kuvailee seuraavassa omaa stereotyyppistä mielikuvaansa puolisopestiläisten elämästä.

Perheellisissä taas isa painaa pitkää päivää ja äiti ei tiedä mitä tehdä kun äiti hoitaa lapsia. (Veera, opiskelija)

Oksanen (2007, 149) vertailee angloamerikkalaisen porvarillisen kotirouvainstituution ja suomalaisen ekspatriaattikotirouvuuden eroja ja toteaa, että suomalaisilta puuttuu kulttuurisiin käytäntöihin ja sosiaalisiin rakenteisiin perustuva kotirouvuuden malli. Tästä johtuu suomalaisnaisten kamppailu kotona olemisen oikeutuksesta ja kuten Oksanen (emt.) sanoo, sisäänrakennettu ansiotyön imperatiivi.

Kun tekee jotain ”hyödyllistä”, eli kotirouvakastissa oleminen tunnu niin turhauttavalta. (Sari, kotirouva)

Verrattuna aiempaan elämään, kotirouvien muutto miehen komennuksen perässä tietää yleensä muiden muutosten ohella merkittävää elintason nousua. Kotimaassa ollaan oltu tavallisesti samalla viivalla muiden omaa koulutustasoa ja ikäryhmää vastaavien ihmisten kanssa, mutta muuton myötä taloudellinen asema kohoaa uusiin sfääreihin. Näin käy erityisesti, kun kohdemaana on kotimaata huomattavasti huokeampi Kiina, jossa länsimaalaisilla muuttajilla on jo muutenkin kulttuurisista syistä etuoikeutettu asema. Anna Hedenus (2011) huomasi tutkimuksessaan lottovoittajista, että radikaalit muutokset elintasossa ja sosiaalisessa asemassa johtavat usein yksilön anomiaan. Émile Durkheimin (1985) mukaan anominen tila on sellainen, jossa yksilö vieraantuu yhteiskunnasta selkeiden normien ja päämäärien puuttuessa. Tällöin henkilö voi kokea olevansa vailla tarkoitusta ja hän alkaakin silloin toimia päämäärättömästi tai lamaantuu. Kotirouvien narratiiveista löytyy paljon ilmaisuja siitä, kuinka elämän tarkoitusta ja päämäärää pyritään voimakkaasti nostamaan esiin joko sekundaariprofilia korostamalla tai esimerkiksi tekemällä vaikkapa harrastuksesta tai hyväntekeväisyydestä itselle palkaton, työksi verrattava toimi.

Kiinassa en ole palkkatyössä, mutta olen mukana siihen verrattavassa toiminnassa, kuten hyväntekeväisyystyössä. (Paula, kotirouva)

Suomi-koulu toi mukanaan uusia tuttavuuksia ja olin iloinen siitä, että minullakin oli joku ns. oma juttu/työ. (Ira, kotirouva)

Toisaalta useat mainitsevat, että kotirouvana oleminen on länsimaiselle naiselle Kiinassa oletettu paikka, ikään kuin etuoikeutettu tila, koska on varaa jäädä kotiin. Nainen voi nostaa omaa sosiaalista statustaan avioitumalla varakkaan ja vaikutusvaltaisen miehen kanssa ja kotirouvana oleminen on osoitus siitä (Xiong 2004, 172).

Tämä kotirouvan asema on ollut helppo myös siksi, että se on se oletettu paikka, johon länsimaiset (ja myös korealaiset, japanilaiset ym. expatit) asetetaan ikään kuin luonnostaan. Siinä ei täällä ole mitään hävettävää, toisin kuin Suomessa. (Sari, kotirouva)

Oksasen (2007, 143–144) toteaa, että hänen haastattelemansa Singaporessa asuvat kotirouvat kärsivät julkisen kertomuksen puutteesta. Suomalaisnaiset eivät luota siihen, että he pystyisivät ilmaisemaan omia kokemuksiaan ja kertomaan elämästään oman kokemuksellisen elinpiirinsä ulkopuolella oleville tarpeeksi ymmärrettävällä tavalla, jolloin heidän positionsa jää epäselväksi muille. He kertovat arkisia, helposti ymmärrettäviä asioita Suomessa asuville läheisilleen, mutta jättävät kertomatta oleellisia asioita, jotta heistä ei tehtäisi epäedullisia tulkintoja. Tutkimukseni kotirouvat eivät kuitenkaan lähteneet Oksasen kuvailemalle narratiivisen hiljaisuuden linjalle, vaan käyttivät sekundaariprofiiliaan hyväksi korostamalla siihen liittyviä puolia ja vähentämällä kotirouvuuden painotusta. Tähän varmaankin vaikutti se, että informantit kirjoittivat kokemuksistaan minulle tutkijana sen sijaan, että olisivat kuvailleet sitä, miten puhuvat kotirouvuudesta omille läheisilleen.

Kirjoittajat pohtivat paljon sitä, mikä tekee heidän olostaan merkityksellisen. Kuten edellä mainitsin, kotirouvuus sinänsä ei riittänyt määrittelemään heitä vaan tähän profiiliin kuuluvat henkilöt halusivat usein korostaa ja vahvistaa sekundaariprofiiliansa ja identifioitua sen kautta muille. Sekundaariprofiilit jakoutuivat kirjoittajien kesken tasan puoliksi: kuudesta primaariprofiililtaan kotirouvia olevista kolme oli sekundaariprofiililtaan opiskelijoita ja kolme uranaisia. Kotirouvien kohdalla sekundaariprofiili oli yleensä juuri se puoli itsestä, mitä haluttiin korostaa. Esimerkiksi opiskelijoiden ja uranaisten kohdalla usein kyse oli siitä, että identifioituttiin vielä osittain edelliseen elämänvaiheeseen tai oltiin jo osittain siirtymässä seuraavaan. Sekundaariprofiilin korostaminen niissä tilanteissa, kun primaariprofiili koetaan alempiarvoiseksi, voidaan tulkita sosiaalisen identiteetin muokkaamiseksi yhteisön ihannoimien arvojen suuntaan (Goffman 1971).

Kaikki nämä neljä vuotta olen uskotellut itselleni, että olen tutkija ja tietokirjailija. Olen sillä tavoin voinut hankkia hieman arvostusta sekä länsimaisten että kiinalaisten keskuudessa. (Sari, kotirouva)

Sari toteaa hankkivansa arvostusta eri yhteisöissä sekundaariprofiiliaan korostamalla. Sarin tarkoituksena on vaikuttaa sekä muiden kiinansuomalaisten, että paikallisyhteisön mielipiteeseen hänestä. Kiinalaisten mielestä kotirouvana oleminen on siitä huolimatta paitsi hyväksyttävää, jopa – varsinkin taloudellisen aseman valossa – tavoiteltavaa. Kotirouvana olo nähdään ihailtavana tilana, vaikka Sari itse (johtuen suomalaisen kulttuurin syvärakenteista) ei näin koekaan. Osa kotirouvista oli omaksunut sekundaariprofiilinsa jopa niin voimakkaasti, että kirjoituksia lukiessa harhautui ajattelemaan lukevansa eri kertojaprofiilin tekstiä. Vaikuttaa siis siltä, että informantin persoonallinen, eli sisäinen, identiteetti on ristiriidassa tämän sosiaalisen identiteetin kanssa.

Haluan kuitenkin tuoda esille sen, että kuulun siihen hyväosaisten joukkoon, jotka suomalainen yritys on lähettänyt [kaupungin nimi poistettu] ja joita tämä samainen yritys tukee monella tavoin. Elämä [kaupungin nimi poistettu] on kaikista pikku ongelmista huolimatta helppoa, kun on länsimaisen yrityksen tuki taustalla. (Paula, kotirouva)

Artikkelissaan ”Seikkailijoiden ja insinöörien Shanghai”, Joesa Mykkänen (2004, 133) kertoo, kuinka hänen haastattelemansa suomalainen Shanghaissa pitkään työkomennuksella ollut mies pohtii sitä, miten aiemmin puolisopestiläiset eivät niinkään valittaneet olostaan vaan menivät miehen mukana uuteen maahan. Nykyään puolisopestiläisetkin tarvitsevat työn viihtyäkseen. Huolimatta siitä, millaisia asenteita edellinen kommentti kuvastaa, oman aineistoni perusteella väite näyttää pitävän jokseenkin paikkansa. Kotirouvista selvästi parhaiten Kiinassa viihtyvät sekundaariprofiiliaan korostavat kotirouvat, jotka suuntaavat orientaatiotaan myös kodin ulkopuolelle ja huonoiten ne, joilla ei ole selkeää sekundaariprofiilia. Aineistossani oli myös sellaisia henkilöitä, joilla oli selkeä sekundaariprofiili ja kuitenkin sopeutumisen kanssa hankalaa. Tällöin he saattoivat korostaa esimerkiksi sitä, millä tavoin sekundaariprofiiliin liittyvät aktiviteetit auttavat heitä selviytymään kaikkien vaikeuksien keskellä.

Voi pelastus se Suomi-koulu oli mulle, olisin varmaan muuttanut aikaisemmin pois Kiinasta jos sitä ei olisi ollut. (Elina, kotirouva)

Kiinalaisten silmissä olin onnekas, etuoikeutettu ”menestyjä”, koska pystyin freetyöni lisäksi keskittymään lapsiini. (Riina, kotirouva)

Parhaiten Kiinaan sopeutuneet kotirouvat ottivat osittain tietoisestikin toisenlaisen asenteen uuteen kotirouvarooliinsa ja arvostavat mahdollisuutta ulkoistaa kotityöt. Kotona oleva henkilökunta kirjoittikin kotirouvilta paljon tekstiä. Yleisimmin kotona työskentelee yksi

ayi (suom. täti), kotiapulainen, ja toisinaan myös joko oma tai työpaikan jaettu autonkuljettaja. Ayi hoitaa yleensä siivoukset ja kodin tavallisimmat askareet, kuten ruuanlaiton. Usein ayi myös hoitaa ainakin osittain perheen lapsia. Hyvä yhteistyö ayin kanssa onkin erittäin tärkeää myös perheen hyvinvoinnin ja sopeutumisen kannalta.

Yllättävän moni koki yhteistyön ongelmalliseksi ja hankalaksi. Ayi teki kotiaskareet huonosti tai väärin, oli liian etäinen tai tuttavallinen, laiskotteli ja jopa varasti. Kaikki ayin tekemiset ovat suurennuslasin alla ja tätä pidetään myös oikeutettuna, sillä ayin työpaikka on kuitenkin toisen koti. Monille informanteille oli selvästi hankalaa seurata vierestä, kun vieras henkilö tekee kotiaskareita ja yleensä eri tavalla kuin itse tekisi. On myös hankala ymmärtää, että ayille kyseessä on työ, eikä oma koti. Osa informanteista ymmärtää kotinsa olevan toiselle työpaikka, jolloin isäntäperhe, ja näin tietysti myös kotirouva itse, on esimiesasemassa. Toisinaan kotirouvien suhtautuminen kotona työskentelevään ayiin oli korostetun määräävää. Eräs informantti kertoikin uuteen kulttuuriin väsymisestä ja toivoi, että koti olisi saanut olla vapaa kiinalaisuudesta – hän kaipasi omaa tilaa, suomalaista turvapaikkaa. Onnistunut suhde kotona työskentelevään henkilökuntaan näytti olevan erittäin tärkeä tekijä kotirouvan sopeutumisessa. Jos suhde muotoutui hankalaksi, saattoi kotirouvan asenne koko kiinalaisuutta kohtaan muuttua negatiiviseksi huolimatta alkuaikojen myönteisestä suhtautumisesta.

Mulle varsinkin yhteiselo Ayin kanssa oli kauhean vaikeaa, en kestänyt vierasta ihmistä omassa kodissa ja kuinka se tunki läsnäolonsa joka asiaan ja paikkaan. [...] ne hirveät kultakalat jotka se toi meille ja pisti helvetin kalliiseen salaattikulhoon kysymättä mitään lupaa (hänestä se varmaan oli onnen ele -eikö kaikki helvetillinen pässimäisyys ollut aina jotakin onnen ja hyvän tahdon elettä tai oman naaman suojelua?). (Elina, kotirouva)

Kirjoitushetkellä Elina oli hiljattain muuttanut takaisin Suomeen. Hän oli informanteista ainoa, jolla oli ollut vakavia sopeutumisvaikeuksia. Kirjoituksesta välittyi, kuinka elämä ayin kanssa oli hyvin hankalaa, mutta toisaalta lasten syvä kiintymys esti perhettä vaihtamasta tätä toiseen. Elina yritti kestää parhaansa mukaan, mutta tyytymättömyys vaikutti parisuhteeseenkin ja johti aikaiseen kotimaahan paluuseen parisuhteen säilyttämiseksi.

Järvinen-Tassopoulos (2007, 167) kuvailee kreikansuomalaisia naisia koskevassa tutkimuksessa samankaltaistamisen prosessista, jossa uuden kulttuurin yhteisö pyrkii

käyttämään vaikutusvaltaansa mukauttaakseen tai jopa sulauttaakseen vieraan kulttuurin edustajan itseensä. Ira koki ayin välillä päälleikäyvätkin lastenkasvatukselliset neuvot tällaisena.

Kuuntelin kaikesta huolimatta hänen ohjeitaan, mutta hienovaraisesti kerroin, että miten meillä Suomessa on tapana tehdä, mikä minusta tuntui hyvältä ja miten me haluamme lapsemme kannalta toimia. Ehkä hän ei aivan kaikkea ymmärtänyt, mutta enhän minäkään täysin sulattanut hänen antamiaan ohjeita vaikka sisimmässäni ajattelin, että kyllä niissä varmasti paljon järkeäkin on. (Ira, kotirouva)

Ira kuitenkin pyrki myös ymmärtämään ayin ohjeita ja mielipiteitä kulttuurisista lähtökohdista käsin ja uskoi tämän hyviin tarkoituksiin. Samalla hän aktiivisesti pyrki selittämään omia käsityksiään ayille perustellen asioita kotikulttuurinsa kautta. Järvinen-Tassopoulos (emt.) erottaa omassa tutkimuksessaan informanttiansa sisäisen ja ulkoisen identiteetin toisistaan: Sisäinen identiteetti on esillä silloin, kun oleskelija on tekemisissä oman kulttuurin edustajien kanssa ja ulkoinen identiteetti tulee esille kompromissina niissä tilanteissa, kun oleskelija pyrkii suhtautumaan paikallisväestön samankaltaistamisyrittäisiinsä. Näin oleskelija muuttaa omaa käyttäytymistään sen perusteella, kenen kanssa on vuorovaikutuksessa. Järvinen-Tassopoulosen erottelu toimii pääosin samoin myös oman aineistoni valossa, vaikka samankaltaistamiseen voi suhtautua myös toisella tavalla, kuten aiemman esimerkin Elina. Hän koki ayin tekemät asiat ahdistavina ja kirjoituksesta kuului voimakkaasti läpi hänen väsymyksensä myös ayin hyvää tarkoittaviin eleisiin.

Kiinansuomalaisten kotirouvien positio on moniulotteinen ja siihen liittyy paljon ristiriitoja. Naiset kaipaavat oikeutusta sille, etteivät käy ansiotyössä ja protestanttisen työetiikan (Weber 1990) ihanne estää heitä hyväksymästä omaa tilannettaan. He harrastavat ja elävät sosiaalista elämää huonon omantunnon varjossa. He ovat esimiehiä omassa kodissaan. Suomalaisuuteen liittyvistä kulttuurisista oletuksista eroon pääseminen tuottaa vaikeuksia, mutta sopeutuminen on sitä todennäköisempää, mitä paremmin suomalaisuuden taakasta vapautuu. Parhaiten kotirouvista sopeutuivat he, joilla sekundaariprofiilin korostaminen oli mahdollista ja he sitä kautta onnistuivat rakentamaan itselleen hyväksymänsä sosiaalisen identiteetin. Huonoiten Kiinaan sopeutuneet kotirouvat olivat yleensä aluksi kokeilleet integraatioasennetta, mutta pettymysten ja identiteettikriisin kautta päätyneet marginalisaatioon.

9 YHTEENVETO

Tässä kappaleessa kerron tutkimukseni keskeisistä tuloksista ja johtopäätöksistä. Pohdin myös positiotani tutkijana sekä arvioin tutkimukseni toteutusta. Lisäksi mietin, millaisia jatkotutkimusmahdollisuuksia aihepiirin ympärillä olisi oman tutkimukseni ja pohdintojeni jälkeen.

9.1 Keskeiset tulokset

Tutkielmani tavoitteena on ollut avata kiinansuomalaista naiseutta heidän sopeutumiskokemustensa kautta. Hankin aineistoni kirjoituspyynnön avulla. Halusin selvittää, millaisena kiinansuomalaiset naiset kokevat oman positionsa kiinalaisessa yhteisössä ja kulttuurissa sekä identifioituvatko he mahdollisesti johonkin viiteryhmään. Pohdin myös millaisia vaikutuksia kulttuurien välisillä eroilla ja toisaalta yksilöiden sopeutumisstrategioilla on kiinansuomalaisten naisten sopeutumiskokemuksiin.

Analysoin aineistoa sisällönanalyttisillä keinoilla ja luokittelun ja tyyppittelyn seurauksena kirjoittajien tarinoista alkoi muodostua kertojaprofiileita. Näitä löysin kolme: opiskelijan, uranaisen ja kotirouvan. Kaikki kirjoittajat sijoittuivat selvästi johonkin kolmesta profiilista, mutta lähes jokaisella oli olemassa myös toissijainen vaihtoehto – profiili, joka oli tauolla tai taka-alalla. Ensisijaisen profiilin nimesin primaariprofiiliksi ja toissijaisen profiilin sekundaariprofiiliksi. Sen lisäksi, että sekundaariprofiili oli usein ns. tauolla oleva profiili, informanteissani oli myös useita sellaisia kirjoittajia, jotka olivat siirtymäisillään toiseen vaiheeseen elämässä ja näin tavallaan kahden profiilin välissä. Osalla sekundaariprofiili saattoi olla myös ihannemielikuva itsestä tai tulevaisuuden haave. Sekundaariprofiili oli kuitenkin niin vahva, että siihenkin identifioiduttiin ja maailmaa tulkittiin tilannekohtaisesti myös ihanneminän kuvitellun näkökulman kautta.

Voisi olettaa, että Kiinaan muuton syy ja sen hetkinen elämäntilanne antaisivat lähes suoraan luokittelun informantin primaariprofiiliksi, mutta näin ei kuitenkaan aina ole. Primaariprofiiliksi valikoituikin se, mihin henkilö itse kirjoitushetkellä koki pääosin identifioituvansa, riippumatta muuttosyystä tai elämäntilanteesta. Jos esimerkiksi siirtymä

uuteen elämänvaiheeseen oli vasta aivan alussa, saattoi informantti identifioitua edelleen voimakkaimmin aiemman roolinsa kautta ja näin luokittelin hänen primaariprofilikseen sen, joka parhaiten häntä kirjoitushetkellä määritteli. Profilien välillä oli myös mielenkiintoinen orientaatioero: kotirouvien orientaatio oli kodin lisäksi kotimaahan suuntautuva – suomalaisuus ja sen ikävä. Opiskelijat taas olivat kiinnostuneet nimenomaan Kiinasta ja kiinalaisuudesta ja halusivat oppia siitä mahdollisimman paljon. Uranaisten orientaatio työn lisäksi oli luonteeltaan globaali, jolloin he kokivat olevansa maailmankansalaisia ja suhtautuivat sekä suomalaisuuteen että kiinalaisuuteen huomattavan neutraalisti.

Akkulturaatiokäsitteistö osoittautui mielenkiintoiseksi välineeksi tutkia paitsi yksilön sopeutumista uuteen kulttuuriin, myös tämän identiteettityön tekemistä eri kertojaprofilien välisissä siirtymissä. Kertojaprofilista toiseen elämän muutostilanteissa siirtyminen vaatii yhtä paljon kulttuurista ketteryyttä ja sopeutumiskykyä kuin maasta toiseen muuttaminen. Tutkimukseni informantit olivat suurimmaksi osaksi kokeneet lähimenneisyydessä tarpeen sopeutua sekä uuteen kulttuuriin, että uuteen sosiaaliseen identiteettiin. Moni informantti panosti paljon aikaa uuteen kulttuuriin sopeutumiseen opiskelemalla kulttuuria ja kieltä, mutta juuri kukaan ei maininnut tehneensä vastaavaa – tai edes pohtineensa etukäteen – uutta elämäntilannetta ulkoisen identiteetin kannalta.

Kiinansuomalaisten naisten positio on moniulotteinen. Toisaalta he kokevat olevansa erityisasemassa kiinalaisyhteisössä, jossa ulkomaalainen nostetaan helposti hierarkiajärjestelmässä korkeammalle kuin muilla tilannekohtaisilla hierarkiamäärityksillä olisi tavanomaisesti mahdollista nousta. He ovat kiinalaisella mittapuulla keskimääräistä hyvätuloisempia ja monella tavalla etuoikeutetussa asemassa. Tavallisesti tilannekohtaisen ylemmyyden hierarkiassa määrittävät järjestyksessä korkeampi ikä, korkeampi yhteiskunnallinen asema (esimerkiksi virkamies tai yritysjohtaja) ja viimeisenä sukupuoli, jolloin mies on korkea-arvoisempi. Tutkimukseeni osallistuneiden informanttien kokemusten perusteella länsimaalaisuus on sukupuolta tärkeämpi tekijä hierarkia-aseman määrittelyssä. Hierarkiajärjestelmään liittyvä yhteiskunnallisen aseman määrittely tapahtuu osin myös henkilön hyötypotentiaalın kautta – se, jolla oletetaan olevan eniten sosiaalista pääomaa ja laajin guānxì-verkosto, on hierarkiassa korkeammalla.

Suomalaisnaisten suhtautuminen sekä konfutselaiseen hierarkiajärjestelmään, guānxin tärkeyteen ja kasvot-käsitteen ilmenemiseen kiinalaisessa kulttuurissa oli kahtiajakoinen ja paikakkoinen: työelämässä edellä mainitut ilmiöt hyväksyttiin luonteviksi osiksi paikallista kulttuuria, joihin pyrittiin sopeutumaan, mutta vapaa-aikana niitä pidettiin sosiaalisen elämän monimutkaistamisena ja kokonaisuudessaan ikävänä sosiaalisena pelinä. Kiinalaiset ihmissuhteet perustuvat siitä saatavaan aineelliseen, ammatilliseen tai taloudelliseen hyötyyn, jossa ystävyiden toinen osapuoli on luokkarakenteessa toista ylempänä (esim. Bian 1994; Gold 1985; Link 1992; Walder 1986; Wank 1999; Yang 1994). Kiinansuomalaisille ystävyiden hyötynäkökulma oli yleensä vaikea ymmärtää. Suomalaisilla oli myös tarve erottaa työelämä muusta elämästä, kun taas kiinalaisessa yhteiskunnassa tällaista erottelua ei tehdä. Kiinassa guānxì syntyy sekä henkilö- että ammattitasolla samanaikaisesti eikä tuttavien luokitella tiukasti joko yksityiselämään tai työmaailmaan kuuluviksi, kun taas Suomessa ihmissuhteet jaotellaan varsin staattisesti joko työtuttaviin tai vapaa-ajan ystäviin.

Kanssakäymisen luonne kiinalaisten kanssa osoittautui tilannesidonnaiseksi: muodollisissa tilanteissa konfutselainen moralioppi sääteli käyttäytymistä tehden näkymättömät normit näkyviksi, kun taas epämuodollisissa tilanteissa kulttuurivallankumouksen jälkeen yleistynyt kommunikation suoruus yllätti kiinansuomalaisen. Kollektivistisille yhteisöille tyypillinen konfliktien välttely tulkittiin helposti valehteluksi, kun taas individualistiset yhteisöt arvostavat avoimuutta ja rehellisyyttä (Hofstede ym. 2010, 112–117). Suomalaisten yleisesti arvostama rehellisyys ja suoruus ilmenivät kiinalaisessa kontekstissa tyystin erilaisina. Erotinkin informanttien avoimuuden ja rehellisyyden arvostuksen koskevan lähinnä asioita ja ilmiöitä, kun taas kiinalaiset olivat hyvin suorasanaisia henkilöön liittyvissä asioissa. Kiinansuomalaiset kokivat henkilöön liittyvän suoruuden monesti loukkaavana.

Lähempi ystäväystyminen paikallisten kanssa koettiin siis yleisesti hankalaksi. Moni kuvaili kulttuurien kuilua syväksi, mutta ilmiö on niin monimuotoinen, että sen määrittely yksiselitteisesti tuotti vaikeuksia informanteille. Suomalaisnaisten kirjoitusten pohjalta erottelin ystäväystymisen esteiksi kolme asiaa: ystävyys-käsitteen kulttuuriset erot, suomalaisten sopeutumisen hierarkiajärjestelmän rakenteisiin yksityiselämässä ja

molempien kulttuurien, mutta erityisesti kiinalaisen, ennakkoluulo ystävystymisen hankaluudesta.

Ulkopuolisuuden kokemukset olivat informanttien kirjoituksille leimallisia. Simone de Beauvoir (2009) totesi, että nainen on aina toinen, poikkeama oletuksesta eli miehestä. Kiinansuomalaiset naiset kokevat toiseutta suhteessa paitsi Beauvoirin mainitsemaan miessukupuoleen, myös kiinalaisiin yleensä ja toisaalta kiinansuomalaisille valmiiksi oletettuun viiteryhmään, eli muihin Kiinassa asuviin länsimaalaisiin naisiin. Erityisesti aineiston opiskelijat tuntuivat kaipaavan ryhmää, johon identifioitua. Kotirouvien ulkopuolisuuden kokemukset johtuivat pitkälti ansiotyössä käymättömyyden ja sen oikeutuksen kanssa selviämisestä, sekä haluttomuudesta identifioitua uuden sosiaalisen roolinsa, kotirouvuuden, kautta. Kotirouviin liittyvät tutkimukseni päätulokset ovat linjassa Oksasen (2007) väitöskirjatutkimuksen kanssa singaporensuomalaisista puolisopestiläisistä. Uranaiset puolestaan olivat pääosin tyytyväisiä, vaikka kokivatkin olevansa erilaisia suhteessa kiinalaisiin ja kiinansuomalaisiin. Heillä oli kuitenkin voimakas muodollisen sosiaalisen roolin mukainen työidentiteetti, ja menestyminen työelämässä kantoi työympäristön lisäksi myös sen ulkopuolella.

Kiinansuomalaisen naisen sosiaalisen paikan, oman lokeron, löytäminen on siis hankalaa. Toisaalta he ovat hyväosaisia, ihailtavia länsimaalaisia ja toisaalta heidät suljetaan yhteisöjen ulkopuolelle. Kiinalaisessa yhteisöllisyyttä korostavassa kulttuurissa yksinäiseksi itsensä kokeva henkilö saattaa tuntea itsensä vieläkin yksinäisemmäksi. Muihin länsimaalaisiin naisiin identifioitumista informantit vieroksuivat omasta tahdostaan. Kiinansuomalaiset käyttivät erilaisuuttaan myös erottautuakseen muista, heille mahdollisesti tarjolla olevista viiteryhmistä ja näin tavallaan ulkopuolistivat itse itseään.

Informantit kokivat kiinalaisten puolelta jonkin verran samankaltaistamisyrityksiä. Osa informanteista suhtautui niihin nuivasti, toiset puolestaan pyrkivät omaksumaan uusia tapoja. Suurimpia sopeutumisongelmia olivat kokeneet sellaiset henkilöt, jotka eivät syystä tai toisesta halunneet vaihdella käyttäytymistapojaan tilannekohtaisesti ja varsinkin he, jotka itse pyrkivät samankaltaistamaan paikallisväestöä.

Positiivisella asenteella on suuri merkitys yksilön psykologiseen sopeutumiseen. Parhaiten maassa viihtyvät informantit onnistuivat usein kääntämään negatiiviset kokemukset positiivisiksi tai ainakin löytämään niistä hyviäkin puolia. Kohdatessaan ikäviä asioita tai kokemuksia, kiinansuomalaiset naiset valitsevat suhtautumistapansa ja ikään kuin pakottavat itsensä suhtautumaan positiivisesti hankaliin tilanteisiin. Asenteen valinnalla oli suuri merkitys sopeutumisessa. Suhtautumisen valinnalla informantit pystyivät itse vaikuttamaan omaan sopeutumiseensa sekä sopeutumismotivaatiota vahvistamalla, että oman elämäntarinansa sävyttämällä vaikeuksista selviämällä. (Ks. esim. Oksanen 2006; Seidman 1998.)

Omassa tutkimuksessani informantit jakautuivat paitsi tyyppikertomusten kautta kertojaprofiileihin, myös kertojaprofiileilla näytti olevan kullekin omat tyypilliset akkulturaatiostrategiat. Opiskelijat pyrkivät innokkaasti assimiloitumaan eli sulautumaan, varsinkin oleskelunsa alkuvaiheessa. Oltuaan maassa pidemmän aikaa, he tavallisimmin tekivät kompromissin ja vaihtoivat asenteensa integraatioksi. Yllättävän tehokkaaksi akkulturaatiostrategiaksi osoittautui myös uranaisten akkulturaatiostrategia. Sen toimivuus tuli esiin uranaisten henkisen hyvinvoinnin ja tasapainon kautta. Länsimaalaista normistoa pidetään kiinalaisessa liike-elämässä standardina (De Mente 2008, 38), eivätkä kiinansuomalaiset uranaiset eivät kokeneet suuria sopeutumisiongelmiä työelämässä. Uranaisten sopeutumisstrategioiden soveltaminen oli paikkakohtaista ja muuntautumiskykyistä: työpaikalla pyrittiin integroitumaan ja vapaa-aikana strategiana oli useimmiten separaatio. Separaatio ei kuitenkaan ollut sitä kielteisessä mielessä, vaan ennemminkin niin, että identifioituminen omaan kotikulttuuriin haluttiin säilyttää, mutta myös uudesta oltiin kiinnostuneita – joskin ei sen omaksumiseksi asti kuitenkaan. Tästä syystä nimesin sen sopeutuvaksi separaatiostrategiaksi. Kulttuurisesta ketteryydestä näyttää olevan hyötyä paitsi maasta toiseen muutettaessa, myös elämänvaiheesta toiseen siirryttäessä. Kulttuurisesti ketterät informantit sopeutuivat paremmin paitsi Kiinaan, myös uuteen sosiaaliseen rooliinsa.

Tutkimukseni informanteista huonoiten sopeutunut ryhmä oli kotirouvaprofiiliin luokitellut henkilöt. Aineistosta kävi ilmi, että he eivät niinkään kamppailleet Kiinaan sopeutumisen kanssa, vaan uusi rooli elämässä tuotti heille vaikeuksia. He eivät olleet osanneet välttämättä valmistautua kotirouvan rooliin tarvittavissa määrin ja protestanttisen työetiikan (Weber

1990) syvään juurtunut ihanne esti heitä hyväksymästä omaa tilannettaan. Parhaiten kotirouvista sopeutuivat he, joilla sekundaariprofiilin korostaminen oli mahdollista ja näin tarjosi heille heidän itsensäkin hyväksymän sosiaalisen identiteetin. Huonoiten Kiinaan sopeutuneet kotirouvat olivat kenties aloittaneet akkulturaatioprosessiaan toivoen integroitumista, mutta pettymysten ja identiteettikriisin kautta päätyneet marginalisaatioon. He eivät halunneet paikalliskontakteja ja kaipasivat takaisin länteen. He ikään kuin halusivat rakentaa itselleen länsimaisen kuplan kiinalaisuuden keskelle, jossa voisivat elää niin suomalaisittain, kuin mahdollista.

Kaiken kaikkiaan tutkimukseeni osallistuneet informantit suhtautuivat kokemuksiinsa pääosin positiivisesti ja he kokivat sopeutuneensa Kiinaan ja uuteen elämänvaiheeseensa hyvin, paria poikkeusta lukuun ottamatta. Informanttien kirjoitukset saivat toisinaan selviytymistarinan muodon, jossa he raivasivat tietään vaikeuksien läpi voittoon. Kertomuksen rakentuminen tähän muotoon summaa hyvin kiinansuomalaisten kokemukset – elämä Kiinassa ei ole aina helppoa, mutta elämänmyönteisyys ja hyviin asioihin keskittyminen tuovat siitä parhaat puolet esiin.

9.2 Pohdinta

Pyrin tutkimuksellani siis tuottamaan käyttökelpoista tietoa länsimaisen ja erityisesti suomalaisen naisen asemasta kiinalaisessa yhteisössä. Halusin tietää, minkälaiset asiat ovat kirjoittajien mielestä mainitsemisen arvoisia ja mitä kenties omaan kokemukseeni perustuvia itse etukäteen pohtimiani asioita tai teemoja mahdollisesti jää kokonaan käsittelemättä. Tutkijana olin siitä onnekaassa asemassa, että aihe oli minusta erittäin kiinnostava ja kiehtova. Minulla oli siitä myös paljon sekä opiskeltua että kokemuksellista etukäteistietoa. Tiedostan kuitenkin subjektiivisuuteni suhteessa tutkimuskohteeseen ja pyrinkin läpi tutkimuksen tekemisen kiinnittämään erityishuomiota siihen, että oma taustani ei vaikuttaisi aineiston lukemiseen, teoreettisten apparaattien valintaan ja aineistosta valitsemiini esimerkkeihin. Subjektiivisuuteni häivyttämiseksi pyrin operationalisoimaan tutkimuskysymykseni niin, että alkuperäisaineiston käsittely olisi mahdollisimman yksiselitteistä. Onnistuin tässä mielestäni jokseenkin hyvin, sillä aineiston lähempi tarkastelu luokittelun ja tyypittelyn avulla onnistui nostamaan esiin omia ennakkokäsityksiäni asioista. Huomasin muutaman kerran, että oma ennakoajatukseni

jostakin ilmiöstä saattoi olla toisenlainen aineiston tuottamaan tietoon nähden. Pyrin tuomaan myös näitä kohtia analyysissä esille, sillä ne ovat tuloksina tärkeitä.

Jälkeenpäin ajateltuna aiheen rajaus olisi kannattanut tehdä tarkemmin jo aineistoa hankkiessa. Toisaalta, jos olisin ottanut tutkimuksen kohteeksi vaikkapa vain yhden kertojaprofiilin, olisi informanttien riittävä määrä saattanut tuottaa jonkin verran hankaluuksia. Lisäksi, jos olisin kohdistanut huomioni vain yhteen muuttajaryhmään, en olisi voinut havaita erilaisia kertojaprofiileita, sekundaariprofiileista puhumattakaan. Toisin sanoen, tutkimukseni kiinnostavat löydökset olisivat olleet hyvin erilaisia verrattuna käsillä olevan aineiston tuottamaan tietoon. Aineistoni oli informanttien pienehköstä lukumäärästä huolimatta varsin laaja: tekstien kirjoittamiseen oli selvästi panostettu ja asioita oli pohdittu huolella. Olisi kuitenkin ollut mielekästä saada hieman runsaampi otos jokaisesta kertojaprofiilista. Kvalitatiivista tutkimusta tehdessä tavoitteenani ei kuitenkaan ole ollut tarjota yleistyksiä, vaan ennemminkin dokumentoida kiinansuomalaisen naisen elämää nyky-yhteiskunnassa.

Sopeutumisen tutkiminen on tuottanut hankaluuksia kaikille sitä tutkineille tieteilijöille. Sen operationalisointi on mutkikasta ja käsite on moniulotteinen. Berry (2008) pitää adaptaatiota eli sopeutumista akkulturaatioprosessin lopputuloksena. Itse kuitenkin koen niin, että akkulturaatioprosessilla ei varsinaisesti ole loppupistettä, kuten ei sopeutumisellakaan. En koe, että sopeutuminen olisi valmis tila jo senkin vuoksi, että ympäröivä maailma ja kulttuuri ovat jatkuvassa muutoksessa. Berryn (emt.) akkulturaatiostrategioista sopeutumisen kannalta parhaimmaksi on aiemmissä tutkimuksissa osoittautunut integraatiostrategia (ks. Liebkind 2000, 21), joka omassa tutkimuksessani nousi myös erääksi menestyksekkäimmistä akkulturaatioasenteista. Integraatioasenteen toimivuuden lisäksi, tutkimukseni uranaiset näyttivät rakentaneen itselleen oman akkulturaatioasenne-sovellutuksen, minkä avulla he paikan mukaan mukauttivat omaa toimintaansa ja käyttäytymistään. Työelämässä he pyrkivät integroitumaan ja onnistuivatkin siinä verrattain hyvin kiinalaisen liike-elämän toimintatapojen noudattaessa pitkälti myös länsimaalaista mallia. Vapaa-aikana heidän akkulturaatiostrategianaan oli myönteisen sävyinen separaatio, jossa uusi kulttuuri oli kiinnostava, vaikka oma haluttiinkin säilyttää – aivan kuin he olisivat olleet työn ulkopuolisen ajan turisteina matkalla. Uranaisten akkulturaatiostrategian nimesin sopeutuvaksi separaatioksi. Heidän akkulturaatiostrategiastaan tekee erityisen mielenkiintoisen se, että uranaiset vaikuttivat olevan kaikista informanteista yleisesti

tyytyväisimpiä elämäänsä Kiinassa, vaikka integroitumista kiinalaiseen yhteiskuntaan oli havaittavissa varsin niukasti.

Näyttääkin siltä, että yksilön akkulturaatiostrategiat voivat olla paikka- ja tilannesidonnaisia. Berryn (2001) mallin mukaiset akkulturaatiostrategiat jättävät paikka- ja tilannesidonnaisuuden huomiotta. Berry sulkee kategorisin mallein ulos vaihtoehdon, että kulttuurien omaksuminen voi tapahtua rinnakkain sen sijaan, että henkilö siirtyisi yhden kulttuurin toimintamallien vaikutuspiiristä toiseen. Voidaan siis ajatella, että akkulturaatiota tapahtuu paitsi suhteessa kulttuuriin ja paikkaan, myös suhteessa sosiaaliseen rooliin ja siirtymään niiden välillä. Kuten Jasinskaja-Lahti (2000) osoittaa, myös oman tutkimukseni valossa voidaan todeta, että sopeutuminen ei näytä olevan prosessi paikasta toiseen, vaan kulttuurisia toimintatapoja ja rakenteita voi oppia ja ne rakentuessaan toistensa päälle lisäävät henkilön sosiaalisia taitoja toimia eri tilanteissa. Aiemmin mainitsemani kulttuurikeiton esimerkki kuvaa tilannetta mielestäni hyvin. Tällainen kulttuuriseksi ketteryydeksi nimeämäni ominaisuus varustaa ulkomaille muuttajan työkalupakkia auttaen tätä toimimaan sekä kotikulttuurissaan että uudessa kulttuurissa molempien vaatimukset täyttäen. En usko, että kulttuurisilla taidoilla olisi kiintiötä: Jos kattilassa on viisi litraa suomalaisuutta ja sinne lisätään litra kiinalaisuutta, ei suomalaisuutta tarvitse ottaa samaa määrää pois. Niistä voidaan keittää kulttuurinen sekametelisoppa ja vaikkapa lisätä kiinalaisuutta tai mitä tahansa muuta kulttuurista taitoa myöhemmin.

Akkulturaatioteoriat ovat moniulotteisia, sillä tarkastelun kohteena voivat olla sekä yhteisöt että yksilöt, puhumattakaan siitä, että uuteen kulttuuriin sopeutumisen tutkimus jättää huomiotta elämänvaiheeseen liittyvät muut muutokset. Berry kumppaneineen (2011) on menestyksekkäästi teoretisoinut hankalaa ja monipuolista tutkimusaihetta, mutta näyttää siltä, että ulottuvuuksia tulisi ottaa huomioon lisääkin. Akkulturaatioteoreettinen viitekehys vaikuttaa jäykältä ilmiön laajuuteen ja muuntautuvuuteen nähden. Uranaisten esimerkki eri akkulturaatiostrategioiden rinnakkaisesta soveltamisesta näyttää myös sen, että menestyksekkäimmäksi ajateltu akkulturaatiostrategia ei välttämättä ole ainut hyvä vaihtoehto. Edellä kuvailtu tilanne- ja paikkasidonnaisuuden huomioiminen tuo esiin myös muita akkulturaatiovaihtoehtoja Berryn (1990) nimeämän assimilaation, integraation, separaation ja marginalisaation lisäksi. Viimeisen reilun kymmenen vuoden aikana akkulturaatiotutkimuksen trendi on siirtynyt yhteisöjen akkulturaatiotutkimuksesta

yksilöiden psykologisen sopeutumisen tutkimukseen. Tutkimuskohteen muuttuessa olisi tarve tarkastella akkulturaatioteoreettisen viitekehyksen toimivuutta kriittisesti ja miettiä, mitä muita apparaatteja Berryn kaksisuuntaisen mallin sijaan tai tilalle olisi mahdollista kehittää ilmiön teoretisointiin.

Työlläni jatkan Annika Oksasen (2007) ja Johanna Järvinen-Tassopouloksen (2005; 2007) viitoittamalla tiellä tutkiessani ulkosuomalaisten naisten kokemuksia uudessa kotimaassa. Oksasen (2007) johtopäätös singaporensuomalaisille puolisoestiläisille tarjotuista diskursiivisista tulkinnoista erityisesti kotirouvien ansiotyön ja itsensä elättämisen imperatiivista vahvistui myös omassa tutkimuksessani. Työssäni tarkastelin kotirouvien sopeutumiskeinoja uuteen rooliin ristiriitaisten vaatimusten keskellä ja näyttääkin siltä, että toimivaksi keinoksi osoittautui sekundaariprofiilin tarjoama pakotie hyväksytympään sosiaaliseen identiteettiin. Järvinen-Tassopouloksen (2007) muukalaisuuspohdintoja puolestaan jatkan työssäni informanttien ulkopuolisuuden kokemusten ja viiteryhmään kuulumisen tarpeen analyysillä. Työlläni pyrin omalta osaltani viemään eteenpäin myös akkulturaatioteoreettisten käsitteiden pohdintaa ja tulkitsemisen välineitä. Koen tärkeänä ottaa huomioon mahdollisuuden kulttuuristen tapojen päällekkäiseen oppimiseen, yksilön sopeutumistarpeen elämänvaiheen ja -muutoksen kautta sekä akkulturaatiostrategioiden paikka- ja tilannesidonnaisuuden.

Oma työni voi toimia hyödyllisenä pohjana pyrittäessä ymmärtämään ihmisten sopeutumista paitsi uudessa kulttuurissa, myös uusissa elämäntilanteissa. Ulkomaankomennuksia järjestettäessä voidaan kenties ottaa huomioon perheenjäsenten elämänmuutokseen liittyviä, myös ei-kulttuurisia seikkoja. Samoin vaihto-opiskelijajärjestöt ja oppilaitokset voivat mahdollisesti pohtia, kuinka opiskelijan ryhmäänkuulumisen tarpeeseen voidaan vaikuttaa rakenteellisesti jo opiskelijavaihtoja järjestettäessä. Toivon myös, että työni voisi toimia helpottavana taustatukena uuteen kulttuuriin ja elämänvaiheeseen sopeutumisessa, sekä tiedon tarjoajana Kiinaan muuttoa suunnitteleville suomalaisnaisille.

Työni on kaikesta huolimatta vasta pintaraapaisu kiinansuomalaisten naisten elämään. Tutkimukseni kautta avautui paljon ovia ja kirjoittajien kokemukset herättivät runsaasti uusia kysymyksiä jatkotutkimuksia varten. Kiinansuomalaisten naisten sijoittuminen kiinalaisessa hierarkiajärjestelmässä on hankalaa ja aineistoni perusteella länsimaalaisuus on sukupuolta tärkeämpi tekijä aseman määrittelyssä. Olisi mielenkiintoista tutkia tätä

huomiota enemmänkin. Omiin kokemuksiini pohjautuen uskon, että ulkomaalaisuus arvioidaan eri tavalla riippuen henkilön rotuperimästä. Länsimaalaisuuden käyttäminen terminä tässä kohdassa ei ole välttämättä paikallaan, sillä tiedän jo nyt tapauksia sekä omista kokemuksistani, että informanttien kirjoituksista, joissa ihonväri on ollut länsimaalaisuutta painavampi hierarkia-aseman määrittäjä. Ulkomaalaisuus kiinalaisessa kontekstissa ja konfutselaisen hierarkiajärjestelmän muuntuminen sen mukaan, miltä henkilö ulkoisesti näyttää, voisi auttaa tunnistamaan lisää kiinalaisen yhteiskunnan piileviä rakenteita ja ajatusmalleja. Aiemman tutkimuksen löytäminen ulkomaalaisten sijoittumisesta konfutselaiseen periaatteistoon oli hyvin hankalaa, joten ulkomaalaisuuden tutkiminen konfutselaisesta näkökulmasta voisi avata uusia näkökulmia kiinalaisen yhteiskunnan ja kansainvälisen vuorovaikutuksen tutkimukseen. Uskontotieteissä ja filosofiassa tutkittavan konfutselaisen moraaliopin yhdistäminen kauppatieteellisen kulttuuritutkimuksen valtaetäisyys-käsitteistön kanssa toisi eri tieteenalat lähemmäksi toisiaan ja näin mahdollistaisi niiden yhtäaikaisen hyödyntämisen.

Olisi myös mielenkiintoista tutkia sitä, kuinka kertojaprofiilit muuttuvat elämäntilanteen muuttuessa ja eri akkulturoivasta ryhmästä toiseen siirryttäessä. Oli huomionarvoista, että eri elämänvaiheesta toiseen siirryttäessä kokemukset värittyivät vielä pitkään aiemman elämäntilanteen luoman ajattelumallin kautta. Mitä se edellyttää, että aiempiin kokemuksiin perustuva tulkintasuodatin muuttuu? Milloin opiskelijaprofiiliin identifioitunut henkilö alkaakin identifioitua uranaiseksi? Vastaavasti voidaan pohtia, missä vaiheessa nuorimies alkaa kokea elämää isyyden kautta, ja niin edelleen. Oletettavasti, ja omaan aineistooni pohjautuen, muutos ei tapahdu sillä hetkellä, kun elämäntilanne muuttuu, vaan siinä on viivettä. Olisi myös mielekästä pohtia, voidaanko elämänmuutosta eri roolien välillä tutkia akkulturaatiokäsitteistöä käyttäen. Voiko henkilö oppia useampia rooleja? Voiko tällä olla monta primaariprofiilia ja ovatko ne staattisia vai tilannesidonnaisia?

Puolisopestiläisten tutkimuksesta miehet puuttuvat kuitenkin lähes kokonaan, sillä he tavallisesti ovat itse komennukselle lähtijöinä (Oksanen 2007, 15). Keskustelunavauksen aiheelle on kuitenkin tehnyt Jaakko Valaskivi (2004), joka on kirjoittanut kokemuksistaan Tokiossa koti-isänä ja puolisopestiläisenä. Kokevatko miehet tarvetta samantyyppiselle identiteetin uudelleenmäärittelylle ja kamppailevatko he kotona olemisen oikeutuksen kanssa samoin kuin oman työni kotirouvat ja Oksanen (2007) siirtolaiset?

Tutkimukseni tarjoaa tilannekatsauksen kiinansuomalaiseen naiseuteen modernissa ja muuttuvassa ympäristössä. Suurin osa tutkimukseeni osallistuneista kiinansuomalaisista naisista asuu maassa väliaikaisesti ja heidän tavallinen elämänsä on tauolla. Lopuksi haluan lausua kiitokset kaikille tutkimukseeni osallistuneille kiinansuomalaisille naisille – ilman teidän arvokasta panostanne työni ei olisi ollut mahdollinen. Vaikka ajatukset ja kokemukset Kiinasta eivät aina ole niitä ruusuisimpia, summaa Eeva monen – myös minun – mietteet kirjoituksensa lopuksi sanoessaan, että ”*Silti aion palata, enka todennakoisesti viimeistä kertaa - Kiina on toinen kotimaani.*”

KIRJALLISUUS

- Arieli, Daniella (2007).
The Task of Being Content: Expatriate Wives in Beijing, Emotional Work and Patriarchal Bargain. *Journal of International Women's Studies* 8 (4), 18-31.
- Banfield, Edward C. (1958).
The Moral Basis of a Backward Society. The Free Press, Illinois.
- Bauman, Zygmunt (1996).
Postmodernin lumo. Vastapaino, Tampere.
- Berry, John W. (1974).
Psychological aspects of cultural pluralism. *Topics in Culture Learning*, 2, 17–22.
- Berry, John W. (2001).
A psychology of immigration. *Journal of Social Issues*, 57, 625–631.
- Berry, John W. (2006).
Stress perspectives on acculturation. Teoksessa D. L. Sam & J. W. Berry (Toim.), *The Cambridge handbook of acculturation psychology* (s. 43–57). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Berry, John W. (2008).
Globalisation and acculturation. *International Journal of Intercultural Relations* 32 (2008), s. 328–336. Elsevier Ltd. Ontario, Canada.
- Berry, John W.; Poortinga, Ype H.; Breugelmans, Seger M.; Chasiotis, Athanasios & Sam, David L. (2011).
Cross-Cultural Psychology. Research and Applications. Third edition. Cambridge University Press, Cambridge.
- Beverley, Satu (2011).
Following Footprints - A Century in the Life of Sydney Finnish Community. *Migration Studies C 19*. Institute of Migration, Turku.
- Bian, Yanjie (1994).
Guanxi and the Allocation of Urban Jobs in China. *China Quarterly* 140, s. 971–99.
- Björklund, Krister (2005).
Finns Over the Atlantic. An Overview of the Emigration from Finland to North America. Institute of Migration, Turku.
- Björklund, Krister (2012).
Suomalainen, ruotsalainen vai ruotsinsuomalainen? Ruotsissa asuvat suomalaiset 2000-luvulla. Siirtolaisinstituutti, Turku.
- Björkman, Ingmar (1990).
Expatriation and repatriation in Finnish companies: a comparison with Swedish and Norwegian practice. Svenska Handelshögskolan, Helsinki.
- Bonevac, Daniel; Phillips, Stephen (2009).
Introduction to World Philosophy. Oxford University Press, New York.
- Bourdieu, Pierre (1986).
The Forms of Capital. Teoksessa J. Richardson (Toim.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, s. 241-258. Greenwood, New York.
- Burgoon, J., Buller, D. & Woodall, W. (1996).
Nonverbal communication. McGraw-Hill, New York.

- Chang, Chi Yun (2013).
Confucianism: A Modern Interpretation. World Scientific & Imperial College Press. Singapore.
- Chen, X. P., & Chen, C. C. (2004).
On the intricacies of the Chinese guanxi: A process model of guanxi development. *Asia Pacific Journal of Management*, 21 (3), s. 305–324.
- China Labour Bulletin (2013).
Wages in China. Saatavilla <http://www.clb.org.hk/en/content/wages-china>, luettu 22.12.2014.
- Chow, I., & Ng, I. (2004).
The characteristics of Chinese personal ties (guanxi): Evidence from Hong Kong. *Organization Studies*, 25 (7), s. 1075-1093.
- De Beauvoir, Simone (2009).
Toinen sukupuoli 1. Tosiasiat ja myytit. Tammi, Helsinki.
- De Mente, Boyé (2009).
The Chinese Mind: understanding traditional Chinese beliefs and their influence on contemporary culture. Tuttle Publishing, North Clarendon.
- Dong, Qiumin & Lee, Yu-Feng L. (2007).
The Chinese concept of face: a perspective for business communicators. In *Decision Sciences Institute (Southwest Region) Conference Proceeding* (s. 13-17).
- Durkheim, Émile (1985).
Itsemurha. Tammi, Helsinki.
- Eskola, Antti (1975).
Sosiologian tutkimusmenetelmät II. WSOY, Helsinki.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (1998).
Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Vastapaino, Tampere.
- Families With Children From China (2003).
CCAA Resumes China Adoptions. Saatavilla http://fwcc.org/index.php?option=com_content&view=article&id=183:caa-resumes-china-adoptions&catid=24:china&Itemid=24, luettu 10.6.2013.
- Fan, Ying (2002).
Questioning guanxi: definition, classification and implications. *International Business Review*, 11 (5) 543-561. University of Lincoln, Lincoln, UK.
- Fischer, Claude S. (1984).
The Urban Experience. Harcourt Brace Jovanovich, New York.
- Fiske, John (2000).
Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen. Gummerus, Jyväskylä.
- Garam, Irma (2014).
Kansainvälinen liikkuvuus yliopistoissa ja ammattikorkeakouluissa 2013. Tietoa ja tilastoja –raportti 2/2014. Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO, Helsinki.
- Goffman, Erving (2012).
Kasvotyöstä: Analyysi sosiaalisen vuorovaikutuksen rituaalisista elementeistä. Teoksessa Goffman, Erving: Vuorovaikutuksen sosiologia. Vastapaino, Tampere.
- Gold, Thomas (1985).
After Comradeship. *China Quarterly* 104, s. 657–75.

- Gold, Thomas; Guthrie, Doug; Wank, David (2002).
Introduction to the study of Guanxi. Teoksessa Thomas Gold, Doug Guthrie ja David Wank (toim.): Social Connections in China: Institutions, Culture and the Changing Nature of Guanxi. Cambridge University Press, Cambridge, UK.
- Gordon, Milton M. (1964).
Assimilation in American Life: The Role of Race, Religion and National Origins. Oxford University Press, New York.
- Guang, Xing (2013).
Buddhist impact on Chinese culture. Asian Philosophy: An International Journal of the Philosophical Traditions of the East 23 (4), s. 305-322. Routledge, London.
- Gustafsson, Jan (2014).
Tervetuliaissanat: Suurlähetystö – Tervetuloa Suomen Kiinan-suurlähetystön kotisivuille! Saatavilla
<http://www.finland.cn/public/default.aspx?nodeid=35186>, luettu 23.5.2014.
- Hedenus, Anna (2011).
Finding Prosperity as a Lottery Winner: Presentations of Self after Acquisition of Sudden Wealth. Sociology 45(1) 22–37. Sage Publications.
- Hirvikallio, Matti (2002).
TEK:in jäsenet ulkomailla. Raportti Tekniikan Akateemisten Liiton ulkomailla työskenteleville jäsenille vuonna 2001 tehdystä kyselystä. Tekniikan Akateemisten Liitto TEK.
- Hirvonen, Juuso (1920).
Michiganin kuparialue ja suomalaiset siirtolaiset. Duluth.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2004).
Tutki ja kirjoita. Tammi, Helsinki.
- Ho, David Yau-Fai; Fu, Wai & Ng, S. M. (2004).
Guilt, Shame and Embarrassment: Revelations of Face and Self. Culture & Psychology 10 (1), s. 64–84. Sage Publications.
- Hodus, Lewis (2009).
Buddhism and Buddhists in China. Floating Press, Auckland.
- Hofstede, Geert; Hofstede, Gert Jan & Minkov, Michael (2010).
Cultures and Organizations: Software of the Mind: Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival. Kolmas painos. McGraw-Hill, New York.
- Horsti, Karina (2005).
Vierauden rajat. Monikulttuurisuus ja turvapaikanhakijat journalismissa. Tampere University Press, Tampere.
- Huang, Jian; Davison, Robert M. & Gu, Jibao (2008).
Impact of personal and cultural factors on knowledge sharing in China. Asia Pacific Journal of Management 25 (3), s. 451-471. Springer International Publishing AG.
- Huang, Jiehua (2009).
Managerial careers in the industry: women in China and in Finland. Lappeenranta University of Technology, Lappeenranta.
- Huang, Jiehua & Aaltio, Iris (2014).
Guanxi and social capital: Networking among women managers in China and Finland. International Journal of Intercultural Relations, 39, s. 22-39.
- Hunley, Holly A. (2011).
The Experience of Loneliness while Studying Abroad. Teoksessa Bevin, Sarah J. : Psychology of Loneliness. Nova Science Publishers, Inc., New York.

- Hunt, A. (2011).
What's that Cute and Pouty, Pretty and Bratty Face? It's sajjao. Saatavilla CRIEnglish, <http://english.cri.cn/7146/2011/10/09/2702s661875.htm>, luettu 22.12.2014.
- Huotari, Tauno-Olavi & Seppälä, Pertti (2005).
Kiinan kulttuuri. Viides painos. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Hwang, Dennis B. ; Golemon, Patricia L.; Chen, Yan; Wang, Teng-Shih & Hung, Wen-Shai (2009).
Guanxi and Business Ethics in Confucian Society Today: An Empirical Case Study in Taiwan. *Journal of Business Ethics* 89, s. 235–250.
- Hwang, Kwang-Kuo (1987).
Face and Favor: The Chinese Power Game. *American Journal of Sociology*, 92 (4) 944-974. The University of Chicago Press. Chicago, Yhdysvallat.
- International Organisation for Migration (IOM) (2010).
World Migration Report: The Future of Migration, Building Capacities for Change. Migration Policy Group. Geneva: IOM. Saatavilla http://publications.iom.int/bookstore/free/WMR_2010_ENGLISH.pdf, luettu 21.5.2014.
- Jackson, John A. (1986).
Aspects of modern Sociology, Migration. Longman, Lontoo, New York.
- Jacobs, J. B. (1979).
A preliminary model of particularistic ties in Chinese Political Alliances: Kan-Ching and Kuan-his in a rural Taiwanese township. *China Quarterly*, 78, s. 237-273.
- Jakobson, Linda & Sarvimäki, Marja (2001).
Perinteen taika. Nykyaika Kiinassa, Etelä-Koreassa ja Japanissa. WSOY, Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga (2000).
Psychological acculturation and adaptation among Russian-speaking immigrant adolescents in Finland. *Edita*, Helsinki.
- Jasinskaja-Lahti, Inga (2008).
Long-term immigrant adaptation: Eight-year follow-up study among immigrants from Russia and Estonia living in Finland. *International Journal of Psychology*. 43 (1), s. 6-18.
- Jiang, Xinyan (2009).
Confucianism, Women and Social Context. *Journal of Chinese Philosophy* 36 (2), 228-242.
- Jiang, Yongping (2004).
Employment and Chinese Urban Women under Two Systems. Teoksessa Jie, Tao; Zheng, Bijun & Mow, Shirley L. (toim.): *Holding Up Half the Sky. Chinese Women Past, Present and Future*, s. 207–220. The Feminist Press, New York.
- Junkkari, Kaija Maria & Junkkari, Lari (2003).
Nykyajan paimentolaiset. Työ ja koti maailmalla. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2005).
Muukalaisuuden labyrintissä – Kreikansuomalaisten naisten matka jälki-moderniin arkeen. *Helsingin yliopisto*, Helsinki.
- Järvinen-Tassopoulos, Johanna (2007).
Suomalaisena naisena Kreikassa. *Minerva Kustannus Oy*, Helsinki.

- Kohn, Livia (2009).
Introducing Daoism. *Journal of Buddhist Ethics* 2009. University Park, Pennsylvania.
- Koivukangas, Olavi & Westin, Charles (toim.) (1999).
Scandinavian and European Migration to Australia and New Zealand. *Migration Studies C 13*. Institute of Migration, Turku.
- Korkiasaari, Jouni (1989).
Suomalaiset maailmalla. Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Korkiasaari, Jouni & Söderling, Ismo (1994).
Muuttoliike. Teoksessa: Suomen väestö s. 226-264., toim. Koskinen Seppo; Martelin, Tuija; Notkola, Irma-Leena; Notkola, Veijo; Pitkänen, Kari. Gaudeamus, Hämeenlinna.
- Korkiasaari, Jouni & Tarkiainen, Kari (2000).
Suomalaiset Ruotsissa. Suomalaisen siirtolaisuuden historia 3. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Kostiainen, Auvo (toim.) (2014).
Finns in the United States: A History of Settlement, Dissent, and Integration. Michigan State University Press, Michigan.
- Kung Fu-tse (1958).
Keskustelut. Suomentanut Toivo Koskikallio. WSOY, Helsinki.
- Könnilä, Paula (2014).
Sisua ja mañanaa. Suomalaiset Espanjan Aurinkorannikolla. Tutkimuksia A 47. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Laakkonen, Anne (2012).
Construction of the Entrepreneurial Identity in the Family Business Context: A Cross-Cultural Study. *Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä*.
- Laozi (1925).
Tao-Te-King. Teoksessa Pekka Ervast (toim.): *Maaailman pyhät kirjat. Valikoima suomennoksia. Mystica*. Saatavilla <http://www.teosofia.net/e-kirjat/Tao-te-king.pdf>, luettu 15.12.2014.
- Lauring, Jakob & Selmer, Jan (2013).
Global mobility orientation and the success of self-initiated expatriates in Greater China. *Asia Pacific Business Review* 20 (4), s. 523-540. Routledge, London.
- Leana, C. R. & Van Buren, H. J. (1999).
Organizational social capital and employment practices. *Academy of Management Review*, 24 (3), s. 538-555.
- Lewis, S. (1999).
An international perspective on work-family issues. In S. Parasuraman & J.H. Greenhaus (eds.), *Integrating work and family: Challenges and choices for a changing world*. Quorum Books, Westport.
- Liebkind, Karmela (2000).
Kun kulttuurit kohtaavat. Teoksessa Liebkind, Karmela (toim.). *Monikulttuurinen Suomi. Etniset suhteet tutkimuksen valossa*, s. 13–27. Gaudeamus Helsinki.
- Liebkind, Karmela; Mannila, Simo; Jasinskaja-Lahti, Inga; Jaakkola, Magdalena; Kyntäjä, Eve & Reuter, Anni (2004).
Venäläinen, virolainen, suomalainen. Kolmen maahanmuuttajaryhmän kotoutuminen Suomeen. Gaudeamus, Helsinki.

- Link, Perry (1992).
Evening Chats in Beijing. University of California Press, Berkeley.
- Löytty, Olli (2005).
Kuka pelkää mustavalkoista miestä? Toiseuttavan katseen rajat. – Olli Löytty (toim.), *Rajanylityksiä: tutkimusreittejä toiseuden tuolle puolen*, s. 87–102. Gaudeamus, Helsinki.
- Ma, Wanhua (2004).
The Readjustment of China's Higher Education Structure and Women's Higher Education. Teoksessa Jie, Tao; Zheng, Bijun & Mow, Shirley L. (toim.): *Holding Up Half the Sky. Chinese Women Past, Present and Future*, s. 109–122. The Feminist Press, New York.
- Mauss, Marcel (1999).
Lahja. Vaihdannan muodot ja periaatteet arkaaisissa yhteiskunnissa. Paradeigma-sarja. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Metsänen, Riitta (2007).
Nuorten johtajien sopeutuminen uuteen kulttuuriin. Hämeen ammattikorkeakoulu, Hämeenlinna.
- Miettinen, Anneli (2008).
Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Väestötutkimuslaitoksen julkaisusarja E 32 /2008. Väestöliitto. Yliopistopaino, Helsinki.
- Moeller, Karilyn (2003).
Chinese Women Unbound: An Analysis of Women's Emancipation in China. Inquiry vol. 4 (1), s. 69-79. University of Arkansas. USA.
- Morton, W. Scott & Lewis, Charlton M. (2004).
China: Its History and Culture, McGraw-Hill Professional Publishing, Blacklick, OH, USA.
- Mykkänen, Joesetta (2004).
Seikkailijoiden ja insinöörien Shanghai. Teoksessa Minna Ruckenstein (toim.): *Työpaikkana maailma. Lähtijöiden näkökulmia globaaliin talouteen*. Sitran julkaisusarja (Sitra 263), Edita Prima Oy, 127-146. Helsinki.
- Noro, Arto (1991).
Muoto, moderniteetti ja 'kolmas'. Tutkijaliitto, Helsinki.
- Oksanen, Annika (2007).
Siirtolaisena Singaporessa. Ulkomaantyökomennuksille mukaan muuttaneet suomalaisnaiset kertovat kokemuksistaan. Yliopistopaino, Helsinki.
- Pan, Yuling & Kádár, Dániel Z. (2011).
Politeness in Historical and Contemporary Chinese. Continuum International Publishing Group, London.
- Parish, William & Farrer, James (2000).
Gender and Family. Teoksessa Tang, Wenfang & Parish, William (toim.): *Chinese Urban Life under Reform*, s. 232–270. Cambridge University Press, Cambridge.
- Pekingin suomalaiset (2014).
Pekingin suomalaisten kotisivut. Saatavilla <http://www.pekinginsuomalaiset.fi/>, luettu 22.5.2014.
- Pentikäinen, Juha (1982).
Amerikansuomalaisten kulttuuri-identiteetti ja maailmankuva tutkimuskohteina - Studying the Cultural Identity and World View of the American Finns. *Siirtolaisuus – Migration* 9 (1), 1-13. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.

- Pietilä, Irja (2010).
Intercultural Adaptation as a Dialogical Learning Process. Motivational factors among the short-term and long-term migrants. University of Tampere.
- Punta-Saastamoinen, Maija-Liisa (2010).
Australiansuomalaiset etsivät itseään – Kulttuurisen identiteetin määrittäminen australiansuomalaisessa kirjallisuudessa. Siirtolaisuustutkimuksia A 34. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Putnam, Robert D. (2002).
Democracies in flux: the evolution of social capital in contemporary society. Oxford University Press, New York.
- Puurula, Katariina (2010).
Tietoisku ulkosuomalaisen sosiaaliturvasta – opintotuki. Kelan Opintotukikeskus. Saatavilla http://www.kela.fi/documents/10180/12149/tietoisku_ulkosuomalaisen_sosiaaliturvasta-opintotuki_31.8.2010.pdf, luettu 22.12.2014.
- Qiu, Zitong (2012).
Cuteness as a Subtle Strategy. *Cultural Studies*, 27 (2), s. 225-241. Routledge, New York.
- Rankinen, Arja (2008).
Kulttuurinen osaaminen Etelä- ja Itä-Kiinassa toimittaessa: illustraationa eräs tulkinta suomalaisjohtajien Kiina-kokemuksista. Jyväskylän yliopisto, Jyväskylä.
- Redfield, R.; Linton, R. & Herskovits, M. J. (1936).
Memorandum for the study of acculturation. *American Anthropologist* (38) 149–152.
- Riusala, Kimmo & Suutari, Vesa & Tahvanainen, Marja (1998).
Tekniikan akateemiset ulkomailla. Raportti liiton jäsenten ulkomailla työskentelyyn liittyvistä kokemuksista.
- Ruckenstein, Minna (2004).
Työpaikkana maailma. Lähtijöiden näkökulmia globaaliin talouteen. Sitran julkaisusarja (Sitra 263), Edita Prima Oy, 127-146. Helsinki.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2009).
Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, Tampereen yliopisto. Saatavilla http://www.fsd.uta.fi/fi/julkaisut/motv_pdf/KvaliMOTV.pdf, luettu 30.1.2015.
- Saastamoinen, Mikko (2006).
Minuus ja identiteetti tutkimuksen haasteina. Teoksessa Pertti Rautio & Mikko Saastamoinen (toim.) *Minuus ja identiteetti. Sosiaalipsykologinen ja sosiologinen näkökulma*, s. 170–180. Tampere University Press, Tampere.
- Sam, D. L. & Berry, J. W. (2010).
Acculturation: When individuals and groups of different cultural backgrounds meet. *Perspectives on Psychological Science*, 5, 472–481.
- Salmenkari, Taru (2005).
Kiinalainen perhe muuttuvassa yhteiskunnassa. Teoksessa Raisa Asikainen & Juha Vuori (toim.) (2005). *Kiinan yhteiskunta muutoksessa*. Gaudeamus Kirja/Oy Yliopistokustannus, University Press Finland Ltd, Helsinki.

- Salminen, Ari & Mäntysalo, Venla (2013).
Epäeettisestä tuomittavaan: korruptio ja hyvä veli -verkostot Suomessa. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 182. Vaasan yliopisto, Vaasa.
- Savolainen, Jarna (2001).
Työn ehdoilla. Tekniikan akateemisten käsityksiä työstä ja ajankäytöstä. Tekniikan akateemisten liitto TEK.
- Searle, W. & Ward, C. (1990).
The prediction of psychological and sociocultural adjustment during cross-cultural transitions. *International Journal of Intercultural Relations*, 14, s. 449-464.
- Seidman, Irving (1998).
Interviewing as Qualitative Research. A Guide for Researchers in Education and the Social Sciences. 2nd edn. Teachers College Press, New York.
- Shanghain suomalaiset(2014).
Shanghain suomalaisten kotisivut. Saatavilla <http://www.shanghainsuomalaiset.com>, luettu 22.5.2014.
- Simmel, Georg (2005).
Suurkaupunki ja moderni elämä. Kirjoituksia vuosilta 1895–1917. Gaudeamus. Tampere.
- Simonton, Deborah (2011).
Women in European Culture and Society: Gender, Skill and Identity from 1700. Routledge, New York.
- Smart, Alan (1993).
Gifts, Bribes, and Guanxi: A Reconsideration of Bourdieu's Social Capital. *Cultural Anthropology* 8 (3), s. 388–408. American Anthropological Association.
- Smart, Alan (2008).
Social Capital. *Anthropologica* 50 (2). s. 409–416. Canadian Anthropological Society.
- Sintonen, Teppo (1999).
Etninen identiteetti ja narratiivisuus. Kanadan suomalaiset miehet elämänsä kertojina. SopHi. Jyväskylän yliopistopaino. Jyväskylä.
- Suojanen, Päivikki & Suojanen, Matti (2000).
Retulaatsissa Miamissa. Kasvokkain amerikansuomalaisten kanssa. Siirtolaisuustutkimuksia A 23. Siirtolaisuusinstituutti, Turku.
- Sveningsson, S. & Alvesson, M. (2003).
Managing managerial identities: Organizational fragmentation, discourse and identity struggle. *Human Relations*, 56, s. 1163–1193. *Human Relations*, 56 (2003), pp. 1163–1193
- Taajamo, Matti (1999).
Ulkomailla opiskelu – kulttuurinen kehitystehtävä? Pro gradu –tutkielma. Jyväskylän opettajankoulutuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Taajamo, Matti (2005).
Ulkomaiset opiskelijat Suomessa: kokemuksia opiskelusta ja oppimisesta, elämästä ja erilaisuudesta. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto.
- Tieteen termipankki (2014).
Arkeologia. Saatavilla <http://tieteentermipankki.fi/wiki/Arkeologia>, luettu 22.5.2014.

- Tilastokeskus (2013).
Suomen virallinen tilasto (SVT): Muuttoliike [verkkójulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavilla <http://www.stat.fi/til/muutl/tjulk.html>, luettu 11.6.2013
- Therborn, Göran (2004).
Between Sex and Power: Family in the World, 1900-2000. International Library of Sociology. Routledge, London.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009).
Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.
- Tuomi-Nikula, Outi (1989).
Saksansuomalaiset – Die Finnen sind da. Tutkimus syntyperäisten suomalaisten akkulturaatiosta Saksan Liittotasavallassa ja Länsi-Berliinissä. SKS. Mäntän Kirjapaino Oy, Mänttä.
- Valaskivi, Jaakko (2004).
Kotityötä ja etätyötä Tokiossa. Teoksessa Minna Ruckenstein (toim.) Työpaikkana maailma. Lähtijöiden näkökulmia globaaliin talouteen. Sitran julkaisusarja (Sitra 263), Edita Prima Oy, 185–199. Helsinki.
- Varjonen, Sirkku (2013).
Ulkopuolinen vai osallistuja? Identiteetit, ryhmäsuhteet ja integraatio maahanmuuttajien elämäntarinoissa. Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2013:13. Sosiaalipsykologia. Helsingin yliopisto, Helsinki.
- Virtaranta, Pertti; Jönsson-Korhola, Hannele; Martin, Maisa & Kainulainen, Maija (1993).
Amerikansuomi, s. 128–158. Tietolipas 125. Suomalaisen kirjallisuuden seura. Helsinki.
- Walder, Andrew (1986).
Communist Neo-traditionalism. University of California Press, Berkeley.
- Wank, David L. (1999)
Commodifying Communism. Cambridge University Press, Cambridge.
- Ward, Colleen; Bochner, Stephen & Furnham, Adrian (2008).
The psychology of culture shock. Second Edition. Routledge, New York.
- Ward, Colleen & Kus, Larissa (2012).
Back to and beyond Berry's basics: The conceptualization, operationalization and classification of acculturation. International Journal of Intercultural Relations 36, s. 472–485. International Academy for Intercultural Research.
- Watson, Tony (2008).
Managing Identity: Identity Work, Personal Predicaments and Structural Circumstances. Organization 15 (1), s. 121–143. Sage Publications.
- Weber, Max (1990).
Protestanttinen etiikka ja kapitalismin henki. WSOY, Helsinki.
- Weiming, Tu (2011).
Confucian Spirituality in Contemporary China. Teoksessa Yang, Fenggang; Tamney, Joseph: Confucianism and Spiritual Traditions in Modern China and Beyond. Religion in Chinese Societies. Volume 3. Brill Academic Publishers, Leiden.
- Wiman, Ronald (1975).
Työvoiman kansainvälisen muuttoliikkeen mekanismi. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, Helsinki.

- Woolcock, Michael (1998).
Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework. *Theory and Society* 27, s. 151–208. Springer, Netherlands.
- World Economic Forum (2014).
The Global Gender Gap Report. World Economic Forum, Geneva.
- Wright, Erik Olin (1989).
The Comparative Project on Class Structure and Class Consciousness. *Acta Sociologica* 32, s. 3–22.
- Wright, Erik Olin and Donmoon Cho (1992).
The Relative Permeability of Class Boundaries to Cross-class Friendships. *American Sociological Review* 57, s. 85–102.
- Xiong, Yu (2004).
The Status of Chinese Women in Marriage and the Family. Teoksessa Jie, Tao; Zheng, Bijun & Mow, Shirley L. (toim.): *Holding Up Half the Sky. Chinese Women Past, Present and Future*, s. 172–178. The Feminist Press, New York.
- Yang, Mayfair Mei-Hui (1994).
Gifts, Favors, and Banquets: The Art of Social Relationships in China. Cornell University Press, Ithaca & London.
- Yao, Xinzong (2000).
Introduction to Confucianism. Cambridge University Press, New York.
- Ybema, S., Keenoy, T., Oswick, C., Beverungen, A., Ellis, N. & Sabelis, I. (2009).
Articulating identities. *Human Relations* 62 (3), s. 299-322.
- Yi, Chin-Chun (2013).
Changing East Asian Families: Values and Behaviors. *International Sociology* 28 (3), 253-256. Sage Publications.
- Yue, Zhenzhu; Feng, Cong; Zhou, Xinyue & Gao, Ding-Guo (2011).
Being Lonely in a Crowd: Population Density Contributes to Perceived Loneliness in China. Teoksessa Bevin, Sarah J. : *Psychology of Loneliness*. Nova Science Publishers, Inc., New York.
- Zheng, Bijun (2004).
Characteristics of Women's Life During the Song Dynasty. Teoksessa Jie, Tao; Zheng, Bijun & Mow, Shirley L. (toim.): *Holding Up Half the Sky. Chinese Women Past, Present and Future*, s. 17–29. The Feminist Press, New York.

LIITTEET

LIITE 1

Kirjoituspyyntö

Tutkimus Kiinassa asuvista suomalaisista naisista

Olen Saara Eder Jyväskylän yliopistosta ja teen sosiologian pro gradu -työtä Kiinassa asuvista suomalaisista naisista ja toivon, että vastaat kirjoituspyyntööni.

Länsimaalaiset naiset kohtaavat Kiinassa kenties enemmän haasteita kuin miehet kulttuurisista syistä johtuen, vaikkapa työyhteisössä. Olen kiinnostunut siitä, millaisena koet asemasi länsimaisena naisena kiinalaisessa ympäristössä. Toivon, että vertaisit tilannetta elämään Suomessa ja maustaisit kirjoitustasi käytännön esimerkein omista kokemuksistasi. Saattaa käydä esimerkiksi niin, että länsimaiselle naiselle tarjotaan liikelounaalla ruokapöydässä tupakkaa, mutta kiinalaiselle ei.

Kirjoita vapaasti ja omasta näkökulmastasi. Saat tehdä niin pitkän - tai lyhyen - kirjoituksen kuin haluat, ohjepituutta ei ole.

Kirjoita ensin perustietojasi (ikä, perhe, työ/opiskelu, mistä kotoisin, missä asut/asuit Kiinassa) ja alkuun pääsemiseksi tässä muutamia asioita, joista olisin kiinnostunut:

- Miksi muutit Kiinaan?
- Osaitko kieltä muuttaessasi? Entä nyt?
- Millainen pohjatieto sinulla oli kiinalaisesta kulttuurista ennen muuttoa? Osoittautuivatko jotkin luulot vääriksi?
- Miten sopeuduit kiinalaiseen elämänmenoon? Mitkä olivat suurimmat eroavaisuudet suomalaisen arkeen verrattuna? Mikä yllätti positiivisesti/negatiivisesti? Millaisia ovat/olivat arkirutiinisi Kiinassa?

- Miten paljon olet tekemisissä kiinalaisten kanssa? Ovatko he miehiä, naisia vai molempia? Millä tavoin he suhtautuvat sinuun? Onko suhtautuminen erilaista, jos mukana on esimerkiksi toinen nainen? Entä mies?
- Muuttaako paikka tilannetta (esim. liikelounas/ruokakauppa)?

- Millainen asema kokemustesi mukaan sinulla on (työpaikalla tai ystävien kesken) verrattuna kiinalaiseen naiseen? Entä länsimaalaiseen mieheen?
- Onko sinulla kiinalaisia ystäviä? Minkälainen suhde teillä on jos vertaat sitä ystävytteesi länsimaalaisten kanssa?

Voit kirjoittaa myös muista mieleesi tulevista asioista Kiinassa elämiseen liittyen.

Käsittelen vastaukset ehdottoman luottamuksellisesti ja tietoja ei käytetä muihin tarkoituksiin. Tutkimuksesta ei myöskään käy ilmi henkilöllisyytesi. Annan mielelläni lisätietoja ja voit ottaa yhteyttä joko sähköpostitse tai puhelimitse.

Vastaukset mielellään .doc tai .docx -muodossa 31.1.2011 mennessä sähköpostilla tai kirjeitse ohjaajalleni Ilkka Alaselle¹.

Ystävällisin terveisin,

Saara Eder

Yht. yo

Jyväskylän yliopisto

saara.eder@jyu.fi

puh. +358 45 633 1554

Ilkka Alanen

Sosiologian professori

ilkka.alanen@jyu.fi

Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos

PL 35 (MaB)

40014 Jyväskylän yliopisto

Suomi Finland

¹ Ohjaajani vaihtui aineiston keruun jälkeen Ilkka Alasen eläköidyttyä Tapio Litmaseen.